

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ACADEMY OF OPEN SOCIETY SECURITY
GLOBAL ORGANISATION OF ALLIED LEADERSHIP

ІНФОРМАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
Київ, 29 жовтня 2011 р.*

Київ
Видавець Ліпкан О.С.
2011

УДК 34(477)
ББК 67.9(4Ук)7я7
І 741

І 741 **Інформаційні технології в глобальному управлінні** : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 29 жовтня, 2011 р.). — К.: ФОП Ліпкан О. С., 2011. — 140 с.

ISBN 978-966-2439-29-8

У збірнику знайшли відображення результати міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої застосуванню інформаційних технологій в глобальному управлінні, дальшому розвитку інформаційного права. Результатом конференції стало схвалення розробленого провідними вченими проекту Інформаційного кодексу.

Збірник розраховано на усіх тих, хто не байдужий до проблем глобального управління і застосування у ньому інформаційних технологій, також він стане у нагоді при розробленні і прийнятті Інформаційного кодексу України.

УДК 34(477)
ББК 67.9(4Ук)7я7

ЗМІСТ

БЕЗПЕКОЗНАВСТВО / SECURITY STUDIES / БЕЗОПАСНОВЕДЕНИЕ

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАСІБ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ . . . 8

*Ліпкан Володимир Анатолійович,
професор кафедри управління в ОВС
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент*

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ 11

*Максименко Юлия Евгеньевна
старший преподаватель кафедры теории государства и права
Национальной академии внутренних дел,
кандидат юридических наук*

ОСНОВЫ ИНФОРМАЦИОЛОГИЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ТЕРРОРИЗМУ 15

*Рыжов Игорь Николаевич,
докторант НА СБ Украины,
кандидат юридических наук*

ГЛОБАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ / GLOBAL LEADERSHIP/ ГЛОБАЛЬНОЕ УПРАВЛЕНИЕ

КНИЖКОВА КОМУНІКАЦІЯ І ГЛОБАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР 17

*Герасимова Оксана Анатоліївна,
здобувач кафедри політології та філософії
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
головний спеціаліст Управління гуманітарної політики
Секретаріату Кабінету Міністрів України*

СИСТЕМА УПРАВЛЕНИЯ КИБЕРПРОСТРАНСТВОМ 20

*Жужа Дмитрий Юркович,
аспирант факультета политологии
Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова*

СТРАТЕГИЯ ДОМИНИРОВАНИЯ СВЕРХДЕРЖАВЫ	24
<i>Популях Даниил Сергеевич,</i> <i>студент факультета политологии</i> <i>Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова</i>	

СТРАТЕГИЯ МНОГОУРОВНЕВОГО УПРАВЛЕНИЯ	27
<i>Рамонова Марина Александровна</i> <i>аспирантка факультета политологии</i> <i>Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова</i>	

ТЕОРИЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА / INFORMATION SOCIETY THEORY / ТЕОРИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	32
<i>Бухтатий Олександр Євгенійович,</i> <i>головний спеціаліст Департаменту фахової експертизи</i> <i>Секретаріату Кабінету Міністрів України,</i> <i>кандидат наук з державного управління</i>	

ЗАВДАННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	35
<i>Дімчогло Марина Іванівна,</i> <i>здобувач кафедри адміністративного та фінансового права</i> <i>Національного університету біоресурсів і природокористування України</i> <i>Кір'ян Вікторія Олександрівна</i> <i>аспірантка Юридичного інституту</i> <i>Національного авіаційного університету</i>	

ПРОБЛЕМИ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ.	38
<i>Марущак Анатолій Іванович,</i> <i>перший заступник директора ННІ інформаційної безпеки</i> <i>НА СБ України,</i> <i>доктор юридичних наук, доцент</i>	

ДО ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ СУДОВИХ ОРГАНІВ У ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗВЕРНЕННЯМИ ГРОМАДЯН.	40
<i>Мозолевська Олена Миколаївна,</i> <i>здобувач НДЦПІ НАПрНУ</i>	

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.	43
<i>Цимбалюк Ольга Віталіївна,</i> <i>незалежний експерт з питань інформаційного права</i>	

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО /
INFORMATION LAW /
ИНФОРМАЦИОННОЕ ПРАВО**

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ.	47
<i>Баскаков Володимир Юрійович, здобувач кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України</i>	
ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ПРИРОДНОГО ПРАВА	51
<i>Золотар Ольга Олексіївна, старший науковий Науково-дослідного центру правової інформатики НАПрН України кандидат юридичних наук</i>	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ НА ДІТЕЙ	58
<i>Новицька Наталія Борисівна, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Національного університету ДПС України, кандидат юридичних наук</i>	
ПРОБЛЕМИ НЕВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ІНТЕРНЕТ ЗМІ, ЯК ЧАСТИНИ НАЦІОНАЛЬНОГО СЕГМЕНТУ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ.	61
<i>Ріппа Петро Сергійович аспірант Національного університету Державної податкової служби України</i>	
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ	65
<i>Тунік Андрій Володимирович, аспірант Юридичного інституту Національного авіаційного університету Татарникова Кристина Геннадіївна, здобувач кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України</i>	
НЕБАНКІВСЬКІ ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ ЯК ІНСТИТУТ У СТРУКТУРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН	67
<i>Цимбалюк Ігор Віталійович, науковий співробітник Науково-дослідного центру правової інформатики НАПрН України</i>	
КОНЦЕПЦІЯ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ІНФОРМАЦІЮ ..	73
<i>Цимбалюк Віталій Степанович, Науково-дослідного центру правової інформатики НАПрН України кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник</i>	
ЗАХИСТ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ..	91
<i>Чуприна Олена Василівна, аспірантка Юридичного інституту Національного авіаційного університету</i>	

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	93
<i>Федоренко Юрій Сергійович,</i> <i>студент Національної академії внутрішніх справ</i>	

ГНОСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА	96
<i>Череповський Кирил Павлович,</i> <i>здобувач кафедри адміністративного та фінансового права</i> <i>Національного університету біоресурсів</i> <i>і природокористування України</i>	

**ЦИВІЛЬНЕ, АДМІНІСТРАТИВНЕ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО /
CIVIL, ADMINISTRATIVE AND CRIMINAL PROCESS LAW**

«НЕОДНОЗНАЧНІ ПОНЯТТЯ» ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ	101
<i>Братель Олександр Григорович,</i> <i>заступник начальника кафедри цивільного права НАВС</i> <i>кандидат юридичних наук, доцент</i>	

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСТУПНИКОВ І ОРГАНІЗОВАНИХ ГРУП, СОВЕРШАЮЩИХ РАЗБОЙНЫЕ НАПАДЕНИЯ НА ИНКАССАТОРОВ.....	104
<i>Ващук Олеся Петровна,</i> <i>асистент кафедри криміналістики</i> <i>Національного університету «Одеська юридична академія»</i>	

ДЕРЖАВНЕ ЗАМОВЛЕННЯ В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ З БОКУ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	106
<i>Довгань Микита Юрійович,</i> <i>здобувач кафедри адміністративного та фінансового права</i> <i>Національного університету біоресурсів і природокористування України</i>	

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З НАДАННЯ ПОСЛУГ ОХОРОНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УРСР	109
<i>Козир Дмитро Володимирович,</i> <i>ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу НАВС</i>	

ПОРІВНЯННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СТАТУСІВ УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПОТЕЧНИХ УСТАНОВ ТА РОСІЙСЬКИХ ПОТЕЧНИХ АГЕНТІВ	111
<i>Колосінський Ігор Анатолійович,</i> <i>здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС</i>	

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ВИКУПНОЇ ЦІНИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ СТ. 350 ТА 351 ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.	114
<i>Кудь Вікторія Володимирівна,</i> <i>здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС</i>	

ФОТОГРАФІЯ І ЗАКОН: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	117
<i>Орел Інна Вікторівна,</i> <i>здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС</i>	

СУБ'ЄКТИ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У СТВОРЕННІ ТА ВИРОБНИЦТВІ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ТВОРУ.....	119
<i>Паточнова Валерія Валеріївна,</i>	

здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

ДО РОЗУМІННЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ . 122

Радкевич Олександр Петрович,

аспірант кафедри цивільного права і процесу НАВС

**КРИТЕРІЙ ЗАКОННОСТІ ТА ОБГРУНТОВАНOSTІ ПРОВАДЖЕННЯ
СЛІДЧИХ ДІЙ, ЩО ОБМЕЖУЮТЬ КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА І**

СВОБОДИ ОСОБИ 125

Сичук Микола Миколайович,

здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР – ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ РОЗПОРЯДЖЕНЬ

СПІЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ПОДРУЖЖЯ 127

Соболев Дмитро Володимирович,

здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

МОЖЛИВІ ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПРАВОЧИНІВ, ЯКІ ВИЗНАНО УДАВАНИМИ. . . 129

Сушак Валерій Валерійович,

здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

АНОНС 133

БЕЗПЕКОЗНАВСТВО / SECURITY STUDIES / БЕЗОПАСНОВЕДЕНИЕ

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАСІБ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ

*ЛІПКАН Володимир Анатолійович,
професор кафедри управління в ОВС
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент*

Намагання у повній мірі усвідомити усі грані поняття інформаційної війни нагадують здебільшого намагання сліпих, які прагнуть зрозуміти природу слона: той, хто дотикає ногу, кличе її деревом; хто дотикає хвоста — називає його канатом. Відверто скажу, що питання формування понятійного апарату у сфері інформаційної безпеки ще остаточно не вирішені, адже навіть і зараз, коли факт необхідності теорії національної безпеки у світі вже є усвідомленим (це власне моє твердження, що ґрунтується на неодноразовому навчанні за кордоном), більшість українських «метрів» продовжують тупцювати на місці, заперечуючи даний очевидний факт, продовжуючи хизуватися лише власним надбанням, не звертаючи увагу на кращі зарубіжні, але й головне — наявні вітчизняні зразки.

Слід зазначити, що інформаційна війна розглядається мною як дієвий засіб інформаційних стратегій. Події в Лівії, Сирії, Єгипті, Тунісі та інших країнах, котрі ще й досі не досягли рівня розвитку інформаційного суспільства, є зайвим свідченням того, що сучасні технології, навіть і інформаційні, можуть завдати шкоду міжнародній безпеці аж ніяк не меншу, ніж безпосередня військова сила.

Характерною ознакою слаборозвинених інформаційних суспільств є критична уразливість їхньої інформаційної інфраструктури, що створює практично максимальні можливості для високорозвинених країн для застосування широкого арсеналу інформаційних стратегій, включаючи і застосування методів інформаційної війни.

Особливістю інформаційних війн є те, що фактично, впливаючи не лише на інформаційні ресурси, наслідки такого впливу можуть розповсюджуватися на будь-які сфери життєдіяльності: і на *військові* (наприклад: відмова армії Єгипту захищати власного Президента), і на *соціально-гуманітарні* (наприклад: організація «революцій», «пробудження» масової свідомості), і *економічні* (наприклад: перманентний вплив та обливання гряззю з боку Росії українських чиновників щодо газового питання), і *геополітичні* (наприклад: з одного боку, тиск Європи на керівництво України через справи Тимошенко та Луценка, а з іншого — повне потурання міжнародного права і «небачення» Європою порушень щодо операції в Лівії та тваринному вбивстві лідера країни М.Каддафі, якого, між тим, на законних виборах обирав народ даної країни) тощо.

В науці дана тема так і не стала об'єктом спеціальних досліджень, не виділені чіткі критерії розмежування інформаційної війни, інформаційного протиборства, експансії, агресії, сугестії тощо. Перекоаний, що це робиться також навмисно: з метою унеможливити сформувати в Україні ефективно функціонуюче і належним рівнем забезпечене безпечне інформаційне суспільство.

На моє переконання, інформаційна війна — найвищий рівень інформаційного протиборства, спрямований на розв'язання суспільно-політичних, ідеологічних, а також національних, територіальних та інших конфліктних ситуацій між державами, народами, націями, класами й соціальними групами, транснаціональними корпораціями шляхом широкомасштабної реалізації способів і методів інформаційного насильства, застосування інформаційної зброї. Інформаційна війна переслідує глобальну мету: дестабілізацію інформаційного суспільства, унеможливлення його ефективного функціонування та нейтралізація його безпекових можливостей. На тактичному рівні дана мета реалізується через повалення уряду, зміну політико-правового режиму, інспірування громадянської війни (революцій, «народних повстань», «опозиційних та дисидентських рухів» тощо), як джерела перманентного хаосу і відповідно контрольованого суб'єктом управління даним хаосом.

Відтак, ще однією *особливістю* інформаційної війни те, що вони не є обмеженими у просторово-часовому форматі, адже їхня мета полягає у встановленні керованого примусового (інспірованого) алгоритму управління через застосування засобів інформаційної війни.

В інформаційній сфері агресія переростає у війну в тому випадку, якщо одна зі сторін конфлікту починає широко застосовувати проти своїх супротивників інформаційну зброю. Цей критерій дозволяє виділити зі всього різноманіття процесів і явищ, що відбуваються в інформаційному суспільстві

такі, які становлять для його нормального (мирного) розвитку найбільшу небезпеку.

Нині відсутні міжнародні і національні правові норми, які дозволяють у мирний час (за відсутності офіційного оголошення війни з боку агресора) юридично кваліфікувати ті чи інші дії іноземної держави / транснаціональних корпорацій / міжнародних організацій тощо в інформаційній сфері, що супроводжуються застосуванням методів інформаційної війни, як акції інформаційної агресії або інформаційної війни. Крім того, відсутні чіткі, однозначні, юридично закріплені критерії оцінки отриманого в результаті інформаційної агресії або інформаційної війни матеріальної, моральної, економічної та інших видів шкоди. Прикладом, для всіх «очевидною» є революція в країнах північної Африки, але приводом її стало не лише «прозріння народу» або активізації опозиційних сил, а, передусім, інформаційний вплив іноземних акторів. Це дозволяє в мирний час активно використовувати самий небезпечний і агресивний арсенал сил і засобів інформаційної війни — як основний засіб досягнення політичної мети.

Отже, **основним завданням інформаційної війни є :**

- вбудова суб'єктом впливу керованого алгоритму управління в об'єкт впливу з отриманням чіткого результату: отримання керованого за певними чи всіма потрібними для суб'єкта параметрами;
- психологічний вплив на вищих посадових осіб держави, що супроводжується мережевим впливом на формування негативного іміджу даних осіб, їхньої нездатності керувати державою або ухвалювати потрібні для держави рішення;
- формування і масоване розповсюдження по інформаційним каналам противника та глобальним мережам дезінформації та тенденційної, упередженої інформації;
- здійснення несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів із подальшим їх викривленням, знищенням або викраденням, або порушенням нормального функціонування таких систем;
- захист від аналогічних впливів з боку противника.

Отже основною метою інформаційних війн проти України є:

- ізоляція України на міжнародній арені;
- формування уявлення у міжнародній спільноті про Україну як державу, що не спроможна на незалежний і самостійний розвиток як окрема держава;
- підрив довіри у громадян до органів державної влади, посилення антиурядових настроїв через проведення різного роду брифінгів,

конференцій із проголошенням висновків, які дестабілізують і під-
ривають функціонування органів державної влади;

- ❑ проведення показових судових процесів за кордоном над українця-
ми, а також скасування державних візитів вищих посадових осіб дер-
жави;
- ❑ підрив морально-психологічного стану державних службовців, вій-
ськовослужбовців і населення держави;
- ❑ посилення антиурядових настроїв у країні через підтримку у різний
спосіб будь-яких антиурядових рухів (економічні страйки шахтарів,
соціальні страйки ветеранів-афганців і ветеранів-чорнобильців, анти
податкові майдани, опозиційні протести, протести молоді проти осві-
тянської політики тощо);

Головне: однією з головних цілей інформаційної війни є подавлення в
людині морального творчого початку, формування поневір'яння у систему
цінностей, що вона сповідує із запропонуванням альтернативної «кращої»,
яка насправді є інспірованою ззовні.

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

МАКСИМЕНКО Юлия Евгеньевна

*старший преподаватель кафедры теории государства и права
Национальной академии внутренних дел,
кандидат юридических наук*

Становление информационного общества имеет как несомненно позитивные, так и негативные последствия. С одной стороны, ускорилась передача значительного объема информации, а также ее обработка и внедрение. С другой — серьезное опасение вызывают распространение фактов противозаконного сбора и использования информации, несанкционированного доступа к информационным ресурсам, незаконного копирования информации в электронных системах, похищение информации в библиотеках, архивах, банках и базах данных, нарушения технологий обработки информации, запуска программ-вирусов, уничтожение и модификация данных в информа-

ционных системах, манипулирование общественным и индивидуальным сознанием.

Таким образом, информатизация всех сфер жизнедеятельности общества изменила понимание сущности феномена безопасности, источников и характера угроз, значения и роли международных институтов. На современном этапе развития общества информация может выступать как средство обеспечения безопасности, так и как источник угроз и опасностей. Именно этим детерминирована актуальность проблемы обеспечения информационной составляющей системы национальной безопасности.

Необходимо сказать, что данная проблематика достаточно серьезно исследуется отечественными и зарубежными учеными. Среди которых можно выделить таких, как: Аристова И.В., Биля К.О., Гнатовский М.М., Гурковский И.В., Кормич Б.А., Липкан В.А., Логинов В.О., Макаренко Е.А., Марущак А.И., Цымбалюк В.С. и т.д. Несмотря на значительное количество научных разработок в этой сфере, рассмотрение обозначенной выше проблематики является недостаточным.

Одним из стратегических приоритетов Украины есть вхождение в глобальное информационное общество, а также внедрение новейших информационно-коммуникационных технологий во все сферы общественной жизни и в деятельность органов государственной власти.

Особое место в обеспечении информационной безопасности имеет проблема безопасности Интернет. Необходимо отметить, что данная проблематика имеет транснациональный характер. Именно поэтому международное общество разрабатывает нормативно-правовые акты, которые регулируют общественные отношения среди всех субъектов сообщества.

Борьба с компьютерной преступностью как самой опасной угрозой для становления глобального информационного общества была обозначена в Окинавской хартии глобального информационного общества [1]. Кроме того, закреплялось положение, что усилия международного сообщества, направленные на развитие глобального информационного общества, должны сопровождаться согласованными действиями с целью создания безопасно и свободного от преступности киберпростора.

Дальнейшее развитие эти положения нашли свое отображение в Конвенции Совета Европы «О киберпреступности» [2], которую Украина ратифицировала 7 сентября 2005 года.

Согласно Конвенции компьютерные преступления классифицированы на определенные группы. Первая группа включает те компьютерные преступления, которые направлены против конфиденциальности, целостности и доступности компьютерных данных и систем. Вторая группа предусматри-

вает ответственность за компьютерные правонарушения, связанные с подделкой и мошенничеством. Третья группа — правонарушения, связанные с содержанием информации, а именно компьютерные правонарушения в сфере детской порнографии. Четвертая группа направлена на защиту авторских и смежных прав.

Необходимо заметить, что если Европейский Союз только планирует ратификацию вышеуказанной конвенции, то положения данного международного документа нашли свое отображение в Уголовном и Уголовно-процессуальном кодексах Украины.

Вместе с тем, информационная проблематика имеет достаточно динамичный характер. Постоянно у криминалитета появляются инновационные средства достижения преступных замыслов. Именно поэтому считаю достаточно правильным подход Европейского Союза к этой проблеме.

Для обеспечения безопасности Интернет, Европейский Союз разрабатывает соответствующие планы действий.

Так, план действий «Безопасный Интернет (1999–2005)» — это план действий, главной целью которого было создание благоприятной среды для развития Интернет-промышленности путем безопасного использования Интернета, а также борьбы с незаконным или вредным содержанием [3].

Последующий план-действий «Более безопасный Интернет Плюс (2005–2008)» был принят в апреле 2005 года как продолжение Плана действий «Безопасный Интернет (1999–2005)». Основной целью нового плана стало не только обеспечение безопасного использования Интернета, но и новых технологий он-лайн, а также защиты пользователя от нежелательного и вредного Интернет-содержания [3].

В отличие от Европейского Союза, который уделяет значительное внимание этому вопросу путем принятия ряда планов и резолюций, в украинском законодательстве эта проблема урегулирована исключительно подзаконными нормативно-правовыми актами, с чем мне трудно согласиться.

Необходимо также акцентировать внимание на том, что практически все они были приняты еще 7–8 лет назад [4; 5], то есть являются абсолютно устаревшими. Кроме того, если действия в Европейском Союзе направлены на обеспечение безопасности сети путем контроля за содержанием циркулирующей в ней информации, то в украинском законодательстве большее внимание предоставляется созданию условий для доступа к глобальной сети.

Это объясняется тем, что для украинского государства характерно низкое информационно-техническое оснащение, что не позволяет использовать возможности информационных технологий для большинства населения страны.

В связи с этим, считаю достаточно важным инициированный специалистами Межведомственного научно-исследовательского центра проблем борьбы с организованной преступностью, разработанный проект Концепции стратегии реализации государственной политики в борьбе с киберпреступностью в Украине [6].

Принятие данной Концепции будет способствовать эффективному противодействию компьютерной преступности. На наш взгляд, требуется дальнейшая оптимизация механизма интеграции отдельных нормативно-правовых актов к общей модели за схемой: Стратегия национальной безопасности Украины — Доктрина информационной безопасности Украины — Программа борьбы с киберпреступностью и т.д.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Окинавская хартия глобального информационного общества // <http://www.rada.gov.ua>.
2. Конвенция о киберпреступности // <http://www.crime-research.ru>
3. План действий «e-Europe» // <http://www.europa.eu>.
4. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Internet і забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні: Указ Президента України від 31 липня 2000 року // www.rainbow.gov.ua
5. Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 року // www.rainbow.gov.ua
6. Проект Концепції стратегії реалізації державної політики щодо боротьби з кіберзлочинністю в Україні // <http://www.mndc.naiu.kiev.ua>.

ОСНОВЫ ИНФОРМАЦИОЛОГИЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ТЕРРОРИЗМУ

*РЫЖОВ Игорь Николаевич,
докторант НА СБ Украины,
кандидат юридических наук*

Сегодня ни у кого не вызывает сомнений тот факт, что несколько десятилетий назад человечество вступило в информационную эпоху, потребовавшую коренного пересмотра основ и подходов во всех сферах государственного управления, в том числе и сфере обеспечения национальной безопасности. Существующая ныне концепция противодействия терроризму предполагает физическое уничтожение террористов и режимов, их поддерживающих. Применение в такой войне классических приемов ведения войны, основанных на поражении живой силы противника, неэффективны. Терроризм — война не позиционная, а информационная, и по форме, и по содержанию. И победить ее классическими приемами ведения боевых действий невозможно. Можно предположить, что терроризм — особенная форма войны постиндустриального периода. Цель террористических устремлений, логически вытекает из идеологии терроризма — принудительное изменение или коррекция алгоритма социального управления. Объектом терроризма выступает существующая система социального управления. Управление, в том числе и социальное, — специфический информационный процесс. Конечная цель, содержание терроризма — изменение алгоритма социального управления — задача перераспределения информационного ресурса.

Особенностью терроризма является его информациологическая основа. Следовательно, если терроризм рассматривать как форму войны, то тактика и стратегия ее ведения должны базироваться на применении, в первую очередь, адекватных, вытекающих из его информационной сущности, методов. Шанс на победу имеет тот, у кого технологичнее оружие. Технологичность оружия определяется типом общества. Технологии физического уничтожения свойственны доиндустриальному и индустриальному типам общества, и в войне информационной их применение малоэффективно. В войнах информационных победит тот, кто имеет технологию ведения подобных войн.

По своей сущности терроризм — явление, основанное на использовании информационных технологий, способных массово порождать виртуальный страх. В основе криминалистической характеристики терроризма лежит информационная составляющая, как основная особенность, характе-

ризующая данный тип преступлений. Дуализм информационного признака терроризма состоит в том что, во-первых, терроризм использует общественный (информационный) резонанс на основе виртуального страха, который может быть вызван любым преступлением, во-вторых, по сути терроризм предназначен для решения информациологической проблемы — коррекция алгоритма управления.

Поскольку терроризм, как специфическая форма ведения войны в постиндустриальном (информационном) обществе, по форме и по содержанию является информационным продуктом, тактика и стратегии противодействия терроризму также должна строиться, исходя из теорий информологизации. В основу информологической концепции противодействия терроризму положен принцип универсальности информации. Для решения проблемы необходимо тщательное изучение и анализ причинно-следственных связей, строго научное обоснование необходимых и достаточных условий возникновения терроризма как сложного социального явления, того, что определяется понятием терророгенез.

Единственно приемлемым оружием против терроризма может быть оптимальная технология социального управления, способная, учитывая интересы всех подсистем общественной системы, выработать оптимальную стратегию нейтрализации терророгенных факторов. Подобная стратегия может быть представлена цепью взаимоопределяющих событий:

- мониторинг;
- прогнозирование;
- синтез корректирующего (управляющего) воздействия;
- стратегическое планирование борьбы с терроризмом;
- нейтрализация терророгенных факторов.

ГЛОБАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ / GLOBAL LEADERSHIP/ ГЛОБАЛЬНОЕ УПРАВЛЕНИЕ

КНИЖКОВА КОМУНІКАЦІЯ І ГЛОБАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

*ГЕРАСИМОВА Оксана Анатоліївна,
здобувач кафедри політології та філософії
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
головний спеціаліст Управління гуманітарної політики
Секретаріату Кабінету Міністрів України*

Для аналізу сучасного стану книжкової комунікації важливими є принаймні три з сучасних концепцій суспільного розвитку — інформаційне суспільство, масова культура, постмодерністська культура. Саме постмодерністські концепції як і теорія інформаційного суспільства описують процеси, що спричинені кризовим зростанням кількості інформації. Очевидно, що саме інформаційний вибух спричинив винайдення засобів, які б ефективніше, ніж книга використовувались у комунікативних процесах.

Розвиток книжкової комунікації свідчить, що вона змінювалась і пристосовувалась до культурно-історичних умов. У середньовіччі в європейській культурі книга сприймалась як цілісний сакральний предмет, у якому зміст нерозривно пов'язаний з його матеріальним утіленням, пізніше секуляризація суспільства призвела до розриву цілісності книги, вона стала сприйматись як нейтральна форма, якій може бути втілений будь-який зміст. Пізніше, повністю позбавившись елітарності книга одночасно втратила і сакральність, а тому стала сприйматись суспільством як засіб комунікації, до певного моменту — універсальний. Але виникнення і поширення інших засобів комунікації поставили під загрозу її домінуючий стан у поширенні смислів. Культуролог О. Чучін-Русов з цього приводу зазначає «іманентна сакральність книги, прийнятна для культурно-релігійної свідомості, останні 400 років завзято витіснялась численними засобами. Книга стала чимось на зразок газети ... Атеїстично налаштоване суспільство почало вбачати в книзі виключно утилітарний, товарний продукт» [3].

Сучасні наукові публікації акцентують увагу на «мережевому суспільстві» (М. Кастельс) [1], на суспільстві «мережевого інтелекту» (Д. Трапскотт), на «віртуальному співтоваристві» (Г. Рейнгольд) [2]. Мережевий принцип є повною протилежністю лінійному принципу, втіленням якого є традиційна книга.

Базовим принципом організації інформаційних ресурсів Інтернету є гіпертекст — нелінійний, неієрархічний, децентралізований, відкритий для смислопокладань. Він передбачає можливість численності авторів, розмивання функцій автора і читача, численність способів читання. Німецька дослідниця Е. Шмідт (нім. Schmidt) зазначає, що ніхто з теоретиків постмодернізму не висловлювався прямо з приводу гіпертексту, але їх критика культури друкованих текстів ідеально вписується в межі виникнення нової форми гнучкої і децентралізованої форми організації текстів, а тому використання постмодерніських метафор є плідним для аналізу того процесу, що відбувається у мережевому просторі [4].

Гіпертекстуальна організація інформаційного простору вносять корективу в саму структуру комунікації. Гіпертекст з можливостями інтерактивності сприщив такий вид читання як читання-письмо або читання-коментар. Гіпертекстові системи є системою, навігація яких здійснюється за аналогією роботи головного мозку, тобто асоціативним шляхом. Гіпертекстова система відкриває читачеві прямий доступ до мережі ідей автора, але метод асоціацій, який стимулює креативність, перешкоджає розумінню, оскільки асоціації у кожного свої.

Сьогодні, не зважаючи на незначний за історичними мірками проміжок часу у двадцять — тридцять років, впродовж яких людство відчувало значний вплив новітніх глобальних інформаційно-комунікаційних технологій, ми вже маємо перші результати впливу цих технологій і можемо вдаватись до аналізу змін, які відбуваються з інтелектуальними та емоційними якостями людини. Можна виділити два наслідки такого впливу: по-перше, відмова від читання взагалі, заміна книги або роботи з текстом у будь-якій формі, зокрема, розміщеного в мережі Інтернет чи на електронних носіях, на споживання інформації в аудіо- або аудіовізуальному форматі; по-друге, серед освіченої частини суспільства, яка приділяє належну увагу читанню, поширення негативної тенденції сприйняття літературного твору як інформації. Все, що не вкладається в систему двозначних опозицій і не кваліфікується як інформація — не сприймається і відкидається читачами. І в першому, і в другому випадку ми бачимо тенденцію до спрощення, бажання звести до мінімуму інтелектуальні і емоційні зусилля. Багатство інформаційного простору з одного боку є беззаперечним позитивним фактором, з іншого боку, ми стикає-

мось з тим, що великі обсяги інформації, які людина не встигає осмислити, спричинюють «механічне використання» інформації.

М. Вулф (Maryanne Wolf), яка досліджує вікову психологію в Університеті Тафтс, пише, що ми не тільки те, що читаємо, а і те — як ми читаємо. Стиль читання, який виник під впливом Інтернету, покладає в основу ефективність та швидкість, послаблює здатність до поглибленого читання. Читання в Інтернеті перетворює людей на звичайних шифрувальників інформації. Здатність інтерпретувати текст, створювати складні ментальні зв'язки, які формуються, коли ми читаємо поглиблено, залишаються незадіяними. Читання, пояснює М. Вульф, не є інстинктивним умінням людських істот, воно не закладено у нашому генотипі, як мова. Нам необхідно навчати свій мозок переводити символічні знаки, які ми бачимо, в мову, яку ми розуміємо. Зв'язки, які створюються під час читання текстів в Інтернеті, відрізняються від тих, що створюються під час читання книг [5].

Ще одним важливим моментом, втіленому у гіпертексті, є звернення до ідеї постструктуралізму «смерті автора». Якщо для книжкової комунікації ця ідея не мала особливого значення, то в електронній комунікації порушено всі основні принципи інституту авторства: автора як авторитету, як того, хто відповідає за єдність дискурсу, чиє авторство підтверджується авторським правом.

Таким чином, ігнорувати зміни, які відбуваються з людиною під впливом сучасних комунікаційних технологій, на нашу думку, не можна. Чи дає змогу мережевий простір для напружених, вдумливих відносин з текстом, під час яких відбувається пошук відповідей, на питання, поставлені у ньому. Вочевидь, ні. В умовах книжкової комунікації читач ніколи не читатиме книгу не відходячи від полиць бібліотеки, там він може лише її переглянути, щоб визначити, чи є вона необхідною. В умовах мережі — читач ніколи не відходить від полиць, що не дозволяє зосередитись на чомусь одному, а психологічно підштовхує його до вічного пошуку, тому мережевий простір несприятливий для читача співрозмовника і читача-послідовника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс; [пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана]. — М.: ГУ ВШЭ, 2000. — 608 с.
2. Тапскотт Д. Електронно-цифрове общество: плюсы и минусы селевого интеллекта / Д. Тапскотт. — К.: INT Пресс, М.: Рефлбук, 1999, — 432 с.
3. Чучин — Русов А. Книга эпохи новой архаики / А. Чучин — Русов // Общество и книга: от Гутенберга до Интернета. — М., 2001 — С. 169 -184

4. Шмидт Э. Об универсальных библиотеках и садах расходящихся тропок: [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.netslova.ru/schmidt/hypertexts.html>
5. Carr Nicholas. Is Google Making Us Stupid? What the Internet is doing to our brains [Электронный ресурс]: ATLANTIC MAGAZINE. — July/August 2008. — Режим доступа: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/07/is-google-making-us-stupid/6868>

СИСТЕМА УПРАВЛЕНИЯ КИБЕРПРОСТРАНСТВОМ

ЖУЖА Дмитрий Юркевич,

аспирант факультета политологии

Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова

Киберпространство часто воспринимается как пространство полной свободы, противопоставленное социальному пространству с его ограниченными возможностями для реализации. Но для нас важно акцентировать внимание на другом: киберпространство — это не только новое измерение социальной жизни, но и новый глобальный ресурс наравне с мировым океаном, Антарктикой, озоновым слоем. Несмотря на то, что Интернет не является природным ресурсом, как все вышеперечисленные, он также как они относится к глобальному общему достоянию и, следовательно, заслуживает особенного внимания со стороны наций. Мы ставим задачу рассмотреть киберпространство именно с этой позиции.

Система управления киберпространством и споры вокруг ее организации. Изначально Интернет развивался вне юридических рамок, подерживаемый усилиями пользователей по саморегуляции. Доминировало мнение, что Интернет — это пространство, свободное от ограничений, в том числе юридических. Единственными правилами должны быть компьютерные коды — программное и аппаратное обеспечение, создающие лик Интернета.¹

Но усложнение структуры киберпространства потребовало создания конкретных структур, ответственных за техническое регулирование. Во второй по-

¹ Weber, Rolf H., Grosz, Mirina and Weber, Romana. Shaping Internet governance: regulatory challenges. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2010. P. 3–4; Lessig, Lawrence. Code and Other Laws of Cyberspace, Basic Books, 2000

ловине 1980-х гг. возникло сообщество Internet Engineering Task Force, а в начале 1990-х — организация Internet Society, разрабатывающие сетевые стандарты. В 1998 г. их функции перешли к Интернет-корпорации по присвоению имен и номеров (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, ICANN), создание которой экспертами оценивается как важнейший шаг в становлении регулирования Интернетом. С возросшим числом участников теперь справлялся единый орган, регламентирующий процесс выделения доменных имен и интернет-адресов. Важным был тот факт, что корпорация была фактически связана контрактными отношениями с Департаментом торговли США, который участвовал в создании ICANN. Таким образом, несмотря на то, что юридически техническое управление киберпространством было приватизировано, в реальности оно находилось под контролем правительства США.²

Многих не устраивала организация управления киберпространством, построенная на исключительных правах Соединенных Штатов регулировать техническую сторону Интернета. Дебаты по этому вопросу активизировались в ходе первого Международного саммита по информационному обществу в 2003 г.

США и страны ЕС считали, что так как основной (если ни единственный) вопрос управления — это вопрос технический, то и управление должна осуществлять ICANN. Даже такой вопрос как сомнительная нейтральность корпорации воспринимается некоторыми авторами и политиками из этой группы как достоинство: при американском контроле Интернет демонстрирует открытость и инновационность, чего нельзя будет ожидать, когда преобладающую роль в управлении будут играть такие «закрытые» страны как Россия и Китай.³

Тем не менее, планы расширения контроля над Интернетом отдельных держав рассматриваются редко на глобальном уровне. Чаше поднимается вопрос коллективного контроля над киберпространством, которое бы устранило дефицит подотчетности и транспарентности корпорации ICANN.⁴

² См. Tripathi, Surya Mani; Singh, Anshu Pratap and Dube, Dipa. Internet Governance: A Developing Nation's Call for Administrative Legal Reform // International Journal of Legal Information: Vol. 37: Iss. 3, Article 9. 2009. P. 380; Фонд содействия институтам суверенитета в международных пространствах. Международные пространства будущего или новый этап международных отношений. Москва, 2010. http://www.unitednations.ru/data/article/1293022438_isf.doc

³ Knake Robert K. Internet Governance in an Age of Cyber Insecurity. Council on Foreign Relations, 2010. P. 7

⁴ Tripathi, Surya Mani; Singh, Anshu Pratap and Dube, Dipa. Internet Governance: A Developing Nation's Call for Administrative Legal Reform // International Journal of Legal Information: Vol. 37: Iss. 3, Article 9. 2009. P. 376

Мы также приходим к идее международного соуправления Интернетом, воспринимая вопрос управления как политический (а не единственно технический) вопрос. Дело в том, что компетенция ICANN выходит далеко за рамки технических вопросов.⁵ Ведь тот, кто централизованно устанавливает технические стандарты, получает фактический контроль над киберпространством. И ничего не обещает, что этот контроль будет исходить из объективных и коллективно согласованных принципов. В 2003 г. произошел связанный с этим вопросом конфликт между КНР и корпорацией ICANN, которая присвоила частично признанному государству Тайвань собственное расширение — «.tw».

Одним словом, многими участниками дискуссии признается, что управление Интернетом является политической проблемой, связанной с необходимостью демократизировать ту область, которая часто воспринимается как «пространство свободы и демократии».

Второй Международный саммит по информационному обществу, проходивший в 2005 г. внес в повестку дня вопрос о передаче вопросов контроля над киберпространством коллективному органу. Выдвигались различные предложения по поводу того, что это должен быть за орган. Одни говорят о Международном союзе электросвязи, другие — такие страны как Бразилия, Россия, Китай, ЮАР, Иран, Саудовская Аравия, Норвегия, Швейцария — об Организации Объединенных Наций. Называются и такие связанные с ООН структуры как Форум по управлению Интернетом, Всемирный саммит по вопросам информационного общества, Рабочая группа по управлению Интернетом.

Но управление обсуждается и развивается не только на глобальном уровне. С каждым годом расширяется практика двухстороннего и многостороннего сотрудничества в различных областях управления киберпространством. Страны обмениваются опытом регулирования таких, например, вопросов, как борьба с киберпреступностью.

Некоторые страны также выдвигают идею создания параллельной системы присвоения имен и адресов как ответ на нежелание США и ICANN поделиться полномочиями с другими участниками.

Но по нашему мнению самым рациональным видится решение проблемы путем передачи вопроса органам ООН. В таком виде уже существует режим морского дна, через ООН решаются основные вопросы управления другими общими ресурсами. Будет логично, если и киберпространство как

⁵ Mueller, Milton L.. Names and Global Governance // Cyber Policy and Economics in an Internet Age. William H. Lehr and Lorenzo M. Pupillo (eds.). Boston; Dordrech, London: Kluwer Acad. Publ., 2002. P. 81.

важный и перспективный глобальный ресурс, как глобальное общественное благо⁶ будет регулироваться системой ООН и международным правом. Общие правовые стандарты, подкрепленные авторитетом универсальной международной организации, позволят контролировать такие, например, вопросы как военные атаки в киберпространстве.

Остается много важных проблем в сфере управления киберпространством. Основные заинтересованные стороны имеют разное представление о будущем управлении Интернетом. Отсутствие консенсуса будет серьезно сказываться на эффективности выполнения основных задач управления. К примеру, страны будут иметь разное представление о том, кого следует считать террористом, использующим Интернет в своих преступных целях, а кого — героем и борцом за свободу и независимость. Но даже при решении этой проблемы остается основополагающая дилемма Интернет-регулирования: как совместить свободу самовыражения в сети с необходимостью противодействовать негативным и противозаконным проявлениям этой свободы?

Происходящий на наших глазах рост количества точек доступа в киберпространство обостряет все эти проблемы, которым противостоять можно только на основе соуправления развитых и развивающихся государств, а также других акторов. Остается надеяться, что наблюдающееся в последнее время возвышение новых государственных и негосударственных «сфер компетенции» будет способствовать формированию такой системы управления.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Гуменский Антон. Управление международной информацией // Международные процессы. Том 8. Номер 1(22). Январь–апрель 2010 <http://www.intertrends.ru/twenty-second/004.htm>
2. Натсак О.Д. «Технополитика» Интернета // Международные процессы. Т. 6. № 1 (16). Январь — апрель 2008 <http://www.intertrends.ru/sixteenth/007.htm>
3. Саможнев Александр. Киберпространству подберут определение // Российская газета, 17.11.2010. <http://www.rg.ru/2010/11/17/site-site.html>
4. Фененко Алексей. Международное соперничество за освоение общих пространств // Международные процессы. Том 8. Номер 1(22). Январь–апрель 2010 <http://www.intertrends.ru/twenty-second/003.htm>
5. Фонд содействия институтам суверенитета в международных пространствах. Международное киберпространство: милитаризация или демократизация http://www.unitednations.ru/articles_25_1162284277.html

⁶ Raboy, Marc and Shtern, Jeremy. The Internet as a global public good: Towards a Canadian position on internet governance for WSIS phase II // Dugre, Pauline (ed). Paving the Road to Tunis — WSIS II. Paver la voie de Tunis-SMSI II. Ottawa: Canadian Commission for UNESCO, 2005.

6. Фонд содействия институтам суверенитета в международных пространствах. Международные пространства будущего или новый этап международных отношений. Москва, 2010. http://www.unitednations.ru/data/article/1293022438_isf.doc
7. Knake Robert K. Internet Governance in an Age of Cyber Insecurity. Council on Foreign Relations, 2010.
8. Mathiason John. Internet Governance. The new frontier of global institutions. London and New York: Routledge, 2009.
9. Tripathi, Surya Mani; Singh, Anshu Pratap and Dube, Dipa. Internet Governance: A Developing Nation's Call for Administrative Legal Reform // International Journal of Legal Information: Vol. 37: Iss. 3, Article 9. 2009
10. Weber, Rolf H., Grosz, Mirina and Weber, Romana. Shaping Internet governance: regulatory challenges. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2010.

СТРАТЕГИЯ ДОМИНИРОВАНИЯ СВЕРХДЕРЖАВЫ

ПОЛУЛЯХ Даниил Сергеевич

студент факультета политологии

Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова

Современные глобальные проблемы, потребности глобализированной экономики и трансформация политической структуры мира, последовавшая за выходом на мировую арену транснациональных акторов, ставят вопрос о необходимости усиления регуляционной составляющей в мировой политике.

Потребность в совершенствовании глобального управления ощущается почти всеми участниками глобальных процессов. Но среди них нет согласия по поводу того, на каких принципах должно быть организовано глобальное управление. Пока в академических кругах ведутся дискуссии по поводу разработки наиболее приемлемой стратегии, политики пытаются перестроить международный порядок в соответствии со своими представлениями и интересами. Как теоретические, так и реальные стратегии акторов вступают в противоречие, часто приводят к политическим конфликтам. Одним словом, существует большое разнообразие инструментов, идей и проектов, которые подразумевают разное видение организации международного порядка. Показать одну из них я бы и хотел в своем выступлении.

Необходимость выделить различные стратегии в сфере регулирования миром заставляет нас прибегнуть к широкому толкованию глобального управления как процесса организации взаимодействий и решения проблем

на поле мировой политики, которое не обязательно осуществляется официальными структурами. Подчеркну, что попытки выработать универсальную классификацию стратегий являются на наш взгляд бесперспективными, поскольку они могут быть рассмотрены с разных, и одинаково важных для нас, точек зрения. Критериями могут выступать следующими:

- по идеологиям;
- по количеству участвующих сторон;
- по типу координации и контроля;
- по методам и средствам осуществления управления;
- по степени публичности институтов принятия решений.

В своем выступлении мы остановимся на рассмотрении **стратегии доминирования сверхдержавы**, когда миропорядок оказывается зависим от одной страны и ее ближайшего окружения в виде институтов и стран, стратегии которых оказываются жестко привязаны к стратегии сверхдержавы. Стратегия доминирования одной державы встречается в жестком и смягченном виде. Жесткое доминирование относится к стратегии унилатерализма (односторонности), а смягченное — к стратегии «благожелательной гегемонии».

«*Благожелательная гегемония*» означает ситуацию, когда сверхдержава реально занимается глобальным управлением в одностороннем порядке, решает мировые проблемы, обеспечивает работоспособность глобальных институтов и перераспределяет блага между актерами мировой политики или хотя бы между союзниками. *Унилатералистский стиль* поведения подразумевает отказ от многих обязательств гегемона. Под унилатерализмом стоит понимать линию поведения, при которой держава-лидер проводит глобальную политику самостоятельно, преследуя свои интересы и не учитывая позиции союзников.

Критика мирового сообщества, которая последовала за самонадеянными односторонними акциями администрации Буша-младшего, заставила Соединенные Штаты вспомнить о концепции **мультилатерализма**. Правда, в традиционном *американском представлении* это понятие не подразумевало никакого радикального отказа от односторонности. В американской трактовке мультилатерализм — это международный альянс, основанный на взаимном доверии и поддержке при сохранении доминирующей позиции США. *Европейцы* спорят с американским пониманием и говорят, что мультилатерализм представляет собой многостороннюю систему управления, которая осуществляется в первую очередь международно-наднациональными организациями. Соответственно, голос Америки в таких организациях уже не будет являться определяющим. То же касается любой другой страны.

Но и эта стратегия вряд ли самая эффективная и далеко не самая гибкая. С. Патрик предлагает смешанную стратегию, которая претендует на то, чтобы совместить эффективность минилатерализма с легитимностью *прямой глобальной демократии*. Эта стратегия заключается в построении мультилатерализма на предварительных минилатералистских договоренностях между ключевыми игроками. Этот подход, который, перефразируя Хантингтона с его «одно-многополярностью» (uni-multipolarity)¹ можно назвать *минимультисторонностью*, может проявляться, например, в деятельности объединения БРИКС, по сути, выступающего кокусом, способным определять или серьезно влиять на результаты заседаний в G20.

Подводя итоги, стоит сказать о мировых трендах в сфере вопросов «полярности» и «сторонности». Явно заметен закат эпохи, когда глобальный унилатерализм или даже гегемонизм мог бы существовать и определять глобальные процессы. Современная эпоха высвечивает новые феномены, а также старые явления в новом виде. Это касается того, что политологи называют «коллективным лидерством», явившимся результатом объективных процессов, зафиксированных, в частности, аналитиками Голдмен-Сакс (БРИКС). «Коллективное лидерство», скорее всего, приведет к мировой диверсификации и интенсивному распределению «сфер компетенции». Если этот процесс будет развиваться гладко, сложится система многосторонности в том или ином виде (варианты воплощения мы перечислили выше). Во многом это зависит от воли лидеров государств.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Caporaso J. International Relations Theory and Multilateralism: The Search for Foundations // *Multilateralism Matters: The Theory and Praxis of an Institutional Form* / Ed. by Ruggie G. N.Y., 1993.
2. Naim, Moises. Minilateralism // *Foreign Policy*, July/August 2009.
3. Patrick, Stewart. Global Governance Reform: An American View of US Leadership. The Stanley Foundation. February 2010. <http://www.stanleyfoundation.org/publications/pab/PatrickPAB210.pdf>
4. Rosenau, James N. Governance, Order, and Change in World Politics // James N. Rosenau and Ernst-Otto Czempiel (eds.), *Governance Without Government: Order and Change in World Politics* (New York: Cambridge University Press, 1992).
5. Надточей Ю. Феномен односторонности в политике США и России // *Международные процессы*. Том 8, № 3(24). Сентябрь — декабрь 2010. <http://www.intertrends.ru/twenty-four/008.htm>
6. *Современные международные отношения и мировая политика: Учебник* / А.В. Торкунов, И.Г. Тюлин, А.Ю. Мельвиль и др.; Моск. Гос. ин-т междунар. отно-

¹ Huntington S. The Lonely Superpower // *Foreign Affairs*. 1999. March/April

шений (Университет) МИД России; Отв. Ред. А.В. Торкунов. — М.: Просвещение: МГИМО, 2004.

7. Цыганков П.А. Теория международных отношений: Учеб. Пособие. — М.: Гардарики, 2005.

СТРАТЕГИЯ МНОГОУРОВНЕВОГО УПРАВЛЕНИЯ

РАМОНОВА Марина Александровна

аспирантка факультета политологии

Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова

Международная система наших дней отличается от предыдущих исторических систем большей сложностью. Если имперские структуры были организованы по двухуровневому принципу «центр-периферия», то современная международная система, которая подверглась трансформации в результате активизации процессов глобализации и транснационализации, распадается на глобальный, региональный, национальный, транснациональный (акторы гражданского общества и частного сектора), субнациональный (включающий провинциальный и локальный уровни) и формирующийся индивидуальный уровни. Все слои современной «мировой политики»¹ пронизывает система управления, образовавшаяся в результате активизации транснациональных акторов и возникновения необходимости заполнить брешь невозможности государства эффективно выполнять некоторые свои функции. Это привело к передаче функций, прав и заданий с национального на другие уровни: вверх (процесс супранационализации), вниз (процесс децентрализации) и «в стороны» (популяризация сетевого принципа). Важными участниками управления стали в первом случае региональные и международные организации, во втором случае — провинциальные и местные правительства, в третьем — коммерческие структуры и гражданское общество.

Традиционно концепция «многоуровневого управления» (multi-level governance) применялась для описания деволюционных процессов в нацио-

¹ Чихарев И.А. Многомерность мировой политики: к современным дискуссиям // Полис, 2005, №1.

нальном и региональном (в случае с ЕС) масштабе.² Но, по нашему мнению, на сегодняшний день можно говорить о становлении системы глобального многоуровневого управления.³ Как замечает М. Цюрн, она не похожа на организацию управления в традиционных многоуровневых политиях: в международной системе отсутствует «координационный центр» (вроде центрального правительства), где согласуются многочисленные стратегии, и отсутствует согласованность секторальных вопросов. Без нее современная система превращается в совокупность мало связанных друг с другом секторальных режимов, и не в каждом из них принцип многоуровневости воплощен в полной мере и в одинаковом виде.

В то же время государство, как и другие акторы, в любом конкретном случае могут выбирать, какую им следует использовать стратегию. Рассмотрим доступные для акторов линии поведения.

Между многоуровневым и одноуровневым управлением нет жесткой границы: существует ряд переходных или пограничных форм, характеризующихся относительной свободой акторов ненационального уровня. Поэтому легче представить континуум, у левого края которого находится то, что мы назвали стратегией одноуровневого управления, а остальные стратегии по мере удаления от этой точки характеризуются все большим преодолением «унитарности»⁴, т.е. вовлекают все больше уровней управления и все чаще частные акторы (как ориентированные, так и не ориентированные на прибыль) становятся субъектами управления.

Ближе всего к точке «унитарности» будет находиться **полностью вертикальная стратегия многоуровневого управления**. Это можно назвать «собственно многоуровневой стратегией», если под уровнями понимать территориальные или правительственные слои (иерархично расположенные органы публичной власти). Стратегия построена на отношениях между более высокими и более низкими уровнями управления.

В отличие от вестфальской иерархии, здесь, во-первых, субнациональные уровни имеют более значительную степень автономии, которая позво-

² Hooghe, Liesbet and Marks, Gary. Unraveling the Central State, But How? Types of Multi-Level Governance. Vienna Institute for Advanced Studies Political Science Series 87. March 2003.

³ См. Zurn Michael. Global governance as multi-level governance // Henrik Enderlein, Sonja Walti and Michael Zurn (eds.) Handbook on Multi-level Governance. Cheltenham, Northampton, MA: Edward Elgar, 2010; Prado, Cesar de. Global multi-level governance: European and East Asian leadership. United Nations University, 2007

⁴ Hooghe, Liesbet and Marks, Gary. Unraveling the Central State, But How? Types of Multi-Level Governance. P. 3

ляет им выполнять важные для национального благополучия функции и, иногда, без посредничества национального уровня устанавливать отношения с другими акторами. Во-вторых, «иерархия» вовсе не ограничивается рамками государства. М. Цюрн, например, замечает тенденцию перехода международных организаций к более самостоятельному функционированию, фактически — к наднациональности в понимании А. Этциони, когда деятельность организаций определяется ими самими, а не национальными правительствами.⁵ Международные и региональные организации становятся высшими публичными уровнями принятия решений, а национальные правительства все больше осваивают роль имплементаторов разработанных на наднациональном уровне курсов.

Наиболее полно эта стратегия реализована в Европейском союзе, который стал чем-то вроде международной федерации. Если говорить о глобальной «вертикали», то здесь наиболее яркий пример — торговый режим ВТО. Гораздо меньшей степенью наднациональности обладают режимы борьбы с изменением климата, но зато они подключают к управлению почти все уровни современной системы: глобальный (обсуждения в структурах ООН), региональный (ЕС), национальный (допустим, Великобритания), провинциальный (регион Великобритании), местный.

Несмотря на выбранное нами название, в рамках этой стратегии остается горизонтальное взаимодействие между провинциальными правительствами или муниципалитетами.

Данная стратегия хоть и вовлекает большое количество ненациональных уровней, но имеет существенные ограничения потому, что не стремится использовать преимущества **партнерского подхода**. Ведь вовлечение гражданского общества и бизнеса ведет, во-первых, к перераспределению издержек и рисков между частными и государственными акторами. Во-вторых, государства получают доступ к тем ресурсам частных акторов, которые отсутствуют у официальных структур, например, к экспертизе (в случае, когда государство сотрудничает с научными сообществами). Немаловажно и приобретение режимами легитимности на входе (input legitimacy), а также увеличение демократичности и подотчетности глобального управления при вовлечении неправительственных организаций и социальных движений, о чем говорят сторонники концепции «транснационального гражданского общества»⁶.

⁵ Этциони Амитай. От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям. — М., 2004. С. 243

⁶ Wapner, Paul. Environmental Activism and World Civic Politics. Albany: State University of New York Press, 1997

Частно-публичное партнерство (public-private partnership, PPP), о котором идет речь в рамках этой стратегии, подразумевает горизонтальные, равноправные взаимоотношения между официальными структурами (правительства на разных уровнях и межправительственные организации) и представителями транснационального слоя международной системы (ассоциации гражданского общества, научные круги, ТНК). Степень влияния негосударственных акторов в партнерстве может варьироваться от простой «кооптации» правительством частных игроков до практически полной саморегуляции негосударственных акторов «в тени иерархии».⁷ Первая подразумевает, к примеру, законный доступ ТНК и НПО к обсуждениям в рамках таких международных организаций как Всемирный банк, МВФ, ВТО. Ко второй относится такая программа, как «US-EU Safe Harbor». К ней подключаются работающие в Европе американские компании, желая на добровольной основе принять строгие европейские требования к защите персональных данных. Это позволяет им избегать многих проблем, ведя бизнес в Европе.

По нашему мнению, сегодняшнее состояние международной системы характеризует принцип многоуровневости. Этот принцип затрагивает также и управление как неотъемлемую составляющую системы. Государства испытывают давление поствестфальских трендов, но, являясь основными акторами предыдущей исторической системы, именно они дают «добро» процессам перераспределения власти и функций. Выбирая между стратегиями, правительства дают разную степень свободы негосударственным акторам и тем самым ведут развитие политических систем в разных направлениях. Но какую бы стратегию не выбирали акторы, им придется считаться с критерием эффективности, который в сегодняшнем состоянии подразумевает отказ от централизации функций и аспектов управления и принятие принципов многоуровневого управления международной системой.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Borzel T.A. and Risse T. Public-Private Partnerships: Effective and Legitimate Tools of International Governance? // Edgar Grande and Louis W. Pauly (eds.), *Complex Sovereignty: On the Reconstitution of Political Authority in the 21st Century*. Toronto: University of Toronto Press, 2005

⁷ Borzel T.A. and Risse T. Public-Private Partnerships: Effective and Legitimate Tools of International Governance? // Edgar Grande and Louis W. Pauly (eds.), *Complex Sovereignty: On the Reconstitution of Political Authority in the 21st Century*. Toronto: University of Toronto Press, 2005. К промежуточным типам частного-публичного партнерства авторы относят «делегирование» государственных функций частным акторам и «соуправление» (co-regulation).

2. Coglianese Cary. Globalization and the Design of International Institutions // Joseph S. Nye Jr. and John D. Donahue (eds) *Governance in a Globalizing World*. Washington D.C. :Brookings Institution Press, 2000.
3. Hooghe, Liesbet and Marks, Gary. Unraveling the Central State, But How? Types of Multi-Level Governance. Vienna Institute for Advanced Studies Political Science Series 87. March 2003.
4. Leo, C. and Enns, J. Multi-level governance and ideological rigidity: the failure of deep federalism // *Canadian Journal of Political Science*, vol. 42, 2009.
5. Michael Zurn. Global governance as multi-level governance // Henrik Enderlein, Sonja Walti and Michael Zurn (eds.) *Handbook on Multi-level Governance*. Cheltenham, Northampton, MA: Edward Elgar, 2010.
6. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Building Competitive Regions: Strategies and Governance*. OECD, 2005.
7. Prado, Cesar de. *Global multi-level governance: European and East Asian leadership*. United Nations University, 2007.

ТЕОРІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА / INFORMATION SOCIETY THEORY / ТЕОРИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

*БУХТАТИЙ Олександр Євгенійович,
головний спеціаліст Департаменту фахової експертизи
Секретаріату Кабінету Міністрів України,
кандидат наук з державного управління*

Проблема. За оптимістичними передбаченнями науковців минулого століття на в кінці другого — на початку третього тисячоліття мало відбутися народження суспільства нового типу — інформаційного і, водночас, встановлення нового світового порядку — громадянського мультимедійного суспільства, заснованого на приматі інформації. Географічні кордони національних держав перестали відмежовувати одне суспільство від іншого, що спричинило виникнення феномена постіндустріального розвитку — так званого глобального інформаційного простору, в якому «інформація є класичним прикладом суспільного блага, оскільки за своєю суттю її споживання є неконкурентним: споживання інформації одним суб'єктом не перешкоджає решті споживати її також. З цих міркувань інформація є непереобтяженим благом [5, с. 17]». Сучасні науковці, аналітики, економісти, соціологи все більше розглядають про інформацію, як головну відмінну ознаку сучасного глобалізованого світу.

Зв'язок визначеної теми із науковими та практичними завданнями, які сьогодні стоять перед суспільством, корелюється у зміні парадигми його розвитку, насамперед в аспекті інформаційної складової, оскільки в умовах глобалізації витoki джерела підвищення продуктивності полягають у зміні технології генерування знань, обробки інформації і здійсненні символічної

комунікації. Водночас специфічним для інформаційного розвитку є дія знань на самосвідомість як головне джерело продуктивності [3].

Аналіз наукових досліджень і публікацій показує, що за останнє півстоліття спектр досліджень законів інформаційного способу розвитку суспільства суттєво розширився. Паралельно з цим варто звернути увагу на існування різночитань між адептами ідеї інформаційного суспільства і прихильниками гіпотези щодо розвитку глобальної інформатизації як окремої ланки в ланцюгу суспільної еволюції.

Водночас аналіз наукових праць змушує зробити висновок про наявність **невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття**, зокрема щодо існування неузгодженостей стосовно визначення певної ідеалізованої парадигми інформаційно-комунікативного розвитку. Важливість значення простору і просторових меж витікає з комунікативного використання, але сама комунікація не має просторового місця, адже еволюція соціокультурного світу завдяки мови, писемності, телекомунікацій суттєво зменшило значення просторових чинників. За великим рахунком вже не географічний простір допускає чи обмежує комунікації. Природа інформації є дуалістичною. Очевидно, що інформація є нематеріальною субстанцією, яка фіксується за допомогою відповідних матеріальних об'єктів, в тому числі і в особі індивіда. Але ці схеми діють за умови існування обмеженості ресурсів, тоді як інформація — це ресурс, який у сучасних умовах фактично є необмеженим.

Загалом інформація не виникає нізвідки і не зникає в нікуди. Абстрагуючись від ідеологічних догм етатизму щодо невідворотності негативного впливу на суспільство неконтрольованого потоку інформації, можна зазначити, що суспільний розвиток відбувався, відбувається і буде відбуватися в інформаційному середовищі, причому розвиток індивіда і суспільства призводить до збільшення масиву інформації. **Таким чином, можна припустити факт існування певної змінної величини — глобального (всесвітнього) інформаційного простору, який складається з сукупності подій, фактів і природних явищ.**

Радянський і російський вчений С. Капіца зазначив, що рушійним фактором цивілізаційного розвитку виявляються зв'язки, які охоплюють все людство у єдине ефективне інформаційне поле. Глобальний розвиток неодмінно йде по траєкторії гіперболічного зростання, яке не можуть суттєво порушити жодні катаклізми чи пандемії [2]. В економічному плані це ґрунтується на балансі вільного доступу до інформації та регулюючої ролі відповідних органів влади як модератора та гаранта дотримання усіма суб'єктами системи інформаційних відносин «певних правил гри».

Узагальнюючи потрібно зазначити, все більшої актуальності набуває твердження, що сучасна державна політика стає множинною, трансформується у «мікрополітику» повсякденних пошуків, спротиву та солідарності індивідів і всього суспільства між собою.

У сучасному суспільстві ті механізми державного управління, які здавалось ще нещодавно були досить ефективними, виявляються неспроможними до виконання ними своїх основних функцій. Авторитарні методи, засновані на класово-виробничих відносинах індустріального суспільства виявляються абсолютно не придатними для забезпечення дієвого контролю над динамічними, нестабільними суспільними процесами, які виникають у умовах відкритості інформації.

Перспективи здійснення дослідження полягають в тому, що процеси відновлення рівноваги здійснюватимуться через стимулювання розвитку закладеного за доби «нового часу» потенціалу раціоналізації, яку теоретик публічної сфери Юрген Габермас нерозривно поєднує з розвитком демократії, що «базуючись на засадах «комунікативної раціональності» у кінцевому результаті призводить до утворення нового типу суспільства, яке об'єднує локальну історичну свідомість та культурний самобутній розвиток в глобальний інформаційний простір. З цієї причини внаслідок зростання рефлексивності виникає потреба доступу до інформації, що призводить до розвитку всіх видів інформаційних ресурсів у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белл Даниел. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Даниел Белл ; [перевод с англ. В. Л. Иноземцева]. — М. : Academia, 1999. — 956 с.
2. Капица С. Демографический переход и будущее человечества / С. Капица. — «Вестник Европы», 2007 — №21 ; [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/vestnik/2007/21/ka3.html>
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс ; [Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана]. — М.: ГУ ВШЭ, 2000. — 608 с.
4. Роль інформації у формуванні ринкової економіки : [монографія] / Ю. Бажал, В. Бакуменко, І. Бондарчук [та ін.] / за заг. ред. І. Розпунтенка. — К. : Вид-во «К.І.С.», 2004. — 348 с.
5. Социально-экономические проблемы информационного общества : монография / под. ред. д. э. н., проф. Л. Г. Мельника, к. э. н., доц. М. В. Брюханова. — Вып. 2. — Сумы : Университетская книга, 2010. — 896 с.
6. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы / Ю. Хабермас ; [пер. с нем. М. Л. Хорькова]. — М. : Издательство «Весь мир», 2002. — 144 с.

ЗАВДАННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

*ДИМЧОГЛО Марина Іванівна,
здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

*КІР'ЯН Вікторія Олександрівна
аспірантка Юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Визначальною тенденцією сучасного етапу розвитку України є стрімкий розвиток інформаційних технологій, їх дедалі більше застосування як у повсякденному житті, так і в державній політиці. Інформація та інформаційні технології визначають рівень розвитку того чи іншого суспільства і за нинішніх умов певною мірою можуть вважатися новими критеріями національної могутності. Яскравими прикладами не сформованості інформаційної цивілізації є домінуюча роль інформаційних суспільств над неінформаційними, що знайшло своє пряме відображення і несиловому протистоянні і організації конфліктів у Північній Африці на початку 2011 року, коли за допомогою інтернет технологій під виглядом «народних революцій» були організовані масові заворушення, що спричинили до повалення конституційного ладу в таких державах як Єгипет, Лівія, Туніс, спалаху активності «опозиційних» кіл майже всіх країн даного регіону, у тому числі Сирії і Бахреїні.

Таким чином сміливо висуваємо гіпотезу: становлення інформаційного суспільства радикально змінює геоінформаційний поділ людства, і прямо впливає на геополітичну та взагалі екосферу людства. Нові інформаціологічні концепції нажаль не стали надбанням і об'єктом вивчення сучасних поколінь молоді, що призвело до значної відірваності неінформаційних суспільств від інформаційних і як наслідок слабкої керованості даних суспільств в умовах агресії **суперінформаційних суспільств** — інформаційних суспільств, які мають сталі інформаційні відносини, що характеризуються високим рівнем динамізму і стабільності в умовах конфліктних ситуацій різного рівня інтенсивності.

За цих умов формування інформаційного суспільства стає не даниною моді, а є питанням дальшого виживання нації: крокування її шляхом рабсько-

го споживання інформації, або ж становлення продуцентом і виробником, розповсюджувачем інформації.

У свою чергу, основою сучасної глобалізації стають передусім не лише економічні процеси та утворення нових геополітичних структур, військових блоків чи союзів, а інтеграція інформаційних систем різних держав до єдиної загальносвітової інформаційної системи, формування єдиного інформаційного простору, створення глобальних інформаційно-телекомунікаційних тенет, інтенсивне впровадження нових інформаційних технологій в усі галузі суспільного життя, включаючи економіку, фінанси, відносини безпеки.

Нині процеси інформаційної глобалізації суспільства охопили практично усі країни світу і становлять сучасний стрижень і умову науково-технічного і соціально-економічного розвитку.

Проблемам інформатизації приділяло увагу чимало дослідників [1–4], водночас дане питання мало хто пов'язував саме із формуванням і розвитком ефективного і домінуючого інформаційного суспільства. Саме тому в рамках даного виступу я хотів би зосередити увагу саме на даному аспекті цієї глибокої наукової проблеми.

Інформатизація становить собою організаційний соціально-економічний і науково-технічний процес створення оптимальних умов для всебічної реалізації інформаційних інтересів людини, суспільства і держави, ефектної реалізації останньою інформаційної функції на основі формування і ефективного використання інформаційних ресурсів і використання інформаційних систем, тенет, ресурсів і інформаційних технологій із використанням комп'ютерної і комунікаційної техніки.

Здійснивши аналіз наукових досліджень, а також дослідивши нормативну базу із даних питань, а також практику правозастосування пропонуємо наступні **завдання** інформатизації в контексті розвитку інформаційного суспільства в Україні:

- системне забезпечення вивчення та розвитку інформаційного суспільства (інформаційно, фінансово-економічне, політичне, комунікативне, соціально-психологічне, мережене тощо);
- створення умов для системної реалізації інформаційних інтересів людини, суспільства і держави;
- формування засад реалізації інформаційної функції держави;
- впровадження інформаційного уряду;
- системний розвиток інформаційного права, інформаційного законодавства, зокрема ухвалення Інформаційного кодексу України;
- активізація наукових досліджень систематизації, консолідації, кодифікація, інкорпорації інформаційного законодавства;

- створення єдиного інформаційного простору усієї системи органів державної влади;
- створення, впровадження і використання інформаційних систем, інформаційних технологій і інформаційних продуктів загального значення;
- сучасна підготовка кадрів, перепідготовка і підвищення їх кваліфікації з урахуванням вимог формування високо розвинутого та ефективно прогресуючого інформаційного суспільства.

У даному аспекті основними напрямками державної політики в сфері інформатизації можуть виступати:

- забезпечення умов для розвитку і захисту усіх форм власності на інформаційні ресурси;
- формування і захист державних інформаційних ресурсів;
- створення і розвиток державних, регіональних і локальних інформаційних систем і тенет, забезпечення їх сумісності і взаємодії в єдиному інформаційному просторі;
- створення умов для якісного і ефективного інформаційного забезпечення органів державної влади, окремих громадян, недержавних організацій на основі державних інформаційних ресурсів;
- забезпечення інформаційних прав і свобод людини і громадянина;
- сприяння формування ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем, технологій і засобів їх забезпечення, розроблення механізму його функціонування і контролю за ним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Беляков К.И. Управление и право в период информатизации : монография / К.И. Беляков. — К. : «КВІЦ», 2001. — 308 с.
2. Новицький А.М. Феномен «інформаційного суспільства» як об'єкт наукового дослідження // Інформація і право. — № 1(29)/2011. — С. 25–29.
3. Цимбалюк В.С. Мас-медіа право в інформаційному суспільстві // Інформація і право. — № 1(29)/2011. — С. 30–33.
4. Цимбалюк В.С. Суб'єкти інформаційного права та інформаційної діяльності // Правова інформатика. — № 3(27)/2010. — С. 29–32.

ПРОБЛЕМИ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

*МАРУЩАК Анатолій Іванович,
перший заступник директора ННІ інформаційної безпеки
НА СБ України,
доктор юридичних наук, доцент*

Органи державної влади України у якості учасників суспільних інформаційних відносин мають власний рівень правосуб'єктності, яка визначається Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами.

Важливий аспект існуючої на сьогодні проблеми полягає у тому, що законодавство України не містить системності у врегулюванні суспільних відносин, що виникають з приводу підстав для отримання органами державної влади України інформації. Різноманітні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти містять безліч термінів для формулювання можливостей органів державної влади України отримувати інформацію: «отримання відомостей», «одержання інформації», «вилучення документів», «зняття копій» тощо. При цьому не уніфікованими залишаються процедури отримання інформації, у багатьох випадках не передбачається обов'язок власника чи володільця інформації надавати її на законну вимогу органів державної влади України, фактично малоефективною залишається юридична відповідальність за ненадання інформації. Усі зазначені недоліки правового регулювання відповідних суспільних відносин спричиняють підвищений науковий інтерес до проблеми отримання органами державної влади України інформації, зокрема потребують теоретичного обґрунтування підстави для отримання органами державної влади України і, відповідно, надання іншими суб'єктами інформації.

Не дивлячись на те, що органи державної влади України на сьогодні за новим інформаційним законом однозначно не включені до переліку суб'єктів права на інформацію, зокрема і права на отримання інформації, однак в силу інших законів державу і державні органи відносимо до суб'єктів отримання інформації як повноправних суб'єктів інформаційних відносин.

Хоча до такої позиції є й опоненти. Так, О.В.Нестеренко вважає, що право на доступ до інформації — це «гарантована можливість кожного отримувати безпосередньо від органів публічної влади, їх установ та організацій інформацію про їх діяльність, від приватноправових юридичних осіб суспільно значущу інформацію про їх діяльність та можливість знайомитися з відомостями про себе» [1]. Тобто дослідниця не вважає суб'єктами доступу до

(отримання) інформації органи державної влади, оскільки відстоює позицію, що лише фізична особа має таке право.

Однак органи державної влади України у процесі реалізації передбачених законом функцій повинні отримувати інформацію від інших учасників інформаційних відносин. Вони мають право на інформацію, зокрема на її отримання, задля здійснення завдань і функцій, передбачених законом. Особливість правового статусу органів державної влади України визначається тим, що вони повноважні діяти лише у спосіб, передбачений законом.

Звернемо увагу на підстави для отримання органами державної влади інформації.

У Конституції України використовуються терміни «на підставі закону», «на законних підставах», «на підставах, встановлених законом» тощо [2]. Мова йде про наявність у законах норм, які передбачають можливість здійснення тих або інших юридично значимих дій, тобто про юридичні передумови для здійснення таких дій.

Підстави для отримання органами державної влади України інформації можна розглядати у двох розуміннях: юридичному та фактичному. Юридичні підстави — передбаченість законом відповідних повноважень органу державної влади на отримання інформації. Фактичні підстави — виникнення суспільних відносин між надавачем інформації і органом державної влади, які (відносини) дають можливість останньому застосувати повноваження на отримання інформації. Такі суспільні відносини виникають між конкретним органом влади і конкретним учасником інформаційних відносин, зокрема у процесі реалізації планових або позапланових заходів з контролю за здійсненням певних видів господарської діяльності, сплатою податків, зборів, під час здійснення статистичних спостережень, у ході провадження правоохоронної чи судово-процесуальної діяльності тощо.

Закріплені законом права і обов'язки органів державної влади України щодо отримання інформації залежать від місця конкретного органу в системі державного апарату. Обов'язки деяких державних органів прямо містять положення про отримання, збирання інформації з метою виконання певної державної функції (правоохоронної, фіскальної тощо).

Підстави для отримання інформації органами державної влади України різняться у залежності від того, до якої гілки влади віднесено відповідний суб'єкт інформаційних відносин: законодавчої, виконавчої чи до судової.

Для органів державної влади, їх посадових осіб неправомірною вважається поведінка, яка виходить за межі законодавчо закріплених повноважень, або ж яка здійснюється у спосіб, не передбачений Конституцією та законами України. І, відповідно, неправомірними засобами отримання

інформації будуть не лише ті, які є протиправними і за які передбачена юридична відповідальність, а й ті, використання яких не передбачено правовим статусом відповідних державних органів. Так, неправомірним буде вимога на отримання інформації, можливість отримання якої саме цим органом державної влади, саме від конкретного суб'єкта інформаційних відносин, саме вказаним способом не передбачена законом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нестеренко О.В. Право на доступ до інформації в Україні: конституційно-правовий аспект: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2008. — 20с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

ДО ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ СУДОВИХ ОРГАНІВ У ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗВЕРНЕННЯМИ ГРОМАДЯН

*МОЗОЛЕВСЬКА Олена Миколаївна,
здобувач НДЦПІ НАПрНУ*

Судові органи були і залишаються єдиними суб'єктами прийняття остаточного рішення у спірних та конфліктних суспільних відносинах. Наприклад, місцеві загальні суди України, які розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, передбачених процесуальним законом, нерідко при прийнятті рішень стикаються з дилемою: забезпечити доступ до публічної інформації чи задовольнити право власника інформації з обмеженим доступом на її захист. Такі питання доводиться вирішувати при прийнятті рішення щодо закритого судового розгляду, щодо розкриття банківської таємниці тощо. Суддя має справу не стільки з процесуальними відносинами, скільки з інформаційними, оскільки своїми рішеннями формує їх, змінює чи припиняє.

Проблема участі різноманітних суб'єктів в інформаційних правовідносинах усе частіше стає предметом наукових досліджень. Нові інформаційні тех-

нології, демократизація відносин «держава-громадянин» зумовлюють появу нових механізмів забезпечення права громадян на інформацію. У сфері діяльності судової влади це виявляється у правових механізмах оприлюднення судових рішень, надання доступу до публічної інформації тощо.

Представники науки інформаційного права та інших галузевих наук досліджували особливості обігу різних видів інформації з обмеженим доступом. Так, Брижко В.М. дослідив організаційно-правові питання захисту персональних даних [1], Гелич Ю.О. присвятила свою дисертацію таємниці особистого життя людини [2], Гетманцев Д.О. — теоретичним та практичним аспектам нормативно-правового регулювання банківської таємниці [3], Марущак А.І. досліджував проблематику доступу до інформації [4] тощо.

Для цілей цього дослідження корисними є результати досліджень, отримані стосовно питань інформатизації, інформаційного законодавства та інформаційної політики (Арістова І.В. [5], Беляков К.І. [6], Костецька Т.А. [7] та ін.) тощо.

Питання правового статусу і діяльності органів судової влади були предметом досліджень представників різних галузевих юридичних наук. Так, Кривенко В.В. розкриває теоретичні та практичні аспекти розвитку демократичних засад організації та функціонування судової системи України [8]; Куйбіда Р.О. дослідив сучасну судову систему України, зокрема процес її розвитку, організацію системи судів, правове регулювання статусу суддів, статус і повноваження органів та установ, що забезпечують діяльність судів [9]; Штогун С.Г. — правові проблеми організації і функціонування місцевих загальних судів в Україні [10]; Запорожець М.П. — питання адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих загальних судів України [11].

Однак слід зазначити, що сучасні наукові дослідження обмежуються висвітленням лише окремих аспектів участі державних органів в інформаційних правовідносинах. Поза увагою дослідників залишалися питання участі місцевих загальних судів у інформаційних правовідносинах.

Окремий вид інформаційних відносин, у яких беруть участь місцеві загальні суди, це відносини, пов'язані зі зверненнями громадян. Вони регулюються Законом України «Про звернення громадян», який стосується практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. У цих правовідносинах проблемною є реалізація норми Закону, згідно з якою витрати, зроблені органом державної влади, місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією незалежно від форм власності,

об'єднанням громадян, засобами масової інформації у зв'язку з перевіркою звернень, які містять завідомо неправдиві відомості, можуть бути стягнуті з громадянина за рішенням суду [12, ст. 27]. Виникає практичне питання інформаційного права про правдивість/неправдивість, достовірність/недостовірність інформації, яке потребує додаткового наукового розгляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брижко В.М. Організаційно-правові питання захисту персональних даних: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Валерій Михайлович Брижко. Науково-дослідний центр правової інформатики Академії правових наук України. — К., 2004. — 251 с.
2. Гелич Ю. О. Інформаційно-правові гарантії таємниці особистого життя людини: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Юлія Олександрівна Гелич. — Національний університет біоресурсів і природокористування України. — К., 2011. — 196 с.
3. Гетманцев Д. О. Банківська таємниця : особливості її нормативно-правового регулювання в Україні та в законодавстві зарубіжних країн : Дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Данило Олександрович Гетманцев. — Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2003. — 206 с.
4. Марущак А.І. Правомірні засоби доступу громадян до інформації: науково-практичний посібник. — Біла Церква: Вид-во «Буква», 2006. — 432 с.
5. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України : організаційно-правові засади : Дис... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Ірина Василівна Арістова. — К., 2002. — 476 с.
6. Беляков К. І. Інформація в праві: теорія і практика / К. І. Беляков / Державний НДІ Міністерства внутрішніх справ України. — К.: КВІЦ, 2006. — 118с.
7. Костецька Т. А. Право на інформацію в Україні / Т. А. Костецька / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, Вища школа права. — К., 1998. — 39 с.
8. Кривенко В. В. Демократизація судової системи України: проблеми і перспективи: дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Віктор Васильович Кривенко. — О., 2006. — 216 с.
9. Куйбіда Р. О. Організація і розвиток сучасної судової системи України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Куйбіда Роман Олексійович. — Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2006. — 215 с.
10. Штогун С. Г. Правові проблеми організації і функціонування місцевих загальних судів в Україні: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Штогун Сергій Григорович. — Національний ун-т «Острозька академія». — Х., 2004. — 246 с.
11. Запорожець М. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Михайло Петрович Запорожець. — Національний ун-т внутрішніх справ. — Х., 2004. — 181 с.
12. Закон України від 02.10.1996 р. «Про звернення громадян» // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 47. — Ст. 256.

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*ЦИМБАЛЮК Ольга Віталіївна,
незалежний експерт з питань інформаційного права*

Формування інформаційного суспільства в Україні, викликало потребу відповідного його відображення у галузях вітчизняного права, що є юридичним проявом суверенітету держави, в інформаційній сфері.

На рівні Конституції України (далі — КУ) інформація, як категорія правовідносин була зазначена у ряді статей. Деякі з них пропонуються для розуміння у змісті, як об'єкт конституційних правовідносин.

Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу (стаття 17 КУ).

Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо (стаття 31 КУ).

Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації (стаття 32 КУ).

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони

здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя (стаття 34 КУ).

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена (стаття 50 КУ).

При більш детальному юридичному аналізі інформації, як об'єкта (чи предмета) конституційних правовідносин можна зазначити й інші статті КУ, у контексті прав, обов'язків, повноважень, компетенції різних суб'єктів конституційного права.

Але Конституція України не дає визначення змісту інформації як юридичного терміну, у тому числі як об'єкта (чи предмета) правовідносин. І це цілком зрозуміло, адже Основний закон країни, відповідно до традицій конституційного права, визначає переважно норми-принципи, що конкретизуються у галузевому законодавстві.

В нашій країні інформація легально, на законодавчому рівні існувала як об'єкт правовідносин відповідно до Закону України «Про інформацію» (в редакції 1992 року). У статті 1 цього Закону інформацію за змістом було визначено як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

Системні міжгалузеві ознаки цього Закону були визначені у ньому в статті 3 (сфера дії Закону): дія цього Закону поширюється на інформаційні відносини, що виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації.

Визначальною ознакою цивільного права нашої країни можна вважати введення з рівня приватного права на рівень публічного права у Цивільному кодексі України (далі ЦКУ), інформації, як об'єкта цивільних правовідносин. Це знайшло відображення в главі 15 (нематеріальні блага), розділі III (об'єкти цивільних права), у статті 200 ЦКУ. За змістом зазначеної статті, у цивільному праві під інформацією стали розуміти документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі.

Відмінність зазначених двох законодавчих понять інформації полягає у тому, що у ЦКУ було розширено зміст прояву відомостей у часі: не тільки тих, що відбуваються (мають місце), але і тих, що мали місце. Також у ЦКУ у змісті інформації було вилучено з поняття «середовища» термін «навколишнє». Таким чином сутність інформації була розширена і на штучне середовище,

тобто середовище, що створено людиною для задоволення своїх потреб та інтересів із застосуванням здобутків науково-технічного прогресу.

В той же час визначення інформації у ЦКУ, немовби, легально обмежувалось розповсюдженням його змісту на відомості, що можуть бути (можуть мати) місце у майбутньому. Логічно очікувалося, що юридичне вирішення зазначеної колізії повинно було знайти відображення у внесенні змін до ЦКУ і до Закону України «Про інформацію» при узгодженні змісту понять інформації.

Проте, у новій редакції Закону України «Про інформацію» (2011 року) визначення змісту інформації було подано зовсім іншим чином (у статті 1): інформація — будь-які відомості та/або дані, що можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Аналогічні зміни до визначення змісту інформації були внесені і до ЦКУ (у прикінцевих положеннях (пунктом 2) цього Закону). На перший погляд узгоджене визначення змісту інформації у цих законодавчих актах є цілком логічним для практики правовідносин. В той же час, при більш глибокому правовому аналізі зазначеного нового визначення інформації виникають сумніви щодо коректності законодавчого формулювання.

Законодавець замінив концепцію юридичної сутності інформації. Нова редакція змісту інформації не містить часових ознак прояву відомостей. Також у змісті інформації з'явився такий термін як дані. При цьому об'єктивний вираз відомостей та/або даних обмежений тільки можливістю їх збереження. Виникає питання: чи можна віднести до інформації відомості чи дані, що не були збережені, а лише відображені (об'єктивізовані) усно, або жестами, або конклюдентно, що не можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді у правочинах?

Також виникає й інше питання: яка юридична різниця між змістами понять «відомості» та «дані»? Вивчення наукових, навчальних, та практичних джерел свідчить, що різні автори по різному підходять до формулювань термінів «відомості» та «дані». Ці терміни або ототожнюються за змістом, або відрізняються за технологічними чи іншими ознаками прояву. При цьому у визначенні цих термінів нерідко застосовується тавтологія: у формулюваннях застосовується термін «інформація»: «відомості — це інформація...»; дані — це інформація...»; або «відомості — це дані...»; «дані — це відомості...» і т.п. Такий підхід може спричинити казуси при здійсненні відповідних правовідносин.

Для прикладу зазначеного, як проблеми правознавства в цілому та науки інформаційного права, зокрема, можна привести положення Закону України «Про телекомунікації». У статті 1 цього Закону подано визначення: терміну

«дані» — як інформації у формі, придатній для автоматизованої обробки її засобами обчислювальної техніки; а терміну «інформація» — як відомостей, поданих у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб.

Відповіді на зазначені питання повинні знайти відображення у майбутньому в галузевому законодавстві України з попереднім науковим опрацюванням рекомендацій, зокрема і при подальшій галузевій кодифікації законодавства України щодо інформації відповідно до Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні та при розробці проекту Кодексу України про інформацію.

Проведені дослідження різних визначень інформації як об'єкта правовідносин дозволили сформулювати її зміст наступним чином, що пропонується на розгляд громадськості.

Інформація — це форма виразу через певні технології результатів інтелектуальної діяльності (аналітико-синтетичної чи евристичної) людини, групи людей, організацій щодо відомостей, даних, повідомлень, сигналів, кодів, образів, знань та інше, що призначені для задоволення суспільно-корисних потреб.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО / INFORMATION LAW / ИНФОРМАЦИОННОЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

БАСКАКОВ Володимир Юрійович,

*здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

У наукових колах визначення поняття «адміністративно-правового режиму» є доволі дискусійним, незважаючи на широку вживаність в чисельних доктринальних джерелах.

Ю. О. Тихомиров тлумачить адміністративно-правовий режим як специфічний порядок діяльності суб'єктів права в різних сферах державного життя, який встановлюється в законах та підзаконних актах і спрямований на їх суворо цільову та функціональну діяльність у тій царині, де необхідні додаткові засоби для підтримки необхідного державного ладу [1, с. 325].

На думку С. В. Ківалова, Л. Р. Білої, адміністративно-правовий режим — це поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, що проявляється в централізованому порядку, імперативному методі правового впливу та юридичній нерівності суб'єктів правовідносин [2, с. 38].

Підтримує згадану позицію і Битяк Ю.П., зазначаючи, що адміністративно-правовий режим визначає як певне поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, що виявляється в централізованому порядку, імперативному методі правового впливу та юридичній нерівності суб'єктів правовідносин [3, с. 268].

Схожу позицію має і О. О. Крестьянінов, який зауважує, що адміністративно-правовий режим — це певна сукупність адміністративно-правових засобів регулювання, встановлених в централізованому порядку, які характеризуються імперативним методом юридичного впливу, котрий проявляється в тому, що завжди в адміністративно-правових відносинах присутній влад-

ний суб'єкт і підлегла особа. Тобто суб'єкти правовідносин перебувають у юридично нерівних позиціях [4, с. 91].

Таку ж позицію відстоює колектив авторів у першому в Україні академічному курсі з адміністративного права під редакцією Авер'янова В.Б. як найбільш розповсюджену в наукових колах, а саме адміністративно-правовий режим — певне поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, опосередкованого імперативним методом юридичного впливу, який виявляється в тому, що суб'єкти правовідносин займають юридично нерівні позиції [5, с. 9].

Таким чином, при визначенні поняття адміністративно-правового режиму здебільшого акцентують увагу на трьох аспектах: застосуванні адміністративно-правових засобів регулювання, наявності юридично нерівних позицій між учасниками певних відносин та наявності імперативного методу юридичного впливу.

Викликає запитання: що мають на увазі дослідники вказуючи про юридичну нерівність суб'єктів адміністративних правовідносин? Чому в одній і тій самій праці автори вказують про «новий погляд на сутність адміністративного права в демократичному суспільстві», зазначаючи при цьому, що «запровадження необхідних змін в адміністративному праві означає зрештою створення якісно нового, відмінного від колишнього, правового режиму регулювання відносин між органами виконавчої влади, їх посадовими особами і громадянами», «цей правовий режим відносин робить громадянина набагато більш рівноправним партнером у стосунках з державою, її органами і посадовими особами» [5, с. 9]. Чи можна говорити про юридичну нерівність учасників правових відносин, якщо вони мають взаємні права та обов'язки. Тим більше в умовах становлення правової, демократичної держави та громадянського суспільства в Україні змінилось бачення відносин громадянина та державою в особі її компетентних органів чи уповноважених осіб у напрямі пріоритету прав та свобод людини і громадянина, а також взаємної їх відповідальності.

Таким чином, на сучасному етапі становлення адміністративного права відносини між особою та державою є виключно рівноправними. Наявність такої тези у визначенні поняття «адміністративно-правовий режим» порушує такий важливий загальноправовий принцип сучасного права як принцип рівноправності учасників правових відносин, серед яких виділяють і окрему людину, і державу в цілому.

Говорячи про юридичну нерівність суб'єктів адміністративних правовідносин, оскільки відносини між ними урегульовані на основі імперативного

методу не зовсім є вірним, оскільки імперативний метод вказує, що регулювання здійснюється зверху донизу, тобто на владно-імперативній основі.

Зважаючи на вищевикладені позиції дослідників, можна виділити такі основні підходи до розуміння поняття «адміністративно-правовий режим»:

- 1) специфічний порядок діяльності суб'єктів права в різних сферах державного життя, який встановлюється в законах та підзаконних актах і спрямований на їх суворо цільову та функціональну діяльність у тій царині, де необхідні додаткові засоби для підтримки необхідного державного ладу (Ю.О. Тихомиров);
- 2) сукупність (комплекс, певне поєднання) адміністративно-правових засобів регулювання, що виявляється в централізованому порядку, імперативному методі правового впливу та юридичній нерівності суб'єктів правовідносин (В.Б. Авер'янов, Битяк Ю.П., О.О. Крестьянінов та інші).

Екстраполюючи вищезазначені авторські позиції щодо визначення поняття «**адміністративно-правовий режим захисту інформації з обмеженим доступом**», слід визначити, що під ним потрібно розуміти **урегульовану в вітчизняному законодавстві діяльність відповідних суб'єктів права шляхом імперативного методу правового впливу та системи спеціальних засобів з метою забезпечення захисту суспільних відносин у сфері інформації з обмеженим доступом**.

Окремі вчені відзначають, що визначити правовий режим інформації дуже складно, а іноді й зовсім неможливо [6, с.19], у зв'язку з тим, що не може існувати єдиного правового режиму для різних видів інформації [7, с.32].

Якщо відкрита інформація не має чітко визначеного правового режиму в силу своєї доступності, відкритості, свободі циркулювання тощо, то для інформації з обмеженим доступом правовий режим має бути встановлений як важливий засіб її захисту.

Інформація з обмеженим доступом є цінною насамперед тому, що вона є не загальновідомою та недоступною для кожного охочого. Відповідно особа, яка фактично контролює таку інформацію, може надати до неї доступ, або обмежити доступ сторонніх осіб. Саме тому адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом поряд з іншими правовими режимами є важливим засобом її захисту.

Серед **ознак адміністративно-правового режиму захисту інформації з обмеженим доступом** слід виділити такі, як:

- 1) це діяльність уповноважених органів державної влади, інших уповноважених державою інституцій, органів місцевого самоврядуван-

ня, окремих громадян щодо захисту інформації з обмеженим доступом;

- 2) ця діяльність є урегульованою у вітчизняному законодавстві шляхом визначення режимних правил, відповідно до яких вказуються права, обов'язки людини і громадянина, повноваження відповідних інституцій, адміністративна відповідальність за їх порушення тощо у сфері захисту інформації з обмеженим доступом;
- 3) наявність імперативного методу правового впливу між учасниками відносин у сфері захисту інформації з обмеженим доступом;
- 4) здійснюється за допомогою відповідної системи різноманітних спеціальних засобів;
- 5) метою такої діяльності є забезпечення захисту суспільних відносин у сфері захисту інформації з обмеженим доступом, тобто відповідних прав і свобод людини та громадянина, інтересів держави та суспільства.

Згідно з нормами законів України «Про інформацію», «Про захист публічної інформації», де виокремлено види інформації з обмеженим доступом, вважаємо, що адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом можна класифікувати на три види:

- 1) адміністративно-правовий режим захисту таємної інформації;
- 2) адміністративно-правовий режим захисту конфіденційної інформації;
- 3) адміністративно-правовий режим захисту службової інформації.

У свою чергу кожен з цих адміністративно-правових режимів може бути також класифіковано на певні групи. Так, адміністративно-правовий режим захисту таємної інформації може бути класифіковано на:

- адміністративно-правовий режим захисту державної таємниці;
- адміністративно-правовий режим захисту банківської таємниці;
- адміністративно-правовий режим захисту професійної таємниці;
- адміністративно-правовий режим захисту таємниці слідства тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: полный курс/ Ю. А. Тихомиров.– М.: Изд-е г-на Тихомирова М.Ю., 2001. — 652 с.
2. Ківалов С. В. Адміністративне право України: навч. — метод. посіб. [2-е вид., перероб. і допов.]/ Ківалов С. В., Біла Л. Р. — Одеса: Юрид. літ., 2002. — 312 с.
3. Адміністративне право України: підруч. / За ред. Битяка Ю. П. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 544 с.
4. Крестьянинов А. А. Место таможенных режимов в системе административно-правовых режимов / А. А. Крестьянинов // Проблемы законности: Респ. міжви-

- дом. наук. зб. / Відп. Ред. В. Я. Тацій. — Х.: Нац. юрид. акад. України, 1999. — Вип. 37. — С. 90–96.
5. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] : У двох томах : Т. 1. Загальна частина / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова). — К. : Видавництво «Юридична думка», 2005. — 624 с.
 6. Ефремов А.А. Информация как объект интеллектуальной собственности // [www/info.law.hut.ru/works/](http://www.info.law.hut.ru/works/).
 7. Савельев Д.А. Информация и интеллектуальная собственность как объекты гражданского права // www.law.agava.ru/inf-pravo/works/.

ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ПРИРОДНОГО ПРАВА

ЗОЛОТАР Ольга Олексіївна,

старший науковий Науково-дослідного центру правової інформатики

НАПрН України

кандидат юридичних наук

Сучасна правова наука переживає складний етап інтеграції концепцій позитивного і природного права. Роки панування позитивноправового «законництва» в Радянському Союзі позначились на розумінні змісту і функцій права в суспільстві. На рівні побутового праворозуміння це призвело до отождолення понять «право» і «закон».

Водночас, глобалізаційні процеси і становлення інформаційного суспільства об'єктивно вимагають від кожної держави формування нового рівня правової культури. Це і обумовило *актуальність* теми. *Метою* цієї статті є визначення змісту інформаційного права в контексті концепції природного права.

Багато сучасних фахівців з права, політології, соціології і філософії (наприклад: В.Андрущенко, О.Зайчук, О.Костенко, М.Михальченко [1,2,3]) обґрунтовують необхідність відродження в українському правознавстві концепції природного права, яка розглядається як один з інструментів побудови правової держави. Більшість із них схиляються до думки щодо пріоритетності природного права над правом волевстановленим («позитивним») [4]. Водночас, більшість підручників і посібників з теорії права все ще визначають право як систему правових норм встановлених чи санкціонованих

державою. Різні підходи до розуміння взаємодії природного і позитивного права не закінчуються на наукових дискусіях, а знаходять своє відображення в нормотворчій діяльності. Держава покликана гарантувати природні права людини шляхом надання їм юридичної форми. Відповідно, на цьому етапі перед державою стоїть завдання вдосконалення чинного законодавства України на основі концепції природного права. Тим більш це стосується галузей і інститутів права, що з формуються, зокрема інформаційного права.

Питання змісту інформаційного права активно дискутуються в наукових працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема І.Арістової, О.Баранова, К.Белякова, В.Брижка, В.Гавловського, Р.Калюжного, А.Марущака, В.Цимбалюка, М.Швеця та інших.

Серед певного кола науковців існує думка, що інформаційне право це виключно продукт інформаційного суспільства як чергового етапу розвитку людства. При цьому не існує єдиного легального визначення цієї категорії. Цимбалюк В.С. пропонує розглядати інформаційне суспільство в двох змістах: 1) як усвідомлену і визнану широким загалом суспільства ідею, зміст якої полягає у існуванні більшості населення, зайнятого створенням, збиранням, відображенням, реєстрацією, накопиченням, збереженням і поширенням інформації, особливо її вищої форми — знань; 2) як суспільство, в якому діяльність людей, їх спільнот ґрунтується на застосуванні послуг, що надаються за допомогою електронних (комп'ютерних) інформаційних технологій та технологій зв'язку (електронної телекомунікації). [5, с.18].

І відповідно до цієї позиції визначається інформаційне право як комплексна галузь права, що визначає суспільні відносини щодо інформації (форми відображення відомостей, повідомлень, даних, знань, сигналів), технологій її поширення, одержання та зберігання у всіх сферах життєдіяльності людей, їх спільнот, суспільства, держави, міжнародного співтовариства. [5, с. 109].

Російський науковець Рассолов М. М. [6, с. 11] визначає інформаційне право як комплексну галузь публічного права, що вивчає інформаційні відносини, а також діяльність суб'єктів цих відносин та правовий режим інформаційних процесів у сучасному суспільстві.

Марущак А.І. визначає інформаційне право як галузь права, групу правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають з приводу встановлення режимів та параметрів суспільного обігу інформації, правового статусу, поведінки та зв'язків суб'єктів інформаційних процесів [7].

Беляков К.І. в монографії «Інформація в праві: теорія і практика» зазначає, що інформаційне право як система соціальних норм та відносин, що виникають у сфері виробництва, перетворення і споживання інформації та

охороняються силою держави, перебуває в стадії свого формування не лише в Україні, а й в усьому світі.[8, с.72].

У науковій літературі можна зустріти ще низку відмінних за змістом і/чи формою визначень, водночас спільним є те, що інформаційні відносини є первинними по відношенню до інформаційного права. Оскільки саме їх існування породжує необхідність прийняття конкретних норм, що їх регулюють чи охороняють. Тобто відбувається трансформування вже існуючих суспільних відносин в правові шляхом зведення природного права в рівень закону. При цьому невідповідність декларованих правових норм реальному стану й тенденціям розвитку суспільних відносин є однією з причин неефективності законодавства.

Щодо концепції природного права. Її коріння сягає ще часів давньої Індії, Китаю та античної Греції. В різних типах суспільств вона знаходила специфічну інтерпретацію і застосування. Якщо в давнину вона носила переважно природничий, а за середньовіччя — моральнісний характер, то в Новий час концепція спиралась вже на розумові основи раціонального мислення впевненої у своїх силах та могутності людини. Подальший її розгляд спрямовував філософів у різні напрямки. Посиланням на природне право виправдовувався расизм. З іншого боку, І.Кантом був сформульований категоричний імператив — внутрішній моральнісний регулятор людської поведінки, покликаний узгодити прагнення максимальної свободи людини з необхідністю підкорюватись вимогам колективного життя людей. [9] В подальшому, філософи некласичної школи заперечували кантівський імператив через те, що вважали його занадто раціоналістичним, продиктованим розумом, а не серцем.

Історико-філософська концепція природного права є основою для формування нових підходів до розбудови української правової державності та формування громадянського суспільства. Такими підходами є право на свободу та гідність особи, право на володіння власністю, право на певний, гідний людини рівень життя та інші.

При цьому природне право людини постає як усвідомлена нею можливість і необхідність жити, бути вільною, щасливою та вимагати від держави й суспільства сприяння реалізації своїх прав у межах, визначених принципами співжиття соціуму. Свобода, що складає найнеобхіднішу вимогу природного права, полягає в подоланні страху перед персоналізацією життя, виокремленні себе з колективної маси та виробленні навичок довіри до органів державної влади, до суспільних інституцій та ставлення до них як до таких, що покликані забезпечувати і підтримувати прагнення людини до самореалізації.

У 1946 році Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй ухвалила одну зі своїх найперших резолюцій, де зазначено таке: «Свобода інформації є фундаментальним правом людини і ... критерієм для всіх свобод, яким присвячено Організацію Об'єднаних Націй».

Отже, **свобода інформації як природне право людини**. Конституція України містить цілий комплекс прав і свобод людини і громадянина, що визначають її правовий статус в сфері інформаційних відносин. Так, ст. 34 Конституції визначає: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя»[10]. Згадаємо в цій статті право є «активним» за своїм змістом, оскільки представляє собою певну міру поведінки і для його реалізації людині необхідно вдатися до активних дій. Це право людини може розумітися як можливість здійснювати будь-які дії щодо збирання, обробки, створення, зберігання та розповсюдження інформації у будь-якій формі, окрім випадків наявності прямих заборон з боку закону.

Так ст. 31 визначає: «Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинам чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо».

В ст. 32 Конституції встановлено: «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення

будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації»[10].

Так разом з вже названими нами інформаційними правами і свободами в Конституції України міститься ще ряд прав, які є інформаційними за своїм об'єктом.

Здається, що закладено добре підґрунтя для ефективного правового регулювання інформаційних суспільних відносин. Однак, небезпека полягає в тому, що, оскільки «свобода інформації» стала модною фразою, уряди ухвалюють закони про свободу інформації, які насправді не збільшують доступ громадськості до інформації. У найгірших випадках вони можуть навіть йому перешкоджати. Наприклад, у 2002 році уряд Зімбабве поступився багаторічній кампанії правозахисних і журналістських організацій та ухвалив закон про свободу інформації — Закон про доступ до інформації і захист приватності. Що це означає, однак, насправді? Новий Закон надав громадськості обмежене право доступу до урядових записів, але водночас він створив численні й серйозні перешкоди на шляху до справжньої свободи інформації:

- усі журналісти й видання повинні пройти ліцензування урядом;
- більшості іноземних кореспондентів може бути не дозволено продовжувати репортажі;
- посилено вимоги до власності, які обмежують можливості приватних ЗМІ залучати інвестиції;
- передбачено нові обмеження на репортажі з «фальшивими новинами» [11, с. 25].

Для того щоб свобода інформації працювала на практиці, повинні бути регламентовані відповідні правила й процедури. І тут нагально необхідним є створення простого і дієвого правового регулювання. При цьому інформаційне законодавство повинно враховувати природні права, зокрема свободу інформації.

Закони про доступ до публічної інформації існують у більшості демократичних держав, і вони виступають реальним правовим механізмом здійснення одного з основних прав людини — права на доступ до публічної інформації, що є, у свою чергу, вимогою європейських стандартів та необхідною умовою інтеграції України у Європейське співтовариство. Прикладом держав, у яких існують закони про доступ до (свободу) інформації, є: США (Закон про свободу доступу до інформації), Великобританія (Закон про свободу інформації), Латвія (Закон про свободу інформації), Естонія (Закон про свободу інформації), Словаччина (Закон про вільний доступ до інформації), Болгарія

(Закон про доступ до публічної інформації), Словенія (Закон про доступ до публічної інформації), Угорщина (Закон про захист інформації) тощо.

Важливою перемогою демократичного суспільства в Україні слід вважати прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» [12].

Цей закон конкретизував порядок доступу до інформації: здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес, а також, що дуже важливо, визначив механізми відповідальності за порушення передбаченого Конституцією України права людини на доступ до інформації. Реалізація положень цього Закону сприятиме усуненню зловживань органів державної влади та місцевого самоврядування у цій сфері, а також забезпеченню відкритості інформації про органи державної влади та місцевого самоврядування.

Водночас, Закон має деякі недоліки. Десятою статтею Європейської конвенції визначено презумпцію про обіг інформації незалежно від державних кордонів. І це відповідає сучасному світові, де є інтернет, який не знає, що таке кордони. В українську Конституцію в 1996-му році це не було включено, і сьогодні, на жаль, законодавець знов не включив це положення в новий закон. Також в ньому відсутні положення щодо захисту джерел інформації в державних органах, а також визначення інформації для службового користування, що залишає простір для сваволі державних посадовців.

Вищий посадовець ООН, Спеціальний доповідач щодо свободи думки і висловлювання Абід Гусейн (Abid Hussein) зазначив: «Свобода буде позбавлена всієї своєї ефективності, якщо люди не мають доступу до інформації. Доступ до інформації є основою демократичного способу життя.» [11, с.18.]

Висновки.

1. Природне право є «право для права» або метаправо. Тому природне право повинно детермінувати зміст правових норм. Тобто, при регулюванні інформаційних суспільних відносин нормами права вихідними мають бути природні права, зокрема свобода інформації.
2. Свобода інформації набуває особливого значення для кожної особи в умовах становлення інформаційного суспільства. Адже можливість реалізації своїх інформаційних прав є необхідною гарантією інформаційної безпеки особи.
3. Прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» є важливим кроком у напрямку демократизації української держави,

- що спрямований на реальне забезпеченню здійснення передбаченого Конституцією України права людини на доступ до інформації.
- Одним з принципів природного права є примат суб'єктивного права над об'єктивним, а це означає, що права людини визначають права влади, а не навпаки. Отже, при визначенні завдань інформаційного права як галузі першочерговим завданням законотворців є охорона прав, свобод і законних інтересів, а також закріплення гарантій їх реалізації в інформаційних суспільних відносинах для фізичних і юридичних осіб, спільнот і суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій / В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. — Київ: Генеза, 1996. — 368 с.
- Зайчук О., Оніщенко М. Теорія держави і права: Посібник / О. Зайчук, М. Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
- Костенко О. Природні і людські фактори у праві: Дослідження з позиції соціального натуралізму / О. Костенко // Вісник НАН України. — 2005. — №8. — С. 25–35
- Костенко О.М. Концепція природного права і законодавство. — Режим доступу: <http://kafedr.at.ua/load/publikacii>
- Цимбалюк В.С. Інформаційне право(основи теорії і практики). Монографія. — К.: «Освіта України», 2010. — 388 с.
- Расолов М. М. Информационное право [Текст] : Учебное пособие / М. М. Расолов. — М. : Юристь, 1997. — 400 с.
- Марущак А.І. Інформаційне право: Доступ до інформації. Навч. посіб. — К.: «КНТ», 2007. — 535 с.
- Беляков К.І. Інформація в праві: теорія і практика. Монографія. — К.:КВІЦ, 2006. — 118 с.
- Кант І. Критика практичного розуму. — К.: «Юніверс», 2004. — 240 с.
- Конституція України 28 червня 1996 року//Відомості Верховної Ради (ВВР).- 1996.- № 30. — ст. 141.
- Свобода інформації: навчальний посібник для державних службовців. [пер. з англ. Р. Тополевського] — К. : Тютюкін, 2010. — 128 с.
- Закон про публічну інформацію потребує доопрацювання — правозахисник. — Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/archive/news/20110118/630/630.html?id=2280213>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ НА ДІТЕЙ

НОВИЦЬКА Наталія Борисівна

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Національного університету ДПС України

кандидат юридичних наук

Інтернет являється глобальною телекомунікаційною мережею, яка виникла лише як засіб зв'язку для вузького кола спеціалістів, але порівняно швидко перетворилась в масове соціальне явище. [5, с. 12] Наразі, «світлова павутина» стала ще й потужним інформаційним ресурсом, який сьогодні доступний будь-де і будь-кому. На відміну від інших комп'ютерних мереж, єдиних правил доступу до інформації в Інтернет не існує. Діяльністю даної мережі не керує ні державна, ні корпоративна, ні комерційна структури.

Поява Інтернет стала причиною істотної «прозорості» кордонів в сучасному суспільстві. Відтак, функціонування мережі створює не тільки соціальні і технологічні проблеми, а й правові проблеми.

На нашу думку, особливу увагу необхідно звернути на вжиття заходів, спрямованих на правове регулювання діяльності в Інтернеті особливо вразливої групи населення — неповнолітніх.

Захист прав людини у відносинах, пов'язаних з діяльністю в Інтернет, є втіленням основного принципу міжнародного права: повага до прав людини і основних свобод, включаючи свободу совісті, релігії, думки і переконань, який закріплений як в Статуті ООН, ст.55 [4, с. 14], так і в Заключеному акті Ради з безпеки та співробітництва в Європі [4, с. 25]. Принцип поваги до прав людини і основних свобод має безпосереднє відношення до інформаційної сфери, оскільки у складі прав людини присутнє і право кожної особи на інформацію. Разом з тим, повага до прав людини і їх дотримання вимагають встановлення міжнародного контролю за поширенням інформації, яка є образливою для суспільної моралі, або яка негативно впливає на суспільство (наприклад, недобросовісна реклама). [5, с. 13]

Незахищений інформаційний простір особливу небезпеку приховує саме для дітей. Адже, інтернет-технології стали природною частиною життя дітей і сучасної молоді. Невміння працювати з комп'ютером і орієнтуватися в інтернет-просторі в сучасному суспільстві можна порівняти з невмінням писати й читати.

Діти, як найбільш активна й допитлива частина суспільства, часто першими знайомляться з новими технологіями. У цьому є позитивний бік: під-

вищення рівня ерудиції, формування навичок спілкування з людьми. Але є й негативний: відсутність життєвого досвіду, як правило, підвищує ризик зіткнутися з онлайн-загрозами:

- онлайн-насилля;
- шахрайство;
- порнографія;

отримання особистої інформації з метою злочинного використання та ін.. [3, с. 8]

Наявність таких негативних соціальних явищ вимагає відповідного втручання держави та регулювання даних проблем на національному та міжнародно-правовому рівні.

Наразі, в Україні ведеться робота спрямована на вдосконалення національного законодавства у цій сфері з урахуванням стандартів, визначених ратифікованими Україною Конвенції ООН «Про права дитини» та Факультативного протоколу до неї «щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії», а також Конвенції Ради Європи «Про кіберзлочинність» [6].

Однак, чинне законодавство являється не досить досконалим в даному напрямку. Залишається актуальною проблемою, нечіткість основних термінів і положень Закону України «Про захист суспільної моралі», невизначеність механізмів контролю за дотриманням законності у цій сфері, а також невідповідність національного законодавства міжнародним стандартам у галузі захисту прав дитини що значно ускладнює діяльність правоохоронних органів.

Україна має гармонізувати своє законодавство у галузі Інтернет з правом ЄС, і одночасно брати активнішу участь в правотворчій роботі відповідних міжнародних урядових і неурядових організацій стосовно правового регулювання функціонування самої мережі та відносин в ній.

Треба відмітити, і це підкреслювалося неодноразово, Інтернет дуже специфічний засіб комунікації і через свій транскордонний характер важко піддається правовому регулюванню. Всі учасники Інтернет підлягають законам своїх країн. Але незаконний зміст може бути виявлений не на території тієї країни, де він зберігається на сервері. Тому для врегулювання правових відносин в Інтернет необхідні міжнародні угоди щодо нього. А це в свою чергу ускладнюється різним підходам законодавства країн до тих чи інших порушень.

Свій підхід до проблем розповсюдження незаконного змісту через Інтернет виробила робоча група в міністерстві юстиції Швейцарії. Згідно з ним, якщо провайдер має конкретну інформацію, яка дає підстави підозрювати, що конкретний зміст мережі може бути незаконним, він має відразу ж про-

вести розслідування і у випадку необхідності блокувати доступ до цього фрагмента мережі. Провайдерам рекомендується створити центр для збору та аналізу інформації від провайдерів, їх клієнтів та інших осіб про незаконний зміст (до цього закликає також досвід Великобританії, Німеччини, Нідерландів). Провайдери мають заключати угоду на обслуговування тільки з дорослими та дієздатними особами. Причому клієнти повинні мати доступ до мережі тільки через ідентифікацію і пароль. Провайдери мають право призупинити доступ до джерел інформації, що викликають підозру, для розслідування змісту інформації. Провайдер може в односторонньому порядку розірвати контракт з клієнтом, якщо з'ясується, що клієнт розповсюджує незаконний зміст. [2, с. 27] Автор вважає за важливе врахувати такий досвід вирішення цієї проблеми .

Отже, питанню захисту молодого покоління від негативних інформаційних впливів приділяється значна увага на різних рівнях. Разом з тим не можна досягти позитивних результатів лише продукуючи закони та складаючи списки «не рекомендованих» сайтів. На нашу думку найкраще може захистити дитину від негативного впливу інформаційної продукції батьківський контроль та піклування. Жодна державна структура не піклується про дітей так, як це роблять батьки. Тому головним обов'язком держави є створення умов і сприятливого середовища для реалізації цього непростого завдання батьками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іванов Валерій. Правове регулювання Інтернет. Деякі аспекти // Свобода висловлювань і приватність. — 2002. — № 3.
2. Лисенко І., Використання світової системи Інтернет як засіб експлуатації дітей // Право України. — 2008, № 2.
3. Международное право в документах / [ред. Ю.М. Шевчук] / — М. : Международ. отношения, 1992. — 541 с.
4. Романов. Р. Інтернет в Україні в контексті відносин людини, суспільства та держави // Свобода висловлювань і приватність. — 2002. — № 3.
5. Дитина в мережі [Електронний ресурс] — Режим доступу до документу: <http://www.detionline.ru>

ПРОБЛЕМИ НЕВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ІНТЕРНЕТ ЗМІ, ЯК ЧАСТИНИ НАЦІОНАЛЬНОГО СЕГМЕНТУ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ

РІППА Петро Сергійович,

аспірант Національного університету Державної податкової служби України

Нагальність питання регулювання засобів масової інформації в мережі Інтернет державою — виявляється в декількох аспектах. З одного боку піднімається гарантування прав на свободу слова, та доступу до інформації закріплених Конституцією України де у ч.1 визначається, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати, і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір та Загальною декларацією прав людини, які знайшли своє втілення в відповідних нормативних документах [с.34, 1; 2]. З іншого боку недостатній рівень інформаційної культури населення, та відсутність належного державного регулювання інформаційного простору можуть становити загрозу до основ державності та громадського порядку. Необхідність вивчення цього питання пов'язана із зростаючою кількістю Інтернет-ЗМІ та з врахування всіх їхніх переваг над традиційними, особливо над друкованою пресою.

Норма статті 19 Загальної декларації прав людини є нормативно-ідеологічним підґрунтям до використання надбань телекомунікаційних, та комп'ютерних технологій в руслі реалізації першочергових прав на збір, пошук та поширення інформації [с.19 1]. Акцентуючи свою увагу саме на мережевих засобах інформації як аналога преси — варто зазначити, що положення Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» не можуть бути застосовані до ЗМІ, які здійснюють інформаційну діяльність виключно в мережі Інтернет у зв'язку з неможливістю їх класифікації як суб'єктів, права та обов'язки яких регулюються цим нормативним актом чи іншими, що передбачають певні правові наслідки як результат такої діяльності.

Під друкованими засобами масової інформації (пресою) в Україні розуміються періодичні і такі, що продовжуються, видання, які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідоцтва про державну реєстрацію. Друкований засіб масової інформації вважається виданим, якщо він підписаний до виходу в світ і видрукований будь-яким тиражем. Сфера розповсюдження друкованого

засобу масової інформації не обмежується [ч.1,3 с.1 3]. В силу особливості функціонування таких суб`єктів поняття «тираж» і «випуск» не можуть бути до них застосоване, що разом з цим складає елемент неврегульованості цих відносин. Тим паче, нормативне регулювання таких суб`єктів інформаційних правовідносин діяльність яких має спільне юридичне поле, але сам процес і форма здійснення цієї діяльності є іншими, вимагає вдосконалення існуючих нормативних актів із врахуванням особливостей їх функціонування, та розвитком технологій.

Необхідність регулювання державою засобів масової інформації пов`язана з простотою їх створення, наповнення контентом, підтримання в актуальному стані, розповсюдженням. Інтернет видання є піддатними до внесення змін у будь-який час, тобто якщо трапилася якась подія про це можна одразу ж сповістити у веб-ЗМІ необмеженому колу осіб, в той час як традиційна преса не може бути такою гнучкою до змін. Поряд з тим, це є і недоліком, тобто у будь-який час можна внести зміни до інформації яка була опублікована раніше але з якою уже встигла ознайомитися невизначена кількість людей, що може спричинити неконтрольоване розповсюдження зміненої інформації. Також функціонування таких суб`єктів інформаційної діяльності дуже часто втручається у сферу охорони авторських прав, адже сучасний Інтернет ЗМІ складається не лише з статей чи коротких повідомлень про новини, воно також включає в себе аудіовізуальні об`єкти. А анонімні коментування чи обговорення новин на сайтах є складним для контролю процесом. Сукупність цих ознак складає масив питань регулювання яких повинно бути вирішене при розробці відповідних галузевих нормативних документів чи вдосконаленні існуючих.

Хоча, у діючому законодавстві також міститься поняття аудіовізуальний (електронний) засіб масової інформації — організація, яка надає для масового приймання споживачами аудіовізуальну інформацію, передану у вигляді електричних сигналів і прийняту за допомогою побутових електронних пристроїв. Це визначення частково розкриває технічну сторону діяльності Інтернет видань, але преамбула цього Закону унеможливує її застосування до галузі преси [4].

Спроба врегулювати діяльність Інтернет ЗМІ втілилася у 2003 році в створенні Наказу Міністерства транспорту та зв'язку України «Про затвердження Порядку проведення державної реєстрації електронних інформаційних ресурсів» відповідно норм Положення якого дія цього Порядку поширюється на всіх власників електронних інформаційних ресурсів незалежно від форми власності [ч.1.2 с.2, 5]. Відповідно до ч.2 с.53 Закону України «Про інформацію», до інформаційних ресурсів України входить вся належна їй

інформація, незалежно від змісту, форм, часу і місця створення. Отже фактично всі сайти, що знаходилися в українській доменній зоні повинні були зареєструватися, а відповідно вимог щодо реєстрації, та беручи до уваги їх обов'язковість такі дії були сприйняті громадськістю як спроба ввести цензуру, та тиск на свободу слова, а також це суперечило регуляторній політиці у сфері інформатизації. Відповідно чого Наказ було скасовано [7].

На сьогодні відповідно до цілей визначених у Концепції формування системи національних електронних ресурсів, створено і функціонує Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів. Метою запровадження цього реєстру є єдина система обліку електронних інформаційних ресурсів держави. Варто зазначити, що реєстрація інформаційного ресурсу у цьому реєстрі є добровільною наслідком проходження процедури реєстрації відповідно положення є отримання свідоцтва державного зразка про реєстрацію електронного інформаційного ресурсу. Сьогодні відбувається розширення сфер суспільних відносин, що викликає необхідність розробки та прийняття нових норм, що значно розширюють нормативну базу будь-якої держави. Отже доцільним є вдосконалення існуючих норм відповідно до ситуації в державі чи на міжнародному просторі.

Окремо від того, Концепція визначає пріоритетним напрямом формування системи національних ресурсів правове врегулювання відносин, що виникають під час формування, використання і захисту національних ресурсів [8]. Такої ж позиції притримується і вітчизняний науковець Новицький А.М. у необхідності розроблення спеціалізованого нормативного акту, вбачає визначення переліку вимог, що ставиться перед електронними засобами масової інформації для проходження процесу державної реєстрації та набуття офіційного статусу [с.33, 10].

Оглядаючи зарубіжний досвід сучасного регулювання таких засобів масової інформації варто звернути на чилійський закон про мережевий нейтралітет та Ісландську ініціативу для сучасних ЗМІ (IMMI), ці нормативні акти гарантують відсутність тиску цензури, повну свободу діяльності та захист від судового переслідування для мережевих видань. Таке надбання є результатом високого рівня правосвідомості нації і пріоритетності демократичних прав і свобод. Одним із головних чинників для розвитку таких факторів є рівень інформаційної культури населення, що є вкрай необхідним для формування фундаментальних основ інформаційного суспільства в країні. Помітна сьогодні активність щодо реформування ЗМІ, їх роздержавлення та зміни в інформаційному законодавстві є можливістю для розробки та прийняття рішень щодо врегулювання вищезгаданих питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 — 1996 р., № 30
2. Загальна декларація прав людини Декларація ООН // Режим доступу
3. Про друковані засоби масової інформації Закон України від 16.11.1992 № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України від 05.01.1993 — 1993 р., № 1
4. Про телебачення і радіомовлення Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII // Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/>
5. Про затвердження Порядку проведення державної реєстрації електронних інформаційних ресурсів Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 27.04.2005 № 153 // Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/>
6. Про інформацію Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/>
7. Про затвердження Порядку проведення державної реєстрації електронних інформаційних ресурсів Наказ Міністерства транспорту та зв'язку N 584 від 26.09.2005 // Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/>
8. Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 травня 2003 р. N 259-р // Режим доступу <http://kmu.gov.ua/>
9. Про затвердження Положення про національний реєстр електронних інформаційних ресурсів Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2004 р. N 326 // Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/>
10. Новицький А.М. Ріппа П.С. «Сучасне правове становище засобів масової інформації, що здійснюються діяльність в мережі Інтернет» // Правова інформатика 1 (25) 2010р.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

*ТУНІК Андрій Володимирович,
аспірант Юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

*ТАТАРНИКОВА Кристина Геннадіївна,
здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Законодавство України про захист персональних даних складають Конституція України, Закон України «Про захист персональних даних», а також інші закони та підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Конституція України гарантує кожній фізичній особі широкий спектр суб'єктивних прав і юридичних гарантій, що спрямовуються на забезпечення недоторканості особистого і сімейного життя, житла, таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Водночас Конституція України встановлює деякі моменти щодо обмеження діяльності, що пов'язана з інформаційними даними про особу та конфіденційною інформацією щодо особистого життя людини.

Відповідно до ч. 2 ст. 32 Конституції України: «Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди...». Вищезазначені права є невідчужуваними та непорушними, а також захищаються судом чи іншими правовими способами. Конституцією України також встановлюються деякі обмеження щодо таких прав в умовах воєнного або надзвичайного стану. Права, що проголошені в Конституції носять дещо декларативний характер, тому в умовах стрімкого розвитку інформаційного простору з'явилась гостра необхідність конкретизації окремих конституційних положень в галузях законодавства, це в першу чергу стосується адміністративного, цивільного, трудового і кримінального законодавства.

Закон України «Про захист персональних даних» встановив основні дефініції в цій сфері: «суб'єкт персональних даних», «володілець бази персональних даних», «розпорядник бази персональних даних», «уповноважений державний орган з питань захисту персональних даних» тощо.

Відповідно до згаданого вище Закону людина немає права власності на свої персональні дані. З огляду на поняття «конфіденційна інформація»,

якщо йдеться про персональні дані окремої особи, то передбачається необхідність наявності права власності особи на свої персональні дані. Тому, слід ввести до Закону України «Про захист персональних даних» поняття «право власності особи на свої (власні) персональні дані». Слід зауважити, що відсутність такого поняття може призвести до багатьох порушень щодо використання персональних даних особи і унеможлиблює право контролю використання персональних даних кожної окремої особи, оскільки особа повинна мати право власності на свої персональні дані.

Варто також зазначити, що паралельно існує заборона збирання, зберігання, обробки, поширення інформації, пов'язаної з персональними даними, і відповідальність за це зафіксована в інших законодавчих актах України.

Наприклад, у ст. 5 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 року передбачено додержання прав і свобод громадян органами Служби безпеки України у своїх діяльності. Так, органи і співробітники Служби безпеки України мають поважати гідність людини і виявляти до неї гуманне ставлення, не допускати розголошення відомостей про особисте життя громадян. Неправомірні обмеження законних прав та свобод людини є неприпустимими і тягнуть за собою відповідальність згідно з законодавством. Служба безпеки України у разі порушення його співробітниками про виконанні службових обов'язків прав чи свобод людини мусить вжити заходів щодо поновлення цих прав і свобод, відшкодування заподіяної моральної та матеріальної шкоди, притягнення винних до відповідальності. Що стосується письмових пояснень з приводу обмеження прав і свобод особи, то Служба безпеки України зобов'язана протягом місяця дати письмові пояснення щодо порушення прав і свобод особи.

Водночас, вимоги щодо додержання прав і свобод громадянина при здійсненні оперативно-розшукової діяльності визначені у статті 9 Закону України від 18 лютого 1992 року «Про оперативно-розшукову діяльність». Відповідно до цього Закону України у разі порушення його вимог, а також, якщо причетність особи у ході оперативно-розшукової діяльності не підтвердилась, тоді Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України зобов'язані повністю відновити права особи і відшкодувати заподіяні матеріальні та моральні збитки у повному обсязі. Варто відмітити, що правопорушення може бути вчинене і у процесі виконання службових обов'язків. Цікаво, що не підлягають передачі та розголошенню результати оперативно-розшукової діяльності, що відповідно до законодавства України становлять державну таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини. Тобто, тільки саме в такому ракурсі цей Закон захищає інформацію про особу (персональні дані), хоча дещо у латентній фор-

мі: за розголошення та передачу таких відомостей працівники оперативних підрозділів, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні оперативно-розшукової діяльності чи стали відомі по роботі або по службі, підлягають відповідальності згідно з чинним законодавством, окрім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

Таким чином, незважаючи на актуальність захисту персональних даних та як наслідок прийняття відповідної законодавчої бази в цій сфері говорити про сформоване системне правове регулювання ще зарано. Прийняття Законів України «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації» тощо є лише першими кроками на шляху захисту персональних даних як основного права людини і громадянина в демократичній державі.

НЕБАНКІВСЬКІ ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ ЯК ІНСТИТУТ У СТРУКТУРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

ЦИМБАЛЮК Ігор Віталійович,

науковий співробітник

Науково-дослідного центру правової інформатики

НАПрН України

Проведені історичні дослідження системи електронних платежів, свідчать, що вони, як напрям економічної діяльності, почали застосовуватися наприкінці ХХ століття, переважно у США та ряді інших країн із розвитком електронних технологій телекомунікації. У правовому контексті приватноправове (поза участю держави) регулювання у цій сфері суспільних відносин з появою загроз безпеці, інтересам окремих користувачів, а отже і суспільству, державі, міжнародному співтовариству з часом, поступово почало знаходити публічно-правове закріплення. Результатом цього, як процесу у Північній Америці (США, Канада) і в Європейському Союзі стало формування нового міжгалузевого правового інститутів у двох напрямках: банківських організацій, що емітують електронні гроші (кредитні та дебіторські пластикові картки) та небанківських електронних платіжних систем (зокрема, розрахунки через платіжні автомати за послуги мобільної телефонії, Інтернет тощо).

Враховуючи, що Україна прагне до інтеграції у Європейський Союз перш за все пропонується звернути увагу на практику правовідносин у цій регіональній міжнародній структурі.

В державах, що входять у Європейський Союз, довгий час не було єдиної думки щодо подальшого регулювання емісії та обігу електронних грошей як інституту в рамках традиційного фінансового права. Так, у Франції, Німеччині, Італії і Нідерландах право випускати електронні гроші одержували тільки кредитні інститути (переважно банки). У Бельгії, Швеції і Великобританії були відсутні законодавчі обмеження на випуск електронних грошей. У результаті було прийнято рішення пошуку шляхів для уніфікувати законодавства європейських країн через правові засоби Європейського Союзу у частинах, що регулюють діяльність як нового фінансового інституту — небанківських електронних платіжних систем.

З часом, через директиви Європейський Парламент та Ради Європи набуло достатньо жорсткого регламентування обіг електронних грошей через банківську систему платежів, в той же час у загальному не обмежується діяльність небанківських електронних платіжних систем, але з обмеженням у досить невеликих обсягах. Тим самим створювалися умови до запобігання «тінізації» ринку небанківських платежів, враховуючи те, що ця система електронних розрахунків оперувала умовно невеликими за обсягами одноразовими операціями учасників платежів. При цьому комісійні виплати небанківських електронних платежів були визначені на порядок нижчі за аналоги у банківській системі.

У 1998 році Європейський центральний банк опублікував спеціальну доповідь про електронні гроші. У цій доповіді наголошувалося, що в довгостроковій перспективі емісія електронних грошей буде мати значний вплив на платіжну політику центральних банків. Враховуючи зазначене Європейський центральний банк встановив такі мінімальні вимоги щодо діяльності небанківських електронних платіжних систем:

- пруденційний нагляд: загальна система нагляду, що проводиться органами, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, і базується на регулярному проведенні оцінки економічного стану господарюючого суб'єкта, результатів його діяльності та якості управління в ньому щодо дотримання обов'язкових нормативів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з активами;
- ефективне та прозоре правове забезпечення;
- технічна безпека: системи електронних грошей повинні мати в своєму розпорядженні адекватні технічні, організаційні та процедурні

засоби охорони і захисту для запобігання, блокування і виявлення загроз, як правопорушень;

- охорона і захист від кримінальних посягань: при розробці і реалізації систем електронних грошей потрібно враховувати необхідність наявності кримінально-правової охорони і захисту проти їх використання у злочинних цілях, таких як відмивання грошей отриманих злочинним шляхом;
- монетарна статистична звітність: небанківські електронні платіжні системи повинні надавати центральному банку будь-яку інформацію, що може знадобитися для реалізації грошово-кредитної політики;
- погашення електронних грошей: на емітентів електронних грошей повинно розповсюджуватися юридичне зобов'язання з їх погашення — обміну на гроші центрального банку за номінальною вартістю;
- додаткові вимоги: центральний банк повинний мати можливість висувати резервні вимоги до всіх емітентів електронних грошей.

У результаті консенсусу між рядом європейських держав була прийнята Директива Європейського Парламенту та Ради «Про започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними» (від 18 вересня 2000 року). Ця Директива визначає, що електронні гроші — це фактична одиниця вартості, представлена у вимозі до емітента, що: зберігається на електронному пристрої; випускається для здійснення розрахунків на суму, не меншу за вартість у реальному грошовому виразі; приймається як засіб платежу за зобов'язаннями іншими, ніж зобов'язання емітента. Пізніше була прийнята також Директива 2000/28/ЄС Європейського парламенту та Ради, що внесла поправки до Директиви 2000/46/ЄС у питанні здійснення підприємницької діяльності кредитними установами.

Проаналізувавши дані Директиви можна виділити їх основні завдання:

- охорона і захист користувачів через гарантування конфіденційності інформації, у тому числі персональних даних (для цього розроблена пруденційна основа, що гарантує фінансову цілісність і стабільність інститутів електронних грошей, а також забезпечення права споживачів мати можливість у будь-який час обміняти свої електронні гроші на банкноти і монети центрального банку за номіналом);
- запобігання порушенням правил конкуренції між традиційними кредитними інститутами і інститутами електронних грошей (для цього менш жорсткий режим відносно інститутів електронних грошей компенсується обмеженнями щодо їх ділової активності та інвестицій);

- сприяння розвитку уніфікованого, єдиного ринку фінансових послуг (інститути електронних платежів можуть одержати єдину ліцензію, що дозволяє працювати у всіх країнах ЄС, за умови відповідності принципам Першої банківської директиви ЄС про взаємне визнання ліцензій та при пруденційному нагляді).

Згідно з прийнятими директивами емітувати електронні гроші можуть тільки кредитні установи. Проте при цьому саме поняття «кредитна установа» було подано таким чином, щоб його можна тлумачити розширено у порівнянні з традиційним уявленням. Якщо раніше кредитна установа визначалася як «підприємство, діяльність якого полягає в отриманні депозитів від необмеженого кола осіб і наданні кредитів за свій рахунок», то за Директивою 2000/28/ЄС до кредитних установ віднесено небанківські електронні платіжні системи або системи, що реалізують електронні гроші.

Однією з основних умов, що дає право відносити до системи електронних платежів через електронні гроші є включення в структуру змісту поняття «кредитний інститут» такого регулюючого суб'єкта як Європейський центральний банк, який має можливість встановлювати додаткові вимоги до інших суб'єктів розрахункових правовідносин. Європейський центральний банк дотримується позиції, що «можливість встановлювати резервні вимоги і вимоги надання статистичної звітності є вирішальною, особливо з погляду забезпечення підготовки до істотного зростання кількості електронних грошей і їх впливу на визначення грошово-кредитної політики».

Проте не слід забувати, що у міжнародній практиці фінансових правовідносин щодо небанківських електронних платіжних систем існує й інший, Північно-Американський підхід. Його принципи були визначені Федеральною резервною системою. Зокрема, нормативного змісту актами даної установи встановлено загальні правові межі функціонування систем електронних грошей, що визначаються відсутністю строгої регламентації діяльності емітентів електронних грошей та створенням умов для вільної конкуренції в даному секторі економіки.

Так, у США емітентами електронних грошей можуть бути будь-які фінансові інститути (а не тільки банківські). Для емісії електронних грошей їм не потрібний спеціальний дозвіл. Діяльність емітентів не регламентується спеціальними юридичними актами, хоча окремі штати можуть вводити нормативи, що частково регулюють діяльність небанківських емітентів платежів, через електронних грошей.

Іншими словами, владні органи регулювання в США стоять на позиції невтручання в розвиток приватних систем електронних платежів до того часу поки не виникне інтегрованої загрози економічній безпеці людині, суспіль-

ству, державі. Тим самим створюються умови вільного прояву приватної економічної ініціативи, що інтегрується з користю суспільству і державі.

Нині технологічна основа системи емітування електронних грошей базується на застосуванні таких нормативних документів — розпорядження Федеральної Резервної Системи США: Правила «Е» (Regulation E) і Правила «Z» (Regulation Z).

Правила «Е» визначає захист інтересів клієнтів — споживачів послуг, їх основні права та обов'язки з екстраполяцією на права і обов'язки фінансових установ при здійсненні електронних операцій щодо платежів через електронні гроші. При цьому термін «фінансова установа» трактується досить широко. Тому більшість емітентів електронних грошей потрапляють під положення Правила «Е». Проте ці правила не застосовуються до, так званих, електронних гаманців, де зберігаються суми еквівалентні до \$100.

Відносно електронних гаманців з вищим лімітом зберігання вимоги Правил «Е» застосовуються залежно від типу системи електронних грошей. Відносно емітентів у системах он-лайн стосовно електронних розрахунків застосовуються більш жорсткі умови: вони надають звіти про надходження грошових еквівалентів і погоджують ліміти за зобов'язаннями перед клієнтами. За Правилами «Е» встановлюється процедура отримання дозволу на емісію електронних грошей, що емітуються, та визначаються умови і терміни розкриття інформації стосовно них, а також вимагається надання відповідним державним органам документації про надходження розрахунків і встановлюється періодичність звітів про стан рахунків.

Окремі країни пішли шляхом повного або часткового копіювання двох наведених вище моделей правового регулювання. Наприклад, у Гонконзі, Південній Кореї і Малайзії вважають, що існуючі правові норми фінансових розрахунків цілком дозволяють вирішувати проблеми, що пов'язані з функціонуванням небанківських платіжних систем, шляхом застосування до них юридичних норм традиційних господарських правовідносин, як правових принципів. У Таїланді і Венесуелі дотримуються іншої думки: вважаючи необхідним ухвалення спеціальних законів із метою регулювання випуску «електронних грошей» як окремого фінансового інституту права.

Враховуючи входження нашої країни в Глобальне інформаційне суспільство Національний банк України також звернув увагу на регулювання діяльності небанківських електронних платіжних систем, затвердивши в червні 2008 року Положення «Про електронні гроші в Україні». Вперше у вітчизняному публічному праві було закріплено поняття «електронні гроші», «система електронних грошей» тощо.

Відповідно до п. 1.2 цього Положення, електронні гроші — це одиниці вартості, що зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовим зобов'язанням емітента. Крім того, цим Положенням Нацбанк здійснив досить «сміливу» спробу врегулювати дану сферу суспільних відносин, як нову, через взяття на себе функції у межах компетенції визначеної банківським законодавством. Зокрема, було передбачено виняткове право банків на їх випуск.

У п. 2.1 цього Положення було зазначено, що електронні гроші завжди повинні бути виражені в гривнях. Слід зазначити, що стосовно прив'язки до національних валют, що є еквівалентами міжнародних розрахунків у бізнесі в електронному середовищі (е-бізнесу), у транснаціональній системі «WebMoney Transfer», у 95 % операцій, традиційно здійснюється у одиницях долару США (титульний знак WMZ). Зазначене зумовлює суб'єктів приватного права шукати «обхід публічного права» для своєї присутності в міжнародному економічному просторі із застосуванням Інтернет.

Висновки за результатами досліджень визначені були такі:

1. Встановлення надмірно детального режиму регулювання систем електронних грошей на рівні спеціального закону (зокрема у Законі України «Про електронну комерцію») та у спеціальній частині проекту Кодексу України про інформацію, з одного боку — може значно понизити ризики правопорушень, зокрема зловживань пов'язаних з відмивання грошей отриманих у ході злочинної діяльності, але, з іншого боку — це приведе до зростання витрат, необхідних для виконання регулятивних норм, а отже, і до зниження ефективності небанківської систем електронних платежів.
3. Сучасний рівень розвитку електронних технологічних телекомунікації і фінансових систем дозволяє емітентам і користувачам електронних грошей досить легко переходити з однієї юрисдикції в іншу. Іншими словами, якщо регулювання в даній юрисдикції є надмірно жорстким, то в Інтернет можна вільно перейти в іншу юрисдикцію з менш жорстким регулюванням. Унаслідок цього створюються сприятливі кримінологічні умови, а саме: відмивання грошей отриманих злочинним шляхом або ухилення від сплати податків.
4. Вироблення типових та ефективних стандартів у даній сфері фінансово-правових відносин в рамках проблематики інформаційного права буде сприяти комплексному розвитку небанківських електронних платіжних систем і детінізації їх функціонування у змісті податкових правовідносин.

Подальші дослідження міжнародного досвіду у даній сфері та його адаптація через комплексне інформаційне законодавство для практики в Україні повинні допомогти чітко та якісно системно врегулювати функціонування системи електронних платежів як основи е-економіки, у її складі е-бізнесу, у-комерції, е-торгівлі тощо.

КОНЦЕПЦІЯ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ІНФОРМАЦІЮ

*ЦИМБАЛЮК Віталій Степанович,
старший науковий співробітник Науково-дослідного центру правової інформатики
НАПрН України
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник*

Проект

КОНЦЕПЦІЯ кодифікації законодавства України про інформацію

Ця Концепція визначає систему науково обґрунтованих поглядів щодо кодифікації інформаційного законодавства України відповідно до Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки.

Метою кодифікації інформаційного законодавства України є реалізація державою гарантій спрямованих на створення упорядкованої структури правового регулювання, охорони та захисту суспільних відносин між їх суб'єктами щодо інформації, забезпечення співвідношення потреб та інтересів людини, соціальних спільнот, суспільства, держави та міжнародного співтовариства в інформаційному просторі України та її представництва у глобальному інформаційному просторі.

Розділ 1. Об'єктивні умови необхідності законодавства у сфері суспільних інформаційних відносин та його реформи в Україні

- 1. Соціально-економічні джерела, що зумовлюють необхідність упорядкування законодавства у сфері суспільних інформаційних відносин через його реформи в Україні**

Однією з ознак сучасного світового соціального прогресу є суспільне усвідомлення зростання значимості інформації в суспільних відносинах, як ресурсу виробництва, поряд з речами та енергією для задоволення правомірних потреб людини і суспільства. Суспільні інформаційні відносини постійно розвиваються, особливо з удосконаленням техніки та технологій формалізації (об'єктивізації, створення), передачі (розповсюдження), доступу, отримання, збору, обробки та зберігання інформації, як знань у міру опанування людством законами природи, зростання суспільного інтелекту за принципом « досконалість не має обмежень ». Зазначені процеси визначають інформаційне суспільство, сутність якого розкрита у 1993 році Комісією Європейського Союзу: « інформаційне суспільство — це суспільство де життєдіяльність людей здійснюється на основі застосування, використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку (комунікації) ».

Як зазначено в Основних засадах розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки (затверджених Законом України від 9 січня 2007 року № 537-V) одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя.

2. Соціально-політичні умови необхідності правового регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері суспільства

З метою підтримки національного інформаційного суверенітету після проголошення 24 серпня 1991 року державної незалежності України динамічно фрагментарно створювалася національна система законів та підзаконних нормативних актів щодо правового регулювання соціальних відносин пов'язаних з інформацією як сферою суспільного виробництва. В суспільних інформаційних відносинах для упорядкування та врегулювання на державному рівні виникла потреба юридично визначитися в найбільш важливих правових нормах поведінки їх учасників, в тому числі й можливості запобігання та боротьби з правопорушеннями, що учиняються із застосуванням сучасних інформаційних технологій. В свою чергу, це зумовило необхідність відокремлення та фіксування в державному управлінні напрямку (інституції), що визначається як державне управління у сфері суспільних інформаційних відносин, суспільної діяльності пов'язаної з інформацією. Метою його є визначення основних засад державної політики в умовах розвитку суспільних

інформаційних відносин в Україні під впливом глобальної інформатизації: методів і засобів створення інформаційних ресурсів, їх обігу, збирання, накопичення, систематизації, використання, зберігання та захисту. Важливими аспектами і мірою суспільних інформаційних відносин є гарантія національної інформаційної безпеки як важливої складової національної безпеки.

Розділ 2. Стан правового регулювання суспільних інформаційних відносин в Україні

Національне право України має значний масив нормативно-правових актів, що безпосередньо чи опосередковано регулюють суспільні інформаційні відносини.

Чинне законодавство з регулювання соціальних інформаційних відносин базується на таких системоутворюючих його нормативних актах: Конституція України, Закони України «Про інформацію», «Про мови», «Про державну таємницю», «Про науково-технічну інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про інформаційні агентства», «Про телекомунікації», «Про національний архівний фонд і архівні установи», «Про національну програму інформатизації», «Про концепцію національної програми інформатизації», «Про авторське право і суміжні права», «Про обов'язковий примірник документів», «Про освіту», Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні та інші, що створюють певні умови для розвитку їх положень у підзаконних актах.

За сутність інформаційне законодавство пройшло первинний етап фрагментарного формування.

Розділ 3. Проблеми правового регулювання суспільних інформаційних відносин в Україні

У сфері суспільних інформаційних відносин нормотворення в Україні здійснюється переважно шляхом вирішення окремих проблем в окремих законах та підзаконних нормативних актах (фрагментарно). В той же час значний масив норм щодо інформації розміщено в кодифікованому законодавстві, зокрема в цивільному, адміністративному, кримінальному. Таким чином, в Україні домінує специфічна змішана доктрина права, що поєднує в собі елементи англо-американської та європейської континентальної доктрини права. Серед недоліків законотворчої діяльності за існуючою доктриною в Україні визначаються такі:

1. Правотворчий процес нерідко здійснюється без узгодження з чинним законодавством, не враховується специфіка національної ментальності, правової культури систематизації права, що є основою правосвідомості населення, інші ознаки соціального та державного життя.
2. Різні закони та підзаконні акти, що регулюють суспільні відносини, де об'єктом є інформація, приймалися у різні часи без узгодження понятійного апарату, тому вони мають ряд термінів, що не є достатньо коректними, а отже, розуміються неоднозначно учасниками суспільних інформаційних відносин. Деякі категорії взагалі не мають чіткого визначення свого змісту у співвідношенні між ними, що призводить до їх неоднозначного застосування на практиці. Наприклад: «інформація» та «комунікація» у співвідношенні з поняттями «дані»; «таємна інформація» і «таємниця»; «документ» і «документована інформація»; «майно» і «власність», «інтелектуальна власність», «володіння»; «автоматизована інформаційна система», «комп'ютерна інформаційна система», «інформаційна система», «комунікаційна система» та «інформаційно-телекомунікаційна система» тощо. Це, в свою чергу, породжує соціальні конфлікти (правопорушення) в інформаційних відносинах між їх учасниками та створює умови для уникнення від відповідальності правопорушників, що негативно впливає на формування суспільної інформаційної культури у правовідносинах на рівні найкращих здобутків світової інформаційної цивілізації.
3. Значна кількість юридичних норм, що регулюють суспільні інформаційні відносини, розпорошена у різних законах та підзаконних нормативних актах, що ускладнює їх пошук, аналіз та узгодження для вивчення і практичного застосування.
4. Має місце розбіжність щодо розуміння структури системи законодавства в сфері інформаційних відносин та підходи до її формування. Нерідко в окремих законах в систему законодавства включають норми, виражені в підзаконних нормативних актах, що суперечить положенням Конституції України. Це викликає в практиці правозастосування колізію норм — ігнорування норм закону на користь норм підзаконного акту.
5. Нові юридичні норми в сфері суспільних інформаційних відносин нерідко не узгоджені з раніше прийнятими, що призводить до правового хаосу, падіння авторитету публічного права, нігілістичного ставлення суб'єктів суспільних відносин до законодавства.

6. Через неузгодженість правового регулювання у законодавстві щодо збору інформації на різних рівнях державного управління, зокрема персональних даних, різні органи державної влади примушують громадян надавати довідки з різних установ для отримання іншої довідки. Існує порочний принцип недовіри до документу, що був виданий іншою інстанцією, в результаті чого громадяни змушені витратити багато часу на ходіння різними державним установам, щоб підтверджувати правомірність виданих їм раніше документів. Це повинно викоринюватися, у тому числі, правовими засобами, зокрема, на рівні законодавства.
7. Сукупність правових норм у сфері суспільних інформаційних відносин, визначених у законах і підзаконних актах, досягли за кількістю критичного стану (критичної маси), що зумовлює необхідність виділення їх в окрему комплексну галузь законодавства.
8. Зростає загроза особі, суспільству, державі від такого негативного явища як комп'ютерна злочинність — вчинення злочинів із використанням інформаційних технологій та технологій зв'язку (телекомунікації).

Розділ 4. Наукове забезпечення кодифікації інформаційного законодавства України

В Україні щодо систематизації законодавства склалися певні добрі національні традиції, дієвість їх перевірена часом та визнана на міжнародному рівні, про що, зокрема, свідчить прийняття модельного Інформаційного кодексу для СНД за ініціативою України. Ідея кодифікації правових норм у сфері суспільних інформаційних відносин визначена та науково обґрунтована в дослідженнях вітчизняних науковців, має відповідні теоретичні, методологічні та методичні напрацювання.

За умов розвитку інформаційного суспільства, система існуючих правових норм регулювання інформаційних відносин потребує моніторингу щодо їх дієвості і узгодження з новими соціальними відносинами, зокрема щодо виявлення проблем в цих відносинах з науковим обґрунтуванням їх вирішення. Це в першу чергу потрібно для упередження негативних соціальних наслідків, особливо в умовах конвергенції (взаємопроникнення) інформаційних технологій з телекомунікаційними та освітніми у такому масовому глобальному соціально-технологічному явищі як Інтернет та мобільна телефонія.

В основу кодифікації покладаються відпрацьовані юридичною наукою і перевірені практикою норми чинного законодавства України та нормативно-правових актів органів державної влади.

При систематизації через кодифікацію основна увага повинна звертатися на визначення структури, місця юридичних норм в системі правового регулювання їх гіперзв'язків. Необхідно чітко визначати правовий статус суб'єктів, формулювання ієрархії об'єктів, зміст та принципи інформаційних відносин, правила поведінки учасників, їх права та обов'язки.

Розділ 5. Державна доктрина щодо упорядкування суспільних інформаційних відносин в Україні

1. На рівні державної доктрини визначається:
 1. Інформаційне законодавство є комплексною галуззю законодавства, що тісно пов'язане з іншими (провідними, комплексними та спеціальними) галузями законодавства України.
 2. Інформаційне законодавство регулює правовідносини щодо інформації як форми виразу інших правовідносин пов'язаних з видами діяльності: у засобах масової інформації, освіті, культурі, бібліотечній та архівній справі, науковій та науково-технічній діяльності, права інтелектуальної власності, інформатизації, інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності органів влади всіх рівнів соціального управління (представницької, виконавчої та судової), охорони і захисту інформації, інформаційної безпеки тощо.
2. Серед основних складових законодавчого упорядкування суспільних інформаційних відносин визначаються:
 1. Визначення та правове закріплення провідних напрямів державної політики в галузях суспільних інформаційних відносин в умовах глобальної інформатизації, глобального інформаційного суспільства, що поступово переходить у наступний свій етап розвитку, що набув умовної назви — кіберсуспільство: суспільство у якому відносини між суб'єктами поступово регулюються, гарантуються, забезпечуються за участю держави.
 2. Забезпечення умов для розвитку засобів охорони і захисту всіх форм власності на інформацію та інформаційні ресурси, права інтелектуальної власності.
 3. Організація та управління створенням і розвитком загальнодержавних та регіональних систем і мереж інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів влади, їх комунікації із суспільством, забезпечення їх технічної та технологічної сумісності і взаємодії на основі державних стандартів в єдиному інформацій-

ному просторі України, інтеграції його з європейським та світовим інформаційним простором.

4. Правове регулювання щодо створення реальних умов для якісного та ефективного забезпечення необхідною інформацією громадян, суспільства, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних і приватних організацій, об'єднань на основі громадських і державних інформаційних ресурсів, сучасних інформаційних технологій.
5. Державна підтримка співвідношення інтересів, потреб суб'єктів суспільних інформаційних відносин у сфері національної безпеки, її складової — національної інформаційної безпеки.
6. Забезпечення реалізації прав осіб (фізичних та їх об'єднань) на режим доступу до інформації, зокрема персональних даних — інформації про громадян та організації за умов інформатизації державних органів управління та суспільства в цілому, формування глобального інформаційного суспільства.
7. Державно-правове сприяння формуванню ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем, технологій, з визначенням пріоритетів для вітчизняних виробників інформаційної продукції, засобів, технологій як сегменту суспільного виробництва, промислу спрямованого на формування національної економіки як джерела поповнення Державного бюджету України.
8. Державне стимулювання вдосконалення механізму залучення інвестицій під інновації, розробки і реалізації проектів Національної програми інформатизації та локальних програм інформатизації (установ, підприємств, організацій, всіх форм власності, міністерств та відомств, регіонів тощо) та інших національних програм інноваційного розвитку економіки країни.
9. Забезпечення правового режиму формування і застосування національних інформаційних ресурсів, збору, обробки, систематизації, накопичення, зберігання, пошуку, поширення, надання тощо споживачам інформації як бази формування нових знань.
10. Правове регулювання щодо стимулювання створення і використання в Україні новітніх інформаційних технологій, засобів комунікації, зв'язку, розробка економічних механізмів для протидії відтоку висококваліфікованих спеціалістів у сфері науки, особливо інформатики, інших високих технологій за кордон, легалізації програмних продуктів (комп'ютерних програм, пакетів та

систем комп'ютерних програм, автоматизованих (комп'ютерних, електронних) баз даних та знань).

11. Постійний моніторинг та визначення найбільш небезпечних загроз безпеці суспільним інформаційним відносинам, відповідне реагування на загрози, регулювання охорони і захисту інформації, в тому числі в автоматизованих (комп'ютерних, електронних, електронно-числових, електронно-цифрових) системах, Інтернет.
12. Створення реальних правових бар'єрів, механізмів їх реалізації для недопущення свавілля державними та недержавними структурами, посадовими і службовими особами щодо примушення подання їм громадянами інформації, що існує в інших структурах. Утвердження принципу не тільки кримінальної, а й адміністративної та цивільно-правової презумпції невинності (невинності) громадянина щодо надання ним різним організаціям персональних даних: перевірка достовірності документу, встановлення юридичного факту та його документування повинні бути функцією органу (державного чи громадського), уповноваженого видати відповідний документ, у тому числі електронного документу.
13. Регулювання суспільних інформаційних відносин між фізичними та юридичними особами, суспільством і державою через засоби масової інформації (телекомунікації).
14. Конкретизацію визнання засобами масової інформації (телекомунікації) окремих регіональних, національних та глобальних комп'ютерних мереж, в тому числі таких як Інтернет (електронних газет та журналів, рекламних та інформаційних сторінок установ, організацій підприємств тощо) подібно до друкованих видань, радіо і телебаченню. Упорядкування на рівні законодавства інформаційних правовідносин, що виникають при використанні комп'ютерних мереж загального застосування як баз знань, електронних бібліотек, розподілених сховищ даних тощо.
15. Розробка правової доктрини гармонізації національного інформаційного права України з міжнародним інформаційним правом через кодифікацію. Розвиток теоретико-правової бази та практики правового регулювання суспільних інформаційних відносин в нашій країні потрібно здійснювати з урахуванням змістовної складової зарубіжного досвіду та міжнародного права. Особлива увага повинна звертатися на виявлення та дослідження недоліків у зарубіжному законодавстві, для уникання їх у правотвор-

чий та правозастосовній діяльності, запобігання негативним для суспільства наслідкам інформатизації в Україні. Імплементация норм міжнародного права здійснюється з урахуванням вітчизняної доктрини права щодо поділу його на провідні галузі права: публічне і приватне; основні — конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне право; комплексні — фінансове, господарське, екологічне, трудове тощо; спеціальні — податкове, бюджетне, страхове та інші; та міжгалузеві комплексні інститути права — ліцензійне право, право власності у його складі право інтелектуальної власності (що складається з авторського права та права промислової власності) як великого, складного інституту інформаційного права — права власності на інформацію і т.д.

Інше визнається підцілями, функціями, напрямками, окремими завданнями регулювання, охорони і захисту в сфері інформаційних суспільних відносин.

Розділ 6. Принципи наукового забезпечення правотворчої діяльності

Провідними принципами наукового забезпечення правотворчої діяльності щодо систематизації в сфері соціальних інформаційних відносин є: системний та комплексний підходи у вирішенні проблем правотворчості; принцип нових задач; ґрунтовне фундаментальне та прикладне теоретичне обґрунтування новацій (понять, категорій тощо); демократизм — залучення широкого кола вітчизняних фахівців до обговорення проблем інформаційного законодавства; недопустимість необґрунтованого копіювання зарубіжного досвіду без урахування добрих вітчизняних традицій; повага та гуманне ставлення до людини, її природних свобод, честі, гідності, репутації; презумпція невинності (невинності) людини, громадянина, приватної особи у відносинах з органами державної влади.

Фахівці, які залучаються до систематизації інформаційного законодавства, повинні володіти знаннями теорії та практики в галузі права та інформатики, інформаціології та інше.

Розділ 7. Методологічні підходи кодифікації інформаційного законодавства України

1. Правотворення повинно базуватися на основі методології системного і комплексного підходів — теорії формування комплексних ієрархічних гіперсистем інформаційного законодавства: розвиток Конституційних норм знаходить вираз у системоутворюючих законодавчих

актах, де регулюється суспільні інформаційні відносини в Україні. Системоутворюючим законодавчим актом повинен стати прийнятий Верховною Радою України « Кодекс України про інформацію », де будуть розвиватися визначені в Конституції України положення про суспільні інформаційні правовідносини у взаємозв'язку з Цивільним Кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кримінальним Кодексом України тощо.

2. Кодифікація інформаційного законодавства повинна вирішити наступні завдання-цілі:
 - розвивати норми і принципи правового регулювання суспільних відносин, що визначені в Конституції України у контексті відносин громадянин — держава; органи державної влади — органи державної влади; бізнес — держава; бізнес — споживач послуг; бізнес-бізнес;
 - враховувати ратифіковані Україною нормативні акти міжнародного права (міждержавні угоди, конвенції, директиви, рекомендації, резолюції тощо), що визначають міжнародні стандарти в інформаційній сфері суспільства;
 - легалізувати позитивні (добрі) звичаї в сфері інформаційних відносин, норми суспільної моралі, загальнолюдські цінності, визначені Організацією Об'єднаних Націй в Декларації прав людини та інших загальноприйнятих міждержавних нормативних актах.
3. Методологічною базою правотворення інформаційного законодавства України є юридична доктрина щодо умовного поділу права на галузі за принциповою моделлю: основні (провідні) галузі права — комплексні галузі права — спеціальні галузі права — міжгалузеві комплексні інститути права. Зазначена модель реалізується за таким доктринальним підходом: основа — конституційне право; його положення знаходять паралельний розвиток (відповідно до домінування методів правового регулювання, охорони і захисту прав) в провідних галузях права: адміністративному, цивільному, кримінальному праві, інших підсистемах національного права України, де в правових нормах інформація виступає як опосередкований, додатковий (факультативний) предмет регулювання суспільних відносин.
4. Домінуючою в методології систематизації суспільних інформаційних відносин в Україні є доктрина сучасного вітчизняного конституційного права (основа — Конституція України) та прогресивних здобутків міжнародного права щодо верховенства прав людини на основі принципу співвідношення правомірних потреб людини, громадяни-

на, соціальних спільнот, суспільства, держави, міжнародного співтовариства.

5. Доктринальне визнається багатооб'єктність юридичних норм, законодавства в юридичній кваліфікації суспільних інформаційних відносин, понятійній єдності конституційного, адміністративного, цивільного та кримінального права, а також комплексних та спеціальних галузей права та міжгалузевих комплексних інститутів на засадах бланкетності змісту формулювань.
6. Систематизація інформаційного законодавства повинна проводитися методом агрегації: удосконалення окремих правових норм чи створення нових міжгалузевих правових інститутів повинно не порушувати цілісність та призначення інформаційного законодавства, а удосконалювати його дієвість в цілому через деталізацію, створювати нову системну якість, що не притаманна окремим його складовим.
7. Напрямки, підцілі, завдання систематизації інформаційного законодавства повинні чітко формуватися відповідно до теорії системи підцілей (« дерева цілей »).

Розділ 8. Провідні функції та завдання кодифікації інформаційного законодавства України

1. Провідні функції кодифікації інформаційного законодавства України

Провідними функціями кодифікації інформаційного законодавства України є:

регулятивна — визначення приписів, заборон і дозволів щодо зобов'язань, прав та обов'язків суб'єктів суспільних інформаційних відносин;

нормативна — визначення норм, правил поведінки суб'єктів інформаційних відносин;

охоронна — визначення гарантій та меж правомірної поведінки, форм та умов, коли діяння утворюють правопорушення (делікти) та відповідальності за них відповідно до норм цивільного, адміністративного, трудового, кримінального законодавства;

інтегративна — системне поєднання комплексу визначених юридичних норм, що упорядковують інформаційні відносини в Україні; поєднуюча ланка між провідними традиційними галузями права (конституційним, цивільним, адміністративним та кримінальним) щодо застосування їх методів та принципів відповідальності стосовно захисту прав в сфері інформаційних відносин у комплексних та спеціальних галузях права;

комунікативна — зазначення в окремих статтях, інститутах, підінститутах системи права алгоритмів поведінки у інформаційному просторі України, а також посилань на чинні законодавчі акти за предметною ознакою, створення підсистем різних міжгалузевих інститутів права, де інформація виступає як форма виразу правовідносин за видами інформаційної діяльності.

2. Провідні завдання кодифікації інформаційного законодавства України

Провідними завданнями кодифікації інформаційного законодавства є: визначення консенсусу (згоди) в суспільних стосунках, узгодженості розуміння та застосування юридичних норм, правомірної поведінки учасників інформаційних відносин;

забезпечення інформаційного суверенітету, самостійності України у міжнародних стосунках, як суб'єкта міжнародного права в інформаційній сфері людства;

визначення гарантій інформаційної безпеки громадян, їх об'єднань, суспільства та держави як складових національної безпеки України;

визначення правомірної поведінки учасників інформаційних відносин в Україні;

охорона і захист інформації від витоку, несанкціонованого доступу, знищення, підробки, модифікації, перекручення тощо незалежно від технологій доступу та обробки даних.

Розділ 9. Вихідні положення структури проект Кодексу України про інформацію

1. Відповідно до традицій систематизації законодавства України через кодифікацію система інформаційного законодавства України на рівні Кодексу має бути структурована таким чином:

Преамбула (основна мета Кодексу).

Частина I. Загальна частина (основні, загальні положення, засади, основні принципи).

Частина II. Особлива частина (основні положення розвитку норм загальної частини за суб'єктною ознакою, основними правами та обов'язками людини, громадянина, суспільства, держави, міжнародного співтовариства в інформаційному просторі України).

Частина III. Спеціальна частина (основи регулювання інформаційних відносин щодо галузей (сфер) суспільної діяльності з екстраполяцією на положення загальної та особливої частин).

Прикінцеві та перехідні положення (набрання чинності Кодексом, закони та підзаконні нормативно-правові акти, що втрачають чинність тощо).

2. Кожна з частин поділяється на розділи, розділи, при необхідності, на підрозділи, глави, що складаються з окремих статей.
3. Структура статті складається з чіткого формулювання диспозиції (можливо і гіпотези) суспільних правовідносин між їх суб'єктами. В статтях, де визначаються заборони, обмеження повинно бути обов'язкове посилання на вид відповідальності: відповідно до Цивільного кодексу, Кодексу про працю, Кодексу про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу і т.д.

Модельні зразки:

« Забороняється ... Покарання за це як правопорушення настає у відповідності із законодавством про злочини (чи адміністративні правопорушення чи цивільні правопорушення),

« Недопускається ... Відповідальність настає у порядку, визначеному Кримінальним Кодексом України»,

« Недозволяється ... Матеріальна відповідальність настає у порядку, визначеному Цивільним кодексом України»,

« Обмежується ... Відповідальність настає відповідно до Кодексу про працю».

4. У Цивільному кодексі, Кодексі про працю, Кодексі про адміністративні правопорушення, Кримінальному кодексі створюються відповідні розділи чи глави щодо питань регулювання та відповідальності за правопорушення суспільних інформаційних відносин з посиланнями (бланкетними нормами) на норми-правила інформаційного законодавства України, основу його — Кодекс України про інформацію.

Розділ 10. Основні положення змісту кодифікації інформаційного законодавства України

1. Структурні ознаки кодифікації інформаційного законодавства України

Преамбула (визначає правовий статус Кодексу як основ, основних засад, основних положень законодавства України про інформацію та головну його мету).

Частина I. Загальні положення. Ця частина включає основні засади інформаційного законодавства: завдання; сферу дії; визначення основних понять; визначення системи правового регулювання інформаційних відносин (законодавство та підзаконні акти, їх чітка ієрархія); мову інформаційних відносин; зміст (сутність) інформаційних відносин; основні принципи інформаційних відносин; суб'єкти (учасники) інформаційних відносин; об'єкти інформаційних відносин (предмети правового регулювання); засади інфор-

маційної діяльність та її види; основні положення щодо зобов'язань в інформаційних відносинах.

Окремі розділи складають комплекс правових норм: система способів, засобів, методів техніки, технологій охорони і захисту прав в інформаційних відносинах (вона складається з наступних глав: глави про деталізацію визначених в Конституції України способів самозахисту, в тому числі через громадські об'єднання; глави про способи захисту в адміністративно-правовому порядку; статті щодо кримінально-правового порядку захисту інформаційних відносин; глави щодо захисту через прокуратуру та уповноваженого з прав людини при Верховній Раді України; глави про судовий захист в цивільно-правовому порядку; глави щодо способів і порядку звернення за захистом прав суб'єктів суспільних відносин у міжнародні організації та суди); про інформацію з обмеженим доступом, про таємницю (у тому числі про особисту, сімейну, державну, комерційну таємниця тощо);

Частина II. Особлива частина. Містить систему правових норм: розділ щодо свобод, прав, обов'язків людини, громадянина в інформаційному просторі України; розділ щодо прав суспільства в інформаційному просторі України; розділ щодо прав та обов'язків держави в інформаційному просторі України, основи державної політики в сфері інформаційних відносин; розділ щодо міжнародних відносин в інформаційному просторі України, дія та застосування норм міжнародного права в Україні.

Частина III. Спеціальна частина. В цій частині визначаються урегульовані на рівні законодавства підсистеми (сфери) інформаційних відносин із зазначенням їх системоутворюючих законів за об'єктною ознакою, зокрема: розділ щодо засобів масової інформації, комунікації, у ньому підрозділ щодо видавничої діяльності, підрозділ щодо інформаційних агентств; підрозділ щодо друкованих засобів масової інформації; підрозділ щодо телебачення і радіомовлення; підрозділ щодо суспільних відносин у електронному інформаційному середовищі, Інтернет (електронні бази даних та знань, тощо); підрозділ щодо бібліотек і бібліотечної справи; підрозділ щодо архівів та архівної діяльності; підрозділ щодо кінематографії; розділ щодо музейної справи; розділ щодо охорони культурної спадщини; розділ щодо телекомунікації (зв'язку), підрозділ щодо спеціального зв'язку; розділ щодо наукової, науково-технічної інформація та наукової діяльності; розділ щодо освітньої діяльності; розділ щодо інформатики, інформатизації та національна програма інформатизації; розділ щодо електронного документообігу та електронного підпису; розділ щодо обов'язкового примірника документа; розділ щодо державної статистика.

У разі визначення нових сфер регулювання інформаційних відносин (методом агрегації) вводяться нові розділи, підрозділи чи глави. Зокрема, такими можуть бути наступні:

Організація охорони та захист персональних даних (інформації про особу, особистої інформації);

Організація інформаційної безпеки, охорони та захист інформаційних ресурсів суспільства і держави, організація охорони громадської інформаційної безпеки, суспільної моральності, регламентація основоположних заходів захисту інформації (організаційно-правових, організаційно-управлінських, організаційно-технічних, програмно-математичних); організація охорони і захисту особистої, сімейної, комерційної, професійної та іншої таємниці; організація міжнародних інформаційних відносин із застосуванням електронно-цифрової телекомунікації, Інтернет, організація електронної комерції, торгівлі, бізнесу тощо.

Прикінцеві та перехідні положення (містять норми стосовно введення Кодексу у чинність, а також законодавчі акти, що втрачають чинність у зв'язку з інтеграцією їх положень до цього Кодексу)

2. Основні організаційні засади щодо кодифікації інформаційного законодавства України

1. Відповідно до законодавства України, здійснення заходів щодо кодифікації інформаційного законодавства покладається на визначені Розпорядженням від 15.08.2007 року № 653-року Кабінетом Міністрів України центральні органи виконавчої влади відповідно до Плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки » а також іншими нормативно-правовими актами, у тому числі — міністерств, комітетів, відомств у щорічних та поквартальних їх планах законопроектної роботи.
2. За участю Президента України, Кабінету Міністрів України, Національної академії наук України, Національної академії правових наук України, інших провідних наукових і вищих навчальних закладів України формується робоча група вітчизняних фахівців у галузі інформатики, інших суспільних інформаційних відносин та права (науковців і практиків) для наукового обґрунтування та розробки співвідношення чинних законодавчих актів у сфері суспільних інформаційних відносин та систематизації їх положень у Кодексі України про інформацію.

3. Кабінет Міністрів України формує провідний міжгалузевий орган центральної виконавчої влади (міжвідомчу урядову комісію), який буде відповідальним за організацію та забезпечення створення проектів законодавчих актів та кодифікації інформаційного законодавства.
4. Визначений Кабінетом Міністрів України орган центральної виконавчої влади безпосередньо створює умови та забезпечує діяльність робочої групи щодо систематизації інформаційного законодавства України.
5. Інші заінтересовані міністерства та відомства вносять свої пропозиції до організації робочої групи, у межах своїх можливостей та компетенції сприяють її діяльності матеріально, кадрами, фінансово та інформаційно.
6. Проекти нормативних актів попередньо розглядаються на спільних засіданнях Консультативної ради з питань інформатизації при Верховній Раді України, інших урядових органів і представників відповідних науково-консультативних і дорадчих структур міністерств, відомств (їх наукових, навчально-наукових закладів, наукових, науково-технічних рад, колегій та ін.).
7. Проекти нормативних актів обов'язково виносяться на обговорення громадськості через мас-медіа, засоби масової інформації (пресу, радіо, телебачення, Інтернет тощо).
8. Пропозиції щодо удосконалення окремих положень проектів нормативних актів адресуються до створеної робочої групи для урахування при розробці проекту Кодексу України про інформацію.
9. Для урахування думок авторів пропозицій, їх обґрунтування організовуються та проводяться наукові конференції, семінари тощо.
10. Після розгляду пропозицій та доопрацювання, проекти нормативних актів надсилаються на розгляд Верховній Раді України у порядку, визначеному для проходження законопроектів.
11. Розробки нових законів та підзаконних нормативних актів у сфері суспільних інформаційних відносин можуть поєднуватися з розробкою проекту Кодексу про інформацію з урахуванням перспективи на цю Концепцію.

Розділ 11. Фінансове забезпечення роботи пов'язаної із систематизацією для кодифікації інформаційного законодавства України

1. Фінансове забезпечення роботи щодо систематизації інформаційного законодавства України здійснюється відповідно до чинного за-

конодавства України, у тому числі Національної Програми інформатизації, інших програм та планів міністерств, відомств, де визначені проблеми суспільних інформаційних правовідносин, права інтелектуальної власності, науки, освіти, інновацій та інформаційної безпеки України тощо.

2. Заінтересовані органи державної влади, міністерства та відомства здійснюють додаткове фінансування та матеріальне забезпечення функціонування робочої групи щодо систематизації через кодифікацію інформаційного законодавства за рахунок коштів спецфондів, а також фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.
3. Фінансову підтримку робочій групі також можуть надавати недержавні організації, громадські фонди, благодійні організації та інші.

Розділ 12. Очікувані результати

Реалізація Концепції дасть змогу створити політико-правові, економічні, організаційні та матеріально-технічні умови для формування сучасної моделі державної інформаційної політики в умовах розвитку українського сегменту глобального інформаційного простору, а саме:

забезпечити захист конституційних прав людини на свободу вираження поглядів як основоположного елемента демократичного суспільства;

реально гарантувати державою право кожного одержувати, використовувати, зберігати інформацію з будь-якого джерела, не забороненого законодавством, і поширювати її в Україні та за кордон;

забезпечити пріоритетний розвиток національних інформаційних ресурсів;

забезпечити сприяння побудові в Україні розвинутого інформаційного суспільства як органічного сегмента глобального інформаційного співтовариства та інфраструктури, впровадженню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, захисту національних культурних цінностей;

утвердити інформаційний суверенітет України.

Загальна структура (модель) проекту законодавчого акту
«Кодекс України про інформацію»

Преамбула

Книга I. Загальна частина

Розділ 1. Основні положення

Підрозділ 1.1. Принципи суспільних інформаційних відносин.

Підрозділ 1.1 Державні стандарти в інформаційній сфері.

Розділ 2. Суб'єкти інформаційних відносин.

Розділ 3. Об'єкти інформаційних відносин.

Підрозділ 3.1. Інформація як об'єкт суспільних відносин.

Підрозділ 3.2. Галузі, джерела інформації, інформаційні продукти.

Підрозділ 3.3. Інформаційна діяльність та її види.

Підрозділ 3.4. Інформаційні послуги.

Підрозділ 3.5. Інформаційні ресурси.

Підрозділ 3.6. Інформаційні системи, інформаційні технології і засоби їх забезпечення.

Підрозділ 3.7. Основні положення про інформаційну безпеку.

Глава 3.7.1. Охорона прав в інформаційних відносинах.

Глава 3.7.2. Захист прав в інформаційних відносинах.

Розділ 4. Чинність (дія) та застосування норм міжнародного права.

Книга II. Особлива частина

Розділ 5. Права та обов'язки людини, громадянина щодо інформації.

Розділ 6. Права суспільства у сфері інформації.

Розділ 7. Права та обов'язки держави в інформаційній сфері.

Розділ 8. Міжнародне співробітництво у глобальному інформаційному просторі та інформаційному просторі України.

Книга III. Спеціальна частина.

Розділ 9. Мас-медіа, засоби масової інформації, комунікації.

Підрозділ 9.1. Видавнича діяльність.

Підрозділ 9.2. Друковані засоби масової інформації (преса).

Підрозділ 9.3. Бібліотечна справа.

Підрозділ 9.4. Телебачення, радіомовлення.

Підрозділ 9.5. Кінематографія.

Розділ 10. Реклама.

Розділ 11. Наукова та науково-технічна діяльність.

Розділ 12. Освіта. Дистанційне навчання.

Розділ 13. Зв'язок, телекомунікації.

Розділ 14. Архівна справа.

Розділ 15. Музейна справа.

Розділ 16. Інформаційна діяльність у галузях культури, мистецтв.

Розділ 17. Інформатизація та Національна програма інформатизації.

Розділ 18. Електронні документи, електронний цифровий підпис та електронний документообіг.

Розділ 19. Державна статистика.

Розділ 20. Телемедицина.

Розділ 21. Електронна торгівля (комерція).

Розділ 22. Електронне урядування.

Розділ 23. Правові засади інформаційної безпеки.

Підрозділ 23.1. Національна інформаційна безпека.

Підрозділ 23.2. Охорона і захист права інтелектуальної власності.

Глава. 23.2.1. Охорона і захист авторського права.

Глава 23.2.2. Охорона і захист права промислової власності.

Глава 23.2. 3. Охорона і захист інформації в комп'ютерних (автоматизованих) системах.

Глава 23.2.4. Охорона і захист комп'ютерних програм та топології інтегральних мікросхем.

Підрозділ 23.3. Охорона і захист персональних даних.

Підрозділ 23. 4. Комерційна таємниця.

Підрозділ 23.5. Захист державою суспільної моралі.

Прикінцеві та перехідні положення

ЗАХИСТ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

ЧУПРИНА Олена Василівна,

*аспірантка Юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Забезпечення права на інформацію людини та громадянина є однією з ознак демократичності держави. Прозорість і відкритість суб'єктів владних повноважень та створення механізмів реалізації права кожного на інформації є запорукою відповідальності держави за здійснювану нею діяльність перед своїми громадянами.

В Україні існують певні перешкоди юридичного і організаційного характеру на шляху активної реалізації права на інформацію. Прикладів порушення або перешкоджання реалізації права на інформацію на сучасному етапі державотворення є безліч. Так, органи влади безпідставно і неправомірно відмовляють у наданні інформації через її віднесення до інформації з обмеженим доступом, чи надають інформацію несвоєчасно, ігноруючи законодавчо закріплені строки надання відповідей на інформаційні запити громадян або

юридичних осіб. Не менш розповсюдженим у практичній діяльності органів державної влади є неповне надання інформації чи надання інформації, що не відповідає дійсності, зацікавленим особам.

В Україні впроваджуються європейські стандарти відкритості і прозорості в роботі органів державної влади. Важливим кроком на цьому шляху стало прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Хоча через наявність багатьох суперечок та прогалин в цьому нормативно-правовому акті, його прийняття істотно не змінило ситуацію в цій сфері. У зв'язку з чим Президент України підписав Укази «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» та «Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України», а також створив у своїй Адміністрації Головне управління забезпечення доступу до публічної інформації Президента України, який покликаний реалізовувати права громадян на доступ до публічної інформації шляхом надання публічної інформації Адміністрацію Президента у відповідь на інформаційний запит.

Згідно з Законом, публічною є відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень.

Створення штучних перешкод у отриманні громадянами інформації унеможливають реалізацію права на інформацію, що визнається міжнародною спільнотою природним правом людини та є необхідною умовою інтеграції України у Європейське співтовариство.

Інформатизація різних сфер суспільства і держави докорінно змінили соціальні відносини в Україні, роль і значення багатьох соціальних і правових інститутів. Виникнення інформаційних відносин викликали необхідність у всебічному переосмисленні соціальної ролі адміністративної відповідальності за порушення права на інформацію, її сутності та ознак як важливого правового інституту, співвідношення з іншими видами юридичної відповідальності.

Значимість проблеми адміністративної відповідальності за порушення права на інформацію підтверджується інтенсивним розвитком нормативно-правової бази у цій сфері, який відбувався в останні десятиріччя.

Головний нормативно-правовий акт, який регулює застосування адміністративної відповідальності в Україні, — Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) протягом останніх десятиріч зазнав значних змін. Зокрема КУпАП було доповнено статтею 212–3 «Порушення права на

інформацію» згідно із Законом України від 3 квітня 2003 року. Вже через два роки до даної статті були внесені зміни згідно з Законом України від 12 грудня 2005 року.

У той же час дана стаття потребує редагування, оскільки прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» докорінно змінило норми Закону України «Про інформацію», «Про звернення громадян» та «Про доступ до судових рішень» у контексті права на доступ до інформації. Саме тому проблема адміністративної відповідальності за порушення права на інформацію в Україні є актуальним напрямом наукової діяльності.

Крім того, в вітчизняній адміністративній науковій літературі порушена проблематика достатньо ґрунтовно не розглядалась. Адміністративна відповідальність за порушення права на інформацію досліджувалась лише через висвітлення її окремих аспектів вітчизняними та зарубіжними науковцями в контексті розгляду питань адміністративної відповідальності та права на інформацію в рамках конституційного права, інформаційного права, теорії держави та права, міжнародного права тощо.

Важливість теми дослідження також пояснюється необхідністю наукового осмислення в умовах сучасної адміністративної реформи напрямів удосконалення адміністративно-деліктного законодавства в Україні, зокрема законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення права на інформацію.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

ФЕДОРЕНКО Юрій Сергійович

студент Національної академії внутрішніх справ

Поряд з позитивними наслідками впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у життя людини, слід зауважити і про потенційну небезпеку їх використання. Результати науково-технічної революції все динамічніше та інтенсивніше використовуються криміналітетом. У зв'язку з чим перед правоохоронними органами постали нові цілі та завдання, що обумовлюють

необхідність вдосконалення наявних і розробки нових методів і засобів протидії злочинної діяльності [1, с. 47].

Розвитку протиправних діянь сприяє також недосконале законодавство України, характерними рисами якого є значна кількість колізій, прогалин чи застарілість норм реаліям сьогодення. Як не прикро констатувати, реакція на зміни та на можливості новітніх технологій в злочинному світі відбувається фактично миттєво. На відміну від цього діяльність правотворчих та правоохоронних органів є менш динамічною та конструктивною.

Аналіз можливостей, що відкривають перед суспільством новітні інформаційно-комунікаційні технології, дає чітке розуміння того, наскільки важливе їх застосування для створення єдиної інформаційної системи правоохоронних органів, що оптимізує ефективність їхньої діяльності у боротьбі з правопорушеннями, а також запобігання злочинній діяльності.

Правовою основою щодо створення єдиної комп'ютерної інформаційної системи став Указ Президента України «Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю» від 31 січня 2006 року. Відповідно до цього Указу Кабінетом Міністрів України була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження державної програми інформаційно-комунікаційного забезпечення правоохоронних органів, діяльність яких пов'язана з боротьбою зі злочинністю» від 8 квітня 2009 року.

Розгляд правових засад створення єдиної інформаційної системи правоохоронних органів дозволив дійти висновку, що нині не створено єдиної адекватної правової бази, що пов'язано із нестабільним політичним становищем в країні, частою зміною керівників на всіх рівнях органів влади і перманентною зміною кола завдань та функцій.

Організаційні засади створення єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів, а також подальше її ефективне використання потребує відповідного кадрового забезпечення. У даному разі виникає необхідність у синтезі не лише спеціальних знань у сфері інформаційних технологій, а також обізнаності зі специфікою діяльності правоохоронних органів та змістом завдань, на вирішення яких спрямована діяльність таких органів.

Кадрове забезпечення є надзвичайно болючим питанням у процесі створення єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів. Це пов'язано з тим, що персонал, що буде використовувати дану систему має поєднувати знання, вміння та навички у правовій сфері та необхідний рівень знань, вмінь та навичок у інформаційній сфері. На теперішній час спеціалісти, що навчались за фахом «правознавство» не мають достатньої підготовки для роботи з новітніми інформаційними технологіями і навпаки, спеціалісти

з ІТ поверхнево знайомі із законодавством У межах Національної академії внутрішніх справ на конкурсній основі було відібрано близько 25 осіб, які готуються за окремою програмою шляхом поєднання фахової підготовки як з ІТ, так і з правознавства. Зрозуміло, що така кількість спеціалістів недостатня для боротьби з правопорушення в інформаційній сфері. Це є дійсно важливим кроком на шляху кадрового забезпечення кваліфікованими спеціалістами, але, на наше глибоке переконання, недостатнім.

Нині кожне відомство має свою інформаційно-пошукову систему, деякі мають і декілька. Створені та функціонують спеціалізовані міжвідомчі інформаційно-телекомунікаційні системи обміну інформацією про осіб і транспортні засоби, які перетинають державний кордон, здійснюються заходи із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, контрабанді та фінансуванню тероризму. Зазначені системи забезпечують збирання, накопичення інформації та обмін нею лише між окремими підрозділами правоохоронних органів, переважно на рівні взаємодії їх центральних апаратів. У ході виконання зазначених програм правоохоронними органами набуто позитивний досвід створення захищених інформаційно-телекомунікаційних систем як окремих підсистем Національної системи конфіденційного зв'язку. Підходів до вирішення проблеми інтеграції даних систем не має. Є деякі спроби (наприклад, Державного комітету фінансового моніторингу, Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України). Проте цілісно це питання не вирішується.

Таким чином, однією з основних умов існування єдиної комп'ютерної системи правоохоронних органів є інтегрування існуючих відомчих інформаційно-пошукових систем окремих правоохоронних та контролюючих органів та фактичне створення на цій основі єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів, необхідність у створенні якої визначено не лише у пропозиціях практичних підрозділів правоохоронних органів, а також у рішеннях Президента України та Кабінету Міністрів України.

Щодо питання технічного забезпечення створення єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів, то в цьому питанні також не все гаразд. Як приклад, в ідеалі після створення даної системи кожен оперуповноважений має отримати необхідну для його діяльності інформацію прямо на робочому місці. Проте, в реальності не у кожного оперуповноваженого є комп'ютер, трапляються випадки коли на одному комп'ютері працюють декілька співробітників, до всього морально та технічно застарілого і не здатного швидко та якісно виконувати поставлені завдання. В Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 року передбачено прискорення

розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних ІКТ в усі сфери суспільного життя, зокрема в економіку України і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Тому маємо надію, що до 2015 року питання, що стосується технічного забезпечення правоохоронних органів вирішиться.

Беручи до уваги основні проблеми висвітлених аспектів стає зрозуміло, що нагального вирішення потребують організаційні та правові аспекти. Зазначені автором проблеми далеко не всі, що виникнуть у процесі інтеграції різних існуючих інформаційно-пошукових систем правоохоронних органів. Висвітлення кожного такого питання заслуговує на написання окремої наукової роботи. Підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку, що створення єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів є нагальною потребою, що забезпечить економію коштів, часу та трудових ресурсів, звільнивши різні правоохоронні органи від виконання однієї і тієї ж роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Паршина Е.Н. Основные направления совершенствования информационного обеспечения предварительного расследования преступлений/Е.Н. Паршина// Российское право в период социальных реформ: [материалы науч.— практ. конф.] Нижегородск. гос. ен — та им. Н. И. Лобачевского. — Н. Новгород, 2004. — С. 47— 58.

ГНОСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

ЧЕРЕПОВСЬКИЙ Кирил Павлович,
*здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Визначення механізму правового регулювання інформаційних відносин зумовлено концептуальними підходами їх формування на підставі усвідомлення системності правовідносин відносин і виділення особливої їх складової — інформаційних відносин. Здійснений нами аналіз досліджень за обговорюваною темою, законодавча система, що склалася в Україні за роки її незалежності, постійно зазнає істотних некерованих за єдиним задумом

змін, які стають наслідками відсутності парадигми інформаційного права. У даному вимірі актуалізується проблема відшукування гносеологічних коренів формування інформаційного права.

На даному шляху конструктивним вважається здійснити аналіз та виділити концептуальні підходи до розуміння інформаційного права, що наблизить до уможливлення формування цілісного уявлення про інформаційне право.

Визначимо, що застосування нами діахронного та синхронного історичних аналізів, а також методів логіко-семантичного аналізу текстів дозволило виділити провідну тенденцію: при формуванні системи правового регулювання інформаційних відносин в Україні постійно змінювалися основні провідні його концептуальні підходи.

У історичній ретроспективі, на початку 90-х років XX століття перший концептуальний підхід правового регулювання інформаційних відносин базувався на методології адміністративного права, через фрагментарне вирішення назрілих питань в інформаційній сфері суспільства на рівні окремих законів, визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів, що вистали суб'єктами інформаційних правовідносин. Зазначене було зумовлено домінуванням ідей напрацьованих у соціальній кібернетиці стосовно інформаційної сфери суспільства. Зазначена концепція знайшла відображення і в Конституції України 1996 року, зокрема, у її статті 92.

У другій половині 90-х років XX століття в політиці і праві України, під впливом ідеології лібералізму почала домінувати цивільно-правова концепція правового регулювання в інформаційній сфері суспільства. Спочатку вона була реалізована на рівні окремих законів України, що за сутністю визначалися переважно диспозитивністю, перевагою договірних відносин не тільки між юридично рівними, незалежними сторонами суспільних відносин, але і між органами влади між собою та громадянами. Паралельно із цим в адміністративному праві з'явилася концепція адміністративного договору і держави як суб'єкта надання послуг населенню. Апогеєм реалізації цивільно-правової концепції регулювання суспільних інформаційних відносин стало введення інформації як об'єкта цивільно-правових відносин в Цивільному Кодексі України 2003 року.

Очевидним результатом цього стала ситуативність під впливом стихійності змін при розвитку інформаційної сфери суспільства. При цьому спостерігалася відсутність їх ґрунтового упереджувачого (науково-експертного, прогностичного) теоретичного обґрунтування на стратегічному і тактичному рівні. Як наслідок — соціальна стихійність розвитку інформаційної сфери людства, зокрема під впливом бурхливого розвитку Інтернет на транскор-

донному рівні зумовила руйнування правової основи окремої спільноти, громади, нації, народу, держави, що існувала на теренах України у минулому, зруйнувало й соціально-правовий базис для системного розвитку законодавства держави, що відбилося на життєдіяльності громадянського суспільства.

Викладене зумовлює необхідність виділення основних концептуальних підходів до інформаційного права, розуміння яких дозволить здійснювати його подальший розвиток, а головне наблизитись і втілити вже давню ідею українських інформаціологів щодо ухвалення Інформаційного кодексу України.

Перш за все при науковій інкорпорації інформаційного законодавства пропонується визначити концепцію стосовно визначення як галузі суспільних відносин — інформаційного права. При цьому **сучасне інформаційне право** пропонується розглядати у розумінні як **комплексної галузі права**. Більшість фахівців, які досліджують правову складову інформаційної сфери, зазначають, що інформаційне право вже сформувалося як умовно автономна комплексна галузь права за об'єктною ознакою — предмета правовідносин — інформацією. Інформаційне право має ряд загально правових комплексних завдань, функцій щодо однорідної групи суспільних відносин, що називаються інформаційними правовідносинами — правовідносинами що виникають, існують та розвиваються в інформаційній сфері.

Другим концептуальним підходом до розуміння інформаційного права як комплексної галузі права є визначення його провідного методу. Основним методом інформаційного права є комплексне застосування методів провідних галузей права: балансу приписів, заборон, дозволів. При цьому інформаційне право тяжіє до адміністративно-правових дисциплін, подібно до такої комплексної галузі права як фінансове, де визначаються у його складі ряд спеціальних галузей права (зокрема, бюджетне, податкове, страхове), де імперативні норми домінують над диспозитивними. Сучасна парадигма інформаційного права визначає його структуру за частинами: загальну частину, особливу частину та спеціальну частину [1–11].

У рамках даного підходу вже можна чітко його відрізнити від спеціальних галузей права, де поділ на частини не є чітко визначеним. А якщо він і є визначеним, то лише методом калькування структуризації основних (провідних) галузей права: цивільного та адміністративного з екстраполяцією на кримінальне право, поділу їх на загальну та особливу частину. При цьому особлива частина провідних галузей права структурується за суб'єктно-об'єктною ознакою у комплексі, двоєдності.

Також зазначимо на таку тенденцію, як прагнення публічно-правовими методами урегулювати можливо найбільшу частину приватноправових відносин у цивільному праві. Зазначене, на основі філософського закону діалек-

тики переходу кількісних змін в якісні, зумовило додатковий поділу частин цивільного права, що знайшло відображення у кодифікованому цивільному законодавстві у формі під назвою «книги» (див. ЦКУ від 16 січня 2003 року). Тобто, спостерігається тенденція, коли сучасне цивільне законодавство поступово переходить від концепції публічно-правових основ приватного права до концепції регламентів цивільного права, стає складовою публічного права, що спрямоване на регламентацію цивільних правовідносин — суспільних відносин, що виникають, здійснюються і припиняються між юридично незалежними сторонами на договірних умовах прояву волі сторін.

Третій концептуальний підхід полягає в тому, що під впливом бурхливого розвитку різноманітних видів діяльності щодо інформації, в інформаційному праві виникла потреба умовного виділення з особливої частини його (що формується за суб'єктною ознакою прав та обов'язків людини, громадянина, прав суспільства, прав та обов'язків держави) спеціальної частини за ознаками видів, напрямків інформаційної діяльності, де загальні та особливі положення інформаційного права конкретизуються залежно від виду чи напрямку такої діяльності.

Четвертий концептуальний підхід полягає в тому, що інформаційне право через ряд своїх інститутів має органічні зв'язки з іншими галузями права через їх інститути де інформація визначається у них як похідний, забезпечувальний предмет правовідносин.

П'ятий концептуальний підхід полягає в тому, що під інформаційними правовідносинами розуміється унормована правовими актами частина суспільних відносин щодо інформації з урахуванням технологій її об'єктивізації. При цьому суспільна мораль виступає виміром ефективності громадянським суспільством норм публічного права.

У єдності зазначені концептуальні підходи пропонується вважати складовими гносеологічної основи інформаційного права, що зумовлює можливість до системного теоретичного досліджень питань систематизації, інкорпорація, кодифікація та консолідації інформаційного законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гавловський В. Удосконалення інформаційного законодавства як засіб оптимізації протидії комп'ютерній злочинності / В.Гавловський, В. Цимбалюк, М.Гуцалюк. //Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. — 2001. — №3. — С.20–24.
2. Гриценко В. Організаційно-правові питання формування державної інформаційної політики в Україні / В.Гриценко, В. Цимбалюк, В.Гавловський. //Науковий вісник. Збірник наукових праць Академії державної податкової служби України. — 2002. — № 3 (17). — С. 177–182.

3. Кашпур В. Державно-правове регулювання соціальних інформаційних відносин (укр. і англ. мова) / В.Кашпур, В. Цимбалюк, В.Гавловський. //Українське право. — 1998. — №1. — С. 173–176.
4. Колпак Р. Поступ України до інформаційного суспільства (організаційно-правовий аспект) / Р. Колпак, В. Цимбалюк, В.Гриценко, В.Гавловський. //Науковий вісник. Збірник наукових праць. — 2001. — №3 (13). Ірпінь. — С. 184–187.
5. Красноступ Г. Проблема визначення об'єкта та предмета інформаційного права / Г. М. Красноступ // Право України. — 2007. — № 5. —С.125–127.
6. Ліпкан В.А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції / В. А. Ліпкан, Ю. Є. Максименко, В. М. Желіховський: [навч. посібник]. — К. : КНТ, 2006. — 280 с. — (Серія: Національна і міжнародна безпека).
7. Ліпкан В.А. Національна безпека України / В. А. Ліпкан : [навч. посібник]. — К. : Кондор, 2008. — 552 с.
8. Нормативно-правові та методологічні засади упорядкування інформаційних відносин: науково-методологічний посібник /В.М.Брижко, В. С. Цимбалюк, М.Я.Швець /За ред..В.Тація, В.Тихого, М.Швеця. — К.: ТОВ «ПанТот», 2009. — 324с.
9. Цимбалюк В. Методологія інформаційного права як комплексної галузі юридичної науки (засадничі, принципові положення) / В. Цимбалюк //Правова інформатика. — 2007. — № 3 (15). — С. 40–51
10. Швець М. Інформаційне законодавство України: концептуальні основи формування / М.Швець, Р.Калюжний, В. Цимбалюк, В.Гавловський. //Право України. — 2001. — № 7 — С. 88 — 81.
11. Шкарупа В. Застосування положень права щодо формування основ теорії інформаційного права / В. Шкарупа, В. Цимбалюк. // Правова інформатика. — 2006. — № 3 (11). — С. 44–51.

ЦИВІЛЬНЕ, АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО / CIVIL, ADMINISTRATIVE AND CRIMINAL PROCESS LAW

«НЕОДНОЗНАЧНІ ПОНЯТТЯ» ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

*БРАТЕЛЬ Олександр Григорович,
заступник начальника кафедри цивільного права НАВС
кандидат юридичних наук, доцент*

Без перебільшень можна стверджувати, що договір дарування є невід'ємною складовою повсякденного життя, адже він супроводжує багато урочистих подій таких як: святкування днів народжень, Нового року, Міжнародного жіночого дня, весілля тощо.

На перший погляд договір дарування за процедурою його укладання є досить простим, проте детальний аналіз норм Цивільного кодексу України (ст.ст. 717–728) дозволяє виявити цілий ряд понять, що не підлягають однозначному тлумаченню, що підтверджує їх неоднозначність. Все це породжує відповідну юридичну абстрактність щодо правового регулювання порядку укладання та виконання вказаного договору.

Найбільш незрозумілим питанням є визначення форми договору дарування. Протягом багатьох десятиліть в цивільному праві існує правило, що договір дарування нерухомої речі укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню. Проста письмова форма договору застосовується також до дарування майнового права та договору дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому.

Найбільш неоднозначним положенням договору дарування є розмежування між усною та письмовою формами договору. Так, відповідно до ч. 1 ст. 719 ЦК України договір дарування предметів особистого користування та побутового призначення **може бути укладений усно**. У свою чергу, відповідно до ч. 4 ст. 719 ЦК України договір дарування рухомих речей, які мають **особливу цінність**, укладається у письмовій формі.

Неоднозначність у правозастосуванні вказаної норми полягає в тому, що наприклад, така річ побутового призначення як домашній кінотеатр вартістю 15.000 грн. може одночасно підпадати під зміст як першої так і четвертої частини ст. 719 ЦК України. Слід погодитися, що у порівнянні із мінімальною заробітною платою станом на жовтень 2011 р. (985 грн.) домашній кінотеатр вартістю 15.000 грн. цілковито можна віднести до рухомої речі, яка має особливу цінність. Разом з тим, домашній кінотеатр не можна позбавити ознаки предмету побутового призначення.

Розв'язати існуюче юридичне непорозуміння може ст. 208 ЦК України, в якій зазначається, що у письмовій формі належить вчиняти правочини фізичних осіб між собою на суму, що перевищує у двадцять і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, крім правочинів, передбачених ч. 1 ст. 206 ЦК України.

У частині 1 ст. 206 ЦК України зазначається, що усно можуть вчинятися правочини, які повністю виконуються сторонами у момент їх вчинення. Отже можна зробити висновок, що до договору дарування предметів особистого користування та побутового призначення переважно повинна застосовуватися усна форма договору. Враховуючи, що у цивільному законодавстві не міститься тлумачення поняття «особлива цінність» сторонам договору необхідно самостійно приймати рішення в якій формі буде укладатися договір дарування та самостійно визначати ступінь та обсяг «особливої цінності» предмету дарування. Слід зазначити, що у роз'ясненні Міністерства юстиції України «Договір дарування» від 16.03.2011 р. [1] також не дається однозначної відповіді стосовно існуючої проблеми. У роз'ясненні Мінюст України обмежується лише констатацією того факту, що «законодавець не визначає критеріїв віднесення речі до такої, що має особливу цінність».

Не відповідає реаліям повсякденного життя і положення ч. 5 ст. 719 ЦК України, яким передбачено, що «договір дарування валютних цінностей на суму, яка перевищує п'ятдесятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню».

До валютних цінностей згідно з Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 р. [2] належить валюта України, платіжні документи та інші цінні папери, виражені у валюті України, іноземна валюта, платіжні документи та інші цінні папери, виражені в іноземній валюті або банківських металах та банківські метали.

Останнім часом під час святкування весіль нареченим дарують гроші, в т.ч. в іноземній валюті. У зв'язку з цим складається парадоксальна та аб-

сурдна ситуація коли дарування валюти в розмірі 100 євро необхідно вчиняти шляхом нотаріального посвідчення договору.

«Неоднозначні поняття» містяться також у ч. 2 ст. 727 ЦК України, в якій міститься дещо суперечливе положення, а саме: «дарувальник має право вимагати розірвання договору дарування, якщо обдарований створює загрозу безповоротної втрати дарунка, що має для дарувальника велику немайнову цінність».

Отже, неоднозначним поняттям є поняття **«велика немайнова цінність»**. З цього приводу слід звернутися до визначення самого договору дарування, що міститься у ч. 1 ст. 717 ЦК України: «за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність». Передача у власність передбачає наявність у обдарованого повного законного права володіння, користування та розпорядження своєю річчю. У зв'язку з цим поняття **«велика немайнова цінність»** не може впливати на можливість здійснення права власності обдаровуваним відносно належного йому дарунка.

Цікавим є також положення ст. 728 ЦК України, в якій зазначається, що до вимог про розірвання договору дарування застосовується позовна давність в один рік. Відповідно до ч. 1 ст. 261 ЦК України перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

Таким чином, якщо дарувальник подарувавши обдаровуваному старовинну книгу (передавши її у власність), яка представляє для нього велику немайнову цінність виявить через 10 років, що обдарований поводить з нею неналежним чином, матиме право на пред'явлення вимоги про розірвання договору. Вказане положення містить елементи суперечливості та не відповідає загальним принципам цивільного законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Договір дарування: роз'яснення Міністерства юстиції України від 16.03.2011 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua>
2. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 184.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСТУПНИКОВ И ОРГАНИЗОВАННЫХ ГРУПП, СОВЕРШАЮЩИХ РАЗБОЙНЫЕ НАПАДЕНИЯ НА ИНКАССАТОРОВ

ВАЩУК Олеся Петровна,

ассистент кафедры криминалистики

Национального университета «Одесская юридическая академия»

В любой сфере человеческой деятельности, в том числе и в борьбе с преступностью, принципиальное значение уделяется глубокому, многостороннему познанию того объекта (предмета), процесса, явления, на которые предполагается оказывать воздействие.

Одним из ключевых элементов криминалистической характеристики преступлений является характеристика личности преступника и организованных групп.

Данные о личности преступника должны содержать следующую информацию: свойства преступника (пол, возраст, нравственный и психологический облик, обладание определенными навыками, преступный опыт); отношения с местом совершения преступления (место жительства, работы, время препровождения). Для преступной группы — взаимоотношения внутри группы.

Как справедливо утверждал основоположник учения о личности преступника Г. Гросс, успешное раскрытие преступлений невозможно без использования познаний о человеке, в силу чего криминалистика должна особенно тщательно изучать «вещественные доказательства, поступки и явления в уголовном деле, характер и психологические особенности, привычки, способы действия лиц, участвующих в уголовном процессе» [1, с. 36].

Особенностью исследуемого квалифицирующего состава разбойных нападений на инкассаторов является их совершение не одним преступником, а организованной группой, что накладывает свои особенности на изучение этого элемента криминалистической характеристики преступлений.

Как следует из ч. 3 ст. 28 УК, в качестве основных значимых признаков организованной преступности изучению должны быть подвергнуты следующие криминалистически значимые характеристики: групповой признак, признак устойчивости и признак организованности, объединенных единым планом с распределением функций участников группы, направленных на выполнение этого плана, известного всем участникам группы. В соответствии с

этим обработка статистической информации по составу и структуре организованных разбойных групп проводилась по следующей схеме.

По групповому признаку были исследованы следующие параметры: количественный состав группы; учитывая возросшую в последние годы этническую составляющую организованной преступности — национальный состав группы; место проживания членов группы и место совершения разбойных нападений.

Признак организованности группы характеризовали следующие параметры: фактор, объединяющий членов группы; структура организованной группы.

Признак устойчивости характеризовался следующими параметрами: специализация группы на совершении определенного вида преступлений; срок существования группы; неоднократность осуществления преступной деятельности (количество разбойных нападений и других преступлений, совершенных группой лиц) [2, с. 105].

Как показало изучение практики расследования уголовных дел, по групповому признаку организованные преступные группы, специализирующиеся на разбойных нападениях на инкассаторов характеризуются следующими показателями.

По количественному признаку наиболее часто разбойные нападения на инкассаторов совершаются небольшими группами в составе от 2 до 5 человек. На их долю приходится 84,7% всех преступлений. Более многочисленные и сложные по составу организованные группы встречались значительно реже — в 13% случаев. Этнические разбойные группировки составляют меньшинство. При исследовании соотношения «гастролирующих» и «стационарных» групп выяснилось, что большинство организованных группировок совершает разбойные нападения на инкассаторов в местах проживания ее членов (на территории тех же населенных пунктов, районов). «Гастролеры» составили лишь 21,1% от исследованных разбойных групп, специализирующихся на нападениях на инкассаторов.

Организованность групп проявляется и в наличии тщательно отработанного плана разбойных нападений, в котором распределены функции каждого исполнителя, порядок взаимодействия между собой, с лидером группы, с работниками правоохранительных органов [3, с. 95].

Такой признак устойчивости, как время существования группы, показывает, что большинство групп, совершающих разбойные нападения на инкассаторов, существуют от 1 до 6 месяцев (72,3%). Еще четверть групп существует от 6 месяцев до 1 года. Больше года существовали лишь 2,4% организованных групп. Все они отличались большим количеством членов в

группе (во всех 6 исследованных случаях в длительно существующей групппе состояло от 8 до 16 человек), сложной организационной структурой, жесткой дисциплиной внутри групппы, четким распределением ролей.

Завершая исследование, хочется отметить, что основные элементы криминалистической характеристики личности преступников и организованных групп обладают некоторыми общими чертами, но в то же время каждое отдельное нападение — это комплекс своих особенностей совершения нападения, относящийся к каждому конкретному случаю в отдельности.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Криминалистика: Учебник / Кол. авт.: В.Ю. Шепитько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель и др. / Под ред. В.Ю. Шепитька. — 4-изд., перед. и доп. — Х.: Право, 2008.-464 л.
2. Гаврилова Н.И. Ошибки в свидетельских показаниях. М., 1983. с. 124
3. Лавров В.П., Сидоров В.Е. Расследование преступлений «по горячим следам». М., 1989. с 160.

ДЕРЖАВНЕ ЗАМОВЛЕННЯ В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ З БОКУ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ДОВГАНЬ Микита Юрійович,

*здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Публічне регулювання економічних процесів повинне органічно поєднуватись з ринковими механізмами, не підмінюючи та не зменшуючи ролі останніх. Таке регулювання є складовою частиною сучасної ринкової економіки, що і визначає його зміст.

З урахуванням пріоритетності публічна адміністрація виконує такі основні функції в сфері економіки:

- 1) організаційна;
- 2) контрольна;
- 3) захисту ринкових основ господарювання;
- 4) регулятивна.

З'ясуємо яким чином ці функції реалізуються. Так, організаційна функція включає нормотворчу діяльність, тобто створення правової основи здійснення господарської діяльності та організаційних структур публічної адміністрації, які будуть забезпечувати реалізацію цих норм. Ця функція публічної адміністрації реалізується за допомогою правових форм її діяльності. Ця форма пов'язана з розробкою, обговоренням і прийняттям правових актів. Основним її призначенням є виконання положень Конституції України, законів, а також інших нормативно-правових актів, для реалізації яких потрібні додаткові положення нормативного характеру.

Контрольна функція включає в себе контроль за дотриманням правових норм і законодавства в сфері господарювання. Така діяльність, переважно, здійснюється відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [1], який визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю). Крім цього, контроль може здійснюватись за виконанням дохідної та видаткової частини бюджету, розвитком зовнішньоекономічних зв'язків, контроль за суб'єктами владних повноважень при реалізації ними заходів державного регулювання та ін.

Функція захисту господарських відносин, перш за все, спрямована на:

- захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;
- недопущення концентрації, узгоджених дій суб'єктів господарювання та регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель.

Зміст регулятивної функції полягає в тому, що публічна адміністрація для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного і соціального розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності, до яких, відповідно до ст. 12 Господарського кодексу України відносяться:

- 1) ліцензування, патентування і квотування;
- 2) сертифікація та стандартизація;
- 3) застосування нормативів та лімітів;

- 4) регулювання цін і тарифів;
- 5) державне замовлення;
- 6) надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- 7) надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій [2].

При цьому перші чотири засоби носять яскраво виражений адміністративний характер, решта — спрямовані на розвиток виробничої діяльності, надання послуг та інших видів підприємницької діяльності, шляхом використання економічних методів її регулювання.

Що стосується державного замовлення, то цей засіб має подвійну юридичну природу і переважно використовується в межах економічного (непрямого) методу впливу на господарську діяльність, але може застосовуватись в примусовому порядку в якості адміністративного методу діяльності публічної адміністрації в сфері економіки. На цю обставину вказує ч. 8 ст. 2 Закону України «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб», в якій визначено, що для виконавців державного замовлення, заснованих повністю або частково на державній власності (державних підприємств, установ та організацій, акціонерних товариств, у статутному фонді яких контрольний пакет акцій належить державі, орендних підприємств, заснованих на державній власності), а також для суб'єктів господарської діяльності України всіх форм власності – монополістів на відповідному ринку продукції державні замовлення на поставку продукції є обов'язковими, якщо виконання державного замовлення не спричиняє збитків зазначеним виконавцям державного замовлення [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2007. — № 29. — Ст. 389.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18, № 19–20, № 21–22. — Ст. 144.
3. Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 3. — Ст. 9.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З НАДАННЯ ПОСЛУГ ОХОРОНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УРСР

*КОЗИР Дмитро Володимирович,
ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу НАВС*

Реформування економіки України зумовлює можливість віднесення до числа об'єктів цивільного права різних майнових і особистих немайнових благ, які раніше входили в сферу публічно-правового регулювання. Одним із таких договорів, який знайшов своє поіменоване місце в ЦК України виступає договір охорони. Серед іменних договорів, вперше легалізовано і договір охорони, як загальна юридична форма для всіх видів оплатних послуг (ст. 978 ЦК). Разом з тим, сфера надання послуг з охорони майна на підставі цивільно-правового договору, певним чином, обмежена публічними приписами закону.

Змістовний аналіз положень чинного законодавства про договір охорони неможливий без ознайомлення із історією виникнення та розвитку певної законодавчої норми. Актуальним є дослідження саме тієї доби законодавства, яка носила максимально публічно-правовий вплив на регулювання відносин з охорони, що допоможе визначити передумови та необхідність існування сьогоденішнього деякого публічно-правового забарвлення вказаних договірних відносин. На той час діяло союзне законодавство, яке фактично дублювалося, або було дуже тісно пов'язане з республіканським законодавством.

Виникнення договору охорони в Україні безпосередньо пов'язане зі становленням охоронної системи, передусім служби охорони, як підрозділу української міліції.

Так, у 1930-х роках починають впроваджуватись технічні засоби, створюються розплідники службових собак, йде формування правової бази: в 1932 р. — постанова РНК Української СРР «Про заходи по охороні вантажів та боротьбі з крадіжками на залізничному транспорті» [1, с.505], в 1933 р. — спеціальна постанова ЦИК РСФРР «Про заходи по посиленню боротьби з розкраданнями та розтратами в державних та кооперативних підприємствах», в 1935 р. — постанова РНК УСРР і ЦК КП(б)У «Про облік, зберігання і втрачення будівельних матеріалів на будівництвах УСРР» [1, с.563].

Головним управлінням міліції РСФРР був розроблений перший Типовий договір на прийняття об'єктів під охорону. Суми доходів за охоронні послуги, які надходили від підприємств на утримання відомчої міліції, були цільовими

коштами крайових, обласних, та республіканських управлінь міліції, в місцеві бюджети не переводилися [2, 160].

Найбільш поширеною підставою виникнення охоронних зобов'язань залишався договір, незважаючи на його яскраві адміністративні ознаки. Під час Великої Вітчизняної війни загальна система права не зазнала корінних перетворень. Але в умовах війни особливого значення набула всеохоплююча охорона соціалістичної власності. Під особливий контроль були взяті заготовчі організації, торгівельні мережі, підприємства харчової промисловості. У післявоєнні роки були суттєво ослаблені господарські зв'язки. Постановою Ради міністрів СРСР від 29 квітня 1949 року — договір, знову визнаний єдиною правильною формою відносин між господарськими органами [3].

Незважаючи на активне виконання відомчою міліцією охоронних функцій, загальна кількість договорів охорони, які нею укладалися, від їх загальної кількості було невеликим, оскільки головні завдання міліції були іншими. Основну масу об'єктів охороняли відомчі сторожа, артілі престарілих інвалідів, пенсіонери, які надавали охоронні послуги без організаційного та технічного забезпечення.

Вказана система охорони діяла впродовж до початку 50 років минулого століття, модернізуючись лише в частині реалізації своїх функцій, але не торкаючись основного джерела свого фінансування — держави. Складність у виділенні достатніх коштів на утримання такої системи, об'єктивно спонукало уряд СРСР шукати нові форми забезпечення охоронної функції держави. Так, 29 жовтня 1952 року Рада Міністрів СРСР приймає постанову «Про використання в промисловості, будівництві та інших галузях народного господарства працівників, вивільнюваних з охорони, та заходах по покращенню справи організації охорони господарчих об'єктів міністерств та відомств». Цим актом було встановлено, що при органах міліції в республіках, крайових та обласних центрах, в великих містах республіканського, крайового та обласного підпорядкування створюється зовнішня сторожова охорона, до обов'язку якої входить охорона дрібних торгівельних та господарських об'єктів, незалежно від їх відомчого підпорядкування. Вказана постанова, за своїм змістом, і стала підставою для створення позавідомчої охорони [4].

Проте ні введений в дію з 01 січня 1964 року Цивільний кодекс УРСР, ні Основи цивільного законодавства СРСР та союзних республік законодавчо не регламентували спеціальні договірні відносини по охороні і не розглядали їх самостійний вид. Водночас законодавець врегулював окремі договори про надання послуг (доручення, комісії та ін.). Проте, ця обставина не завадила широкому використанню договорів охорони на практиці, що, звичайно, не суперечило чинному на той час законодавству.

Незважаючи на відсутність безпосередньої регламентації договору охорони в ЦК України, укладання і виконання договорів охорони детально регулювалося спеціальними відомчими підзаконними нормативними актами, а саме: договорами на охорону об'єктів та договорами по охороні квартир.

Після розпаду СРСР, українська історія договору охорони розпочинається з прийняття Постанови КМ України «Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності » від 10 серпня 1993 року № 615, яка затвердила Положення про державну службу охорони при МВС України, а також визначила перелік об'єктів, які підлягають обов'язковій державній охороні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хронологічне зібрання законів, указів президентів Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР: [У 7 т.] / К. — Державне видавництво Політичної літератури — 1964. Т.1: 1917–1941. — К., 1964. — 771 с.
2. Воробьев А.И. Становление и развитие подразделений вневедомственной охраны / А.И.Воробьев // Вестник Московского университета МВД России. — 2008. — №3 — С. 160–162.
3. Развитие права в послевоенные годы. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://bibliotekar.ru/istoriya-gosudarstva-i-prava/47.htm>
4. История возникновения и развития вневедомственной охраны в России. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://ohrana.nnov.ru/history/historyrus>

ПОРІВНЯННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СТАТУСІВ УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ІПОТЕЧНИХ УСТАНОВ ТА РОСІЙСЬКИХ ІПОТЕЧНИХ АГЕНТІВ

***КОЛОСІНСЬКИЙ Ігор Анатолійович,**
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС*

В Україні відсутній досвід створення та діяльності спеціалізованих іпотечних установ (далі — Установи), в той же час у Російській Федерації іпотечні агенти (далі — Агенти) успішно діють, а національні правові системи обох країн належать до романо-германської сім'ї правових систем. Тому питання

застосування такої форми мислення (логічної операції) як аналогія властивостей під час вивчення цивільно-правового статусу Установ становить науковий інтерес.

Закони України [1] та Російської Федерації [2] передбачають існування Установ та Агентів відповідно, що мають спільні ознаки їх цивільно-правових статусів, а саме:

1. Предмет діяльності. Для Установ це придбання іпотечних активів та випуск структурованих іпотечних облігацій (ст.2), для Агентів це придбання права вимоги за кредитами (позиками), забезпечених іпотекою і (або) заставних та емісія облігацій з іпотечним покриттям (ст.2).
2. Спеціальна правоздатність. Закони обох країн встановлюють, що вищезазначена діяльність для Установ та Агентів є виключною. Таким чином обмеження правоздатності здійснене на законодавчому рівні. На позиції спеціальної правоздатності Агентів також знаходяться російські вчені Гортінская О.І. [3, с. 9] та Селівановський А.С. [4, с. 29].
3. Порядок формування та склад майна, що забезпечує виконання зобов'язань за емітованими ними облігаціями. Установи формують таке майно шляхом придбання права вимоги за забезпеченим іпотекою грошовими зобов'язаннями боржника у безвідкличному порядку (ст.19), тобто без права їх заміни, зворотного викупу або передачі, за винятком, якщо вони не відповідають встановленим в проспекті емісії вимогам. Агенти ж формують майно шляхом придбання вимог по кредитах (позиках), забезпечених іпотекою, і (або) заставних, у тому числі шляхом оплати статутного капіталу (акцій) Агента таким майном, а також в результаті універсального правонаступництва (ст.8), при цьому заміна іпотечного покриття можлива в досить обмежених випадках.
4. Правовий режим майна, що забезпечує виконання зобов'язань за емітованими ними облігаціями, а саме: застава. В Україні застава іпотечного покриття виникає з моменту державної реєстрації випуску Іпотечних облігацій (ст.8), в Росії — з моменту виникнення прав на Іпотечні облігації у їх першого власника (ст.11).
5. Особливості виконання зобов'язань за облігаціями, а саме: за рахунок іпотечного покриття. Виконання зобов'язань Установи за Іпотечними облігаціями здійснюється виключно за рахунок іпотечного покриття (ст.20), а іпотечне покриття повинне забезпечувати належне виконання зобов'язань Агента за їх облігаціями (ст. 13).

6. Особливості припинення. По-перше, щодо формування ліквідаційної маси у випадку визнання банкрутом. Іпотечне покриття не включається до ліквідаційної маси Установи (ст. 8), а з майна Агента, що складає конкурсну масу, виключається іпотечне покриття, застава якого забезпечує виконання зобов'язань за їх облигаціями (ст.16–1). По-друге, щодо повного виконання зобов'язань за облигаціями як підстави припинення. Українським законом (ст.18) передбачено, що Установа може бути створена без обмеження строку існування або на строк до повного погашення структурованих іпотечних облигацій, російським законом (ст. 8) встановлено, що після виконання зобов'язань по облигаціям з іпотечним покриттям всіх випусків Агент підлягає ліквідації.

Установи та Агенти мають наступні відмінні ознаки їх цивільно-правових статусів. По-перше, щодо організаційно-правової форми. Закон України [1] не містить спеціальної норми з цього питання, у зв'язку з чим необхідно керуватися загальними нормами щодо організаційно-правових форм юридичних осіб, тоді як закон Росії (ст.8) прямо визначає Агента виключно як акціонерне товариство. По-друге, щодо статусу органів. Закон України [1] не містить спеціальної норми з цього питання, у зв'язку з чим необхідно керуватися загальними нормами про органи юридичних осіб, тоді як закон Росії (ст.8) прямо зобов'язує повноваження одноособового виконавчого органу Агента передати іншій комерційній організації.

Для застосування аналогії властивостей зразком може бути використаний Агент, суб'єктом — Установа, основою аналогії (ознаки, які одночасно притаманні зразку і суб'єкту та які є підставою для переносу ознак, що нас цікавять) — спільні ознаки цивільно-правових статусів зразка і суб'єкта, а переносними ознаками — організаційно-правова форма і статус органів Агента як зразка.

Для підвищення міри ймовірності аналогії треба дотримуватися таких вимог: основа аналогії повинна бути суттєвою для зразка і суб'єкта аналогії, переносна ознака повинна бути пов'язана із спільними ознаками [5, с. 28].

Основа аналогії та переносні ознаки Агента та Установи відповідають зазначеним вимогам, у зв'язку з чим необхідно визнати доцільним застосування такої форми мислення (логічної операції) як аналогія властивостей під час вивчення цивільно-правового статусу Установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про іпотечні облигації : Закон України від 22.12.2005 р. № 3273-IV// Офіційний вісник України. — 2006. — N 3. — ст.81.

2. Об ипотечных ценных бумагах : Федеральный закон Российской Федерации от 11.11.2003 г. <http://duma.consultant.ru/page.aspx?8550:769928>.
3. Гортинская Е.И. Правовой статус специальных юридических лиц в сделках секьюритизации активов: Автореф. дис... канд. юрид. наук.: 12.00.03. Акад. нар. хоз-ва при Правительстве РФ. — М., 2010. — 29 с.
4. Селивановский А.С. На пути к SPV // Рынок ценных бумаг. — 2007. — №11. — 80 с. <http://www.rcb.ru/rcb/200711/8381/> або <http://www.selivanovsky.ru/docs/articles/secur/constr.php>.
5. Конверський А.Є. Логіка: Підручник. — К.: «Центр учбової літератури», 2008. — 137 с.

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ВИКУПНОЇ ЦІНИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ ст. 350 ТА 351 ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

*КУДЬ Вікторія Володимирівна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС*

Будівництво об'єктів інфраструктури для проведення чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні та будівництво автомобільних шляхів в м. Києві стикнулося з низкою проблем, а саме відсутністю вільних земельних ділянок для розміщення вказаних об'єктів. У зв'язку з цим держава вимушена здійснювати викуп земельних ділянок, які належать громадянам та юридичним особам для подальшого їх використання при реалізації вказаних проєктів. Вказані дії здійснюються відповідно до ст. ст. 350, 351 ЦК України та Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» від 17.11.2009 р. [1]

Реалізація положень вказаних законодавчих актів стикається з цілим рядом проблем, зокрема, необхідністю доведення тих обставин, що земельні ділянки, інші об'єкти нерухомого майна, що на них розміщені відчужуються саме для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, правильним визначенням викупної ціни об'єктів та наданням рівнозначних земельних ділянок взамін відчужених.

Складним питанням при здійсненні відчуження майна залишається законне та об'єктивне визначення його викупної ціни. Так, викупна ціна повинна включати вартість земельної ділянки (її частини), житлового будинку, інших будівель, споруд, багаторічних насаджень, що на ній розміщені, з урахуванням збитків, завданих власнику внаслідок викупу земельної ділянки, у тому числі збитків, що будуть завдані власнику у зв'язку з достроковим припиненням його зобов'язань перед третіми особами, зокрема упущена вигода, у повному обсязі.

Вартість земельної ділянки, що відчужується або передається у власність замість відчуженої, визначається за договором на підставі її експертної грошової оцінки, що здійснюється відповідно до Закону України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 р. [2] та постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам» від 19.04.1993 р. [3]

Так наприклад, відповідно до розпорядження Київської міської державної адміністрації № 172 «Про визначення суб'єктів оціночної діяльності» від 24.03.2010 р. [4] з метою звільнення трас будівництва Подільського мостового переходу, Жулянського шляхопроводу, автомобільної дороги від Червонозоряного проспекту (поблизу примикання вул. Кіровоградської) до міжнародного аеропорту «Київ» (Жуляни) та інших об'єктів транспортної інфраструктури міста Києва доручено комунальному підприємству «Дирекція будівництва шляхово-транспортних споруд міста Києва» при будівництві об'єктів, по яких Дирекція виступає замовником, визначати суб'єктів проведення незалежної оцінки майна, яке перебуває у користуванні, приватній власності і підлягає відчуженню для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності.

У випадку, якщо власник виступає проти відчуження свого нерухомого майна за оцінку, проведеною суб'єктом оціночної діяльності, визначеним органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування, він може залучити іншого суб'єкта оціночної діяльності для визначення вартості нерухомого майна чи проведення рецензування звіту з оцінки такого майна. У цьому разі витрати на виконання таких послуг несе власник майна.

На практиці трапляються випадки примусового вилучення земельних ділянок без подальшого відшкодування їх вартості. В якості прикладу розглянемо заочне рішення Савранського районного суду Одеської області від 24.02.2011 р. по цивільній справі № 2–80/11 р. [5] за позовом ОСОБА_1 до служби автомобільних доріг в Одеській області про відшкодування вартості вилученої земельної ділянки в розмірі 0,245 га.

Судом встановлено, що згідно державного акта на право приватної власності на землю серії ЯЖ № 305914 від 25 липня 2002 р., ОСОБА_1 належить земельна ділянка площею 1,4091 га.

Рішенням Савранської районної ради № 14-У від 26 травня 2006 р. погоджено проект щодо відведення земельних ділянок Службі автомобільних доріг в Одеській області під реконструкцію та будівництво автомобільної дороги Київ-Одеса. В судовому засіданні ОСОБА_2 підтвердив той факт, що на земельній ділянці розміром 0,245 га., яка належить ОСОБА_1, збудовано автодорогу Київ-Одеса, тобто фактично земельна ділянка вилучена у позивачки, знаходиться у фактичному користуванні Служби автомобільних доріг, однак вартість вилученої земельної ділянки позивачці не відшкодовано.

Згідно висновку про експертну грошову оцінку частини земельної ділянки від 18 травня 2006 року, проведеної державним підприємством «Центр державного земельного кадастру» вартість земельної ділянки площею 0,245 га, яка фактично вилучена у ОСОБА_1 становить 6228,70 грн. Суд керуючись ст. 350 ЦК України, статтями 84, 92, 140, 146, 153 ЗК України, статтями 10, 60, 63, 212–215, 218 ЦПК України вирішив позов ОСОБА_1 задовольнити в повному обсязі та стягнути із Служби автомобільних доріг в Одеській області на користь ОСОБА_1 в рахунок відшкодування вартості вилученої земельної ділянки 6228,70 гривень.

Замість викупної ціни земельної ділянки її власнику за його бажанням можуть бути передані у власність інша рівноцінна земельна ділянка в межах території, на яку поширюються повноваження відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, що прийняв рішення про викуп, або інше нерухоме майно, вартість яких враховується при визначенні викупної ціни.

У разі надання власнику іншої земельної ділянки замість відчуженої у викупну ціну включається вартість виготовлення документації із землеустрою, розроблення якої необхідне для отримання у власність такої земельної ділянки, а також витрати, пов'язані з державною реєстрацією прав на неї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 р.// Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 1. — Ст. 2.
2. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 15. — Ст. 229.

3. Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам: Закон України від 19.04.1993 р. // Українська Інвестиційна Газета. — 2009. — № 7 від 23.02.2009.
4. Про визначення суб'єктів оціночної діяльності: розпорядження Київської міської державної адміністрації № 172 від 24.03.2010 р.: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua>
5. Архів Савранського районного суду Одеської області. Заочне рішення від 24.02.2011 р. по цивільній справі № 2–80/11 р.

ФОТОГРАФІЯ І ЗАКОН: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

ОРЕЛ Інна Вікторівна,

здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Реакції на фотографії відрізняються між товариствами, і навіть там, де обмеження на фотографії не підпадають під закон, кодекс, або судовий прецедент. Інколи можливий навіть опір проти фотографування окремих осіб або груп. Порушення соціальних норм може призвести до засудження, примусу, погрози і насильства.

Отже, давайте коротко розглянемо які права є у фотографів в інших країнах. Почнемо зі Сполучених Штатів Америки. Звісно не можливо буде розглянути законодавство в усіх 50 штатах, оскільки в кожному штаті свої закони й норми, але можливо коротко оглянути загальне державне законодавство.

Фотограф в Сполучених Штатах має право знімати все, що завгодно де завгодно, за винятком деяких визначених військових та енергетичних установок або будівель, які були оголошені закритою зоною для фотографування через національну безпеку. Закон, який регулює це «18 USC Розділ 795» [«Фотографування і замальовки оборонних споруд»]. Окрім декількох конкретних випадків, основне правило: «якщо ви щось бачите і воно знаходиться на суспільній власності, то ви маєте право сфотографувати це». Національні та регіональні музеї, художні галереї, урядові будівлі і бібліотеки, навіть якщо технічно вони «належить» суспільству — і навіть якщо немає ніякого бар'єру для входу все одно у цьому контексті воно відноситься до приватної власності і фотографувати там може бути заборонено.

Якщо ж особа, яка бажає що-небудь сфотографувати знаходиться на приватній власності, наприклад, в магазині, торговому центрі, спортивній арені або театрі, то вам необхідний дозвіл власника на фотографування. Якщо ж ви вже сфотографували щось без такого дозволу, то власник має право попросити вас зупинитися або піти. Якщо ви відмовитесь, то ви можете бути заарештовані. Однак просте фотографування є законним, і не потрібно відмовлятися від камери, вашого фільму або карти пам'яті, а також не повинні показувати зображення будь-яким службам безпеки, а більше того видаляти їх. Потрібно лише покинути той район, в правилах якого сказано, що фотографування не допускається.

В США також існують обмеження на фотографування в аеропортах, особливо в пасажирській та імміграційній області, які відкриті тільки для пасажирів, а не для широкої публіки.

Найбільш цікаво те, що дозвіл сфотографувати когось, хто знаходиться в публічній зоні не потребує дозволу від цієї особи. Однак, якщо ж особа знаходиться в місці де в неї (на її думку) є своє приватне життя — фотографувати особу заборонено. Так, наприклад, не можна використовувати телеоб'єктиви щоб заглядати в чийсь роздягальню, туалет та інші кімнати приватного вжитку.

Окрім цього в США дозволено фотографувати будівлі, мости, лінії електропередач, транспортні системи, поїзди, літаки, хімічні заводи, нафто очисні заводи, поліцейські відділки, охоронні споруди, аварії та пожежі.

Також вільно можна фотографувати в Нью-Йоркському метро. Правила 1050,9 (с) державного кодексу говорить: «Фотографування, фільмування або відеозапис будь якого об'єкту чи транспортного засобу дозволяється, крім випадків, коли використовується допоміжне обладнання, таке як фари, відбивачі й тріноги». Тобто користуватися звичайною цифровою фотокамерою можна майже всюди, звісно не втручаючись при цьому в приватне життя.

Чикаго має аналогічну політику щодо фотографування звичайними цифровими фотокамерами. На таке фотографування дозвіл не потрібен.

У Великобританії відповідно до розділу 43 Закону «Про тероризм 2000» «Поліцейський може зупиняти і обшукати людину, яку вони обґрунтовано підозрюють як терориста, з'ясувати чи дійсно ця людина має в своєму розпорядженні все, що може служити доказом, що вони є терористом. Такі дії може бути застосовані в будь-який час і в будь-якому місці».

Це широко використовується, щоб зупинити багато допитливих фотографів, хоча уряд й заявив в свою чергу, що «Стаття 43 не забороняє фотографування, або фільмування в громадському місці і представники гро-

мадськості та преси не повинні бути позбавлені можливості фотографувати, або ж фільмувати в порядку здійснення повноважень, передбачених у розділі 43».

Тепер загальними словами про декілька інших країн.

Судан. Мандрівники, які хочуть фотографувати всюди, повинні отримати дозвіл на фотографування від уряду Судану, Міністерства внутрішніх справ, Департаменту іноземців.

Індія. Дозвіл потрібно для аерофотозйомки в Індії, для придбання якого зазвичай витрачається більше місяця. Правила поширюються й на наземні фотографії для певних місць.

Ісландія. Для робота в якості фотографа або для того, щоб називати себе фотографом потрібно мати ступінь магістра в галузі фотографії з Рейк'явицького технічного коледжу, або ж ступінь з іншої галузі на базі школи в Ісландії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. BobAtkins.com: A Singular Focus on Photography [Електронний ресурс] Photography, the Law and Photographers Rights. — Режим доступу до документа: http://www.bobatkins.com/photography/tutorials/photography_law_rights.html
2. Wikipedia The Free Encyclopedia [Електронний ресурс] Photography and the law. — Режим доступу до документа: http://en.wikipedia.org/wiki/Photography_and_the_law

СУБ'ЄКТИ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У СТВОРЕННІ ТА ВИРОБНИЦТВІ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ТВОРУ

*ПАТОЧНОВА Валерія Валеріївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС*

Ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] визначає аудіовізуальний твір як твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно

за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів.

Потрібно відрізнити аудіовізуальний твір від відеограми, яка відповідно до ст.1 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» означає відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору. Відеограма є вихідним матеріалом для виготовлення її копій.

Чітке визначення відповідними суб'єктами, який саме об'єкт права інтелектуальної власності виступає предметом правовідносин — аудіовізуальний твір або відеограма, має вплив на подальший процес використання такого об'єкту, зокрема укладання договорів та виплати винагороди.

Аудіовізуальний твір є продуктом колективної творчості. Відповідно до ст. 17 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» особами, що мають авторське право на аудіовізуальний твір, є: режисер-постановник; автор сценарію і (або) текстів, діалогів; автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього; художник-постановник; оператор-постановник.

У ст. 1 зазначеного Закону вказано, що автором може бути тільки фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір. При цьому автором може бути громадянин України, іноземець або особа без громадянства.

На відміну від авторства на інші твори, індивідуальне авторство будь-якого з авторів аудіовізуального твору (фільму) встановити неможливо. Але оскільки фільм є цілісним твором, то розпоряджатися усіма вхідними до нього результатами творчої діяльності повинна одна особа. Зазвичай такою особою є продюсер фільму, або організація, що здійснювала виробництво фільму. У ст.1 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» міститься положення щодо продюсера аудіовізуального твору, яким вважається особа, яка організує або організує та фінансує створення аудіовізуального твору.

В аудіовізуальному творі одна і та сама фізична особа може поєднувати дві або більше із наведених авторських функцій, також деякі зазначені автори можуть не брати участі у створенні та виробництві твору.

Відповідно до ст.17 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», в аудіовізуальному творі також можуть використовуватися твори, які існували раніше та увійшли до нього як складова частина. При цьому автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували

раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право кожний на свій твір.

Під час створення аудіовізуального твору може використовуватися такий об'єкт суміжних прав як виконання.

Визначення «виконавець» міститься в ст.1 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Виконавець — актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

Враховуючи це, можна зазначити, що в більшості випадків в аудіовізуальному творі участь беруть такі суб'єкти суміжних прав як виконавець-артист (виконавець музичного твору) та виконавець-актор.

Виконавцями аудіовізуального твору можуть виступати дублери візуального ряду та звукового дубляжу.

До осіб, що можуть виступати суб'єктами авторського права на аудіовізуальний твір, належать продюсери та кіностудії (виробники аудіовізуального твору).

Такий суб'єкт правовідносин як виробник аудіовізуального твору (або організація, що здійснює виробництво аудіовізуального твору) охоплюється визначенням «виробник фільму», під яким розуміється суб'єкт кінематографії, який взяв на себе відповідальність за виробництво фільму (стаття 3 Закону України «Про кінематографію» [2]). До виробників фільмів, окрім продюсерів, можуть належати й кіностудії, відеостудії, студії, тощо.

Створення аудіовізуальних творів може здійснюватися в якості замовлення. У такому випадку додатковим суб'єктом правовідносин у зазначеній сфері виступає замовник. У якості замовника можуть виступати юридичні та фізичні особи, а також держава, інтереси якої в продюсерській системі кінематографії представляє Міністерство культури і туризму України (Державної служби кінематографії).

Звукооператори, звукооформувачі, інженерно-технічні працівники, гримери, робітники відділу декоративно-технічних споруджень, комбінованих зйомок, світлотехнічного цеху та знімальної техніки, монтажу й обробки фільмів та інші особи, які є учасниками знімальної групи та здійснюють технічну роботу, не визнаються авторами аудіовізуального твору та не мають статусу суб'єктів авторського права на такий твір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 13. — Ст. 64.
2. Про кінематографію: Закон України від 13.01.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 22. — Ст. 114.

ДО РОЗУМІННЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

***РАДКЕВИЧ Олександр Петрович,**
аспірант кафедри цивільного права і процесу НАВС*

Науково-технічний прогрес призвів до перегляду багатьох усталених понять в житті сучасної людини. Це стосується і змістових аспектів розуміння поняття інформації та персональних даних. Феномен інформації завдяки його розвитку має досить проблемний характер, особливо в частині її захисту від неправомірного збирання й використання з метою небажаного вторгнення у внутрішню сферу приватного життя людини. Поняття «інформація» чітко ніким чітко ще не визначено і через це не є загальноприйнятим, тому будь-яка дефініція виглядає поки що як гіпотеза чи свідомо редукція. В цій ситуації остаточна згода з однією думкою означала б ні що інше, як неправомірну монополізацію тієї чи іншої концепції. Зважаючи на це ми використовуємо визначення інформації наведене у ст.200 Цивільного Кодексу та ст.1 Закону України «Про інформацію». Інформація визначається як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, які відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому середовищі [1].

Інтерес науковців до інформації як особливого об'єкта суспільних відносин, зростає з підвищенням її ролі у розвитку суспільства, а також з удосконаленням засобів її поширення і можливостей несанкціонованого отримання, а найголовніше — використання. Результати вивчення проблеми свідчать про різні підходи науковців до визначення поняття «інформація»: це об'єктивно існуюча сутність (Л.Левченко та Л.Яроцький [2], В.Єгоров[3], О.Борисенко[4]); будь-які повідомлення та сполучення знаків і зображень, які можуть бути передані за допомогою технічних пристроїв на відстань (Н.Вінер[5]); результат відображення різноманітності оточуючого світу (В.Афанасьєв [6], О.Урсул [7]); належним чином оформлений та являється

результатом пізнавальної діяльності суб'єкта (Є.Тавокін [8], М.Моїсєєв[9]). З даною характеристикою важко не погодитись, але особливо нам імпонує розуміння інформації за О.Борисенком, який вказує на те, що інформація існує вічно, поза часом, залишаючись завжди незмінною, і відповідно є ідеальним об'єктом. Тоді, як змінюватися і зникати з часом можуть тільки носії інформації, в яких вона себе проявляє [10, с. 81–83].

Різновидом інформації, що розкриває індивідуальність окремої особи є персональна інформація, під якою розуміють — ім'я, прізвище, паспортні дані, різні паролі для доступу до сервісів й електронних «гаманців». Крім того, до персональної інформації належать: номер телефону, номери телефонів родичів, домашня адреса, вік і дата народження, місце роботи, персональні фото, відео матеріали тощо. А отже, це та інформація про особу, що дозволяє її ідентифікувати за допомогою відповідних критеріїв. Здійснюючи таку ідентифікацію відбувається процес персоніфікації тих чи інших відомостей. Виходячи з цього, відомості можна схарактеризувати формою зображення соціальної та біологічної схожості, а також індивідуальності кожної людини. У свою чергу, для позначення відомостей про особу, які вже зазнали переносу з матеріального світу в електронний та які записані на певному носії, і придатні для автоматизованої обробки, таких відомостей можливе застосування терміну «персональні дані». А отже, інформація, яка дозволяє безпосередньо або за допомогою інших чинників ідентифікувати особу, є персональною інформацією. Тоді як інформація надана в електронному вигляді та складається із знаків і чисел є, «персональними даними».

Відповідно до Закону «персональні дані» це — відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [11]. З викладеного можна зробити висновок, що визначення в Законі відповідає міжнародній практиці. Адже співпадає з визначеннями, наведеними у Конвенції [12] та Директиві [13]. Як бачимо, визначення досить широке і нечітке та не надає критеріїв того, які саме дані про фізичну особу можна вважати персональними. Розвиток і поширення комунікаційних послуг, в яких інформація передається у цифровому вигляді, не дозволяє технічно та нормативно розмежувати де закінчується та починаються персональна приватність і починаються персональні дані. Це вимагає пристосування нормативно-правового регулювання до розвитку інформаційних технологій з метою зробити його «технічно нейтральним [14, с. 19].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Законодавство України [електронний ресурс] Закон України «Про інформацію». — Режим доступу до документа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>
2. Левченко Л.Л., Яроцький Л.В. Філософські основи інформації. — Житомир: Полісся, — 2007. — 176с.
3. Егоров В.С. Философия открытого мира: уч.-методич. пособие. — М.: Воронеж: МОДЭК, — 2002. — 320с.
4. Борисенко О.А. Природа інформації: Монографія. — Суми: Вид-во СумДУ, — 2006. — 212с.
5. Винер Н. Человек управляющий.— СПб:Питер, — 2001. — 288с.
6. Афанасьев В.Г.Социальная информация —М.: Наука, — 1994. — 208с.
7. Урсул А.Д. Информация: методологические аспекты. — М.: Политиздат, — 1971.— 296с.
8. Тавокин Е.П. Информация как научная категория // Социс. — 2006. — №22. —С.3–10.
9. Моисеев Н.Н. Универсум. Информация. Общество. — М.: Устойчивый мир,— 2001.—200с.
10. Борисенко О.А. Природа інформації: Монографія. — Суми: Вид-во СумДУ, — 2006.—212с.
11. Законодавство України [електронний ресурс] Закон України «Про захист персональних даних». — Режим доступу до документа: — <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2297-17>
12. Законодавство України [електронний ресурс] Конвенція про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру. Страсбург, від 28 січня 1981 року. — Режим доступу до документа: — http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_326
13. Законодавство України [електронний ресурс] Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» від 24 жовтня 1995 року. — Режим доступу до документа: — http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_242
14. Пазюк Андрій Валерійович. Міжнародно-правовий захист права людини на приватність персоналізованої інформації: дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2004. — 205 с.

КРИТЕРІЇ ЗАКОННОСТІ ТА ОБГРУНТОВАНOSTІ ПРОВАДЖЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ, ЩО ОБМЕЖУЮТЬ КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА І СВОБОДИ ОСОБИ

*СИЧУК Микола Миколайович,
здобувач кафедри кримінального процесу НАВС*

Будь-яке рішення судді за аналогією з вироком (ст. 323 КПК України) має бути законним і обґрунтованим.

Законність рішення судді з точки зору процесуального права означає, що в кримінальній справі мають бути дотримані визначені законом процедурні правила як органом дізнання, слідчим, прокурором, так і самим суддею. Рішення судді про проведення слідчої дії, винесене ним в порядку судового контролю, буде незаконним, якщо під час провадження досудового розслідування були допущені істотні порушення кримінально-процесуального закону, оскільки своє подання орган дізнання, слідчий, прокурор супроводжують матеріалами кримінальної справи, в яких містяться докази, якими обґрунтовується законність і обґрунтованість їх рішення про необхідність провадження слідчої дії.

Законність рішення судді тісно пов'язана з його обґрунтованістю. Обґрунтованість означає, що висновки судді, викладені у його рішенні, відповідають обставинам справи, підтвердженням сукупністю доказів, які досліджені у судовому засіданні і визнані суддею достовірними і достатніми для прийняття рішення. При цьому, достатність доказів характеризується кількісними і якісними показниками і повинна співвідноситись з обставинами предмета доказування, визначеними у ст. 64 КПК України.

До висновків суду, що мають бути обґрунтованими, належать усі твердження і рішення, викладені в описовій і резолютивній частинах постанови судді про проведення слідчої дії (чи про відмову у цьому). Поряд з цим, обґрунтованість окремих висновків суду може мати свою специфіку. Так, твердження про факти у більшості випадків спираються на результати дослідження доказів. Таке ж обґрунтування є необхідним для висновків про оцінку самих доказів.

Законність і обґрунтованість, як правові властивості процесуального рішення, тісно між собою пов'язані. Необґрунтоване рішення судді одночасно є і незаконним, оскільки кримінально-процесуальний закон вимагає вине-

сення виключно обґрунтованих рішень. Рішення судді, як і рішення органу дізнання, слідчого, прокурора про звернення з поданням до суду, не може ґрунтуватись на припущеннях.

Крім того, будь-яке рішення судді має бути мотивованим. Умотивованість означає, що у рішенні судді викладаються у відповідності до правових і логічних правил доказування, усі фактичні і юридичні аргументи, що підтверджують висновки і рішення судді, викладені ним в описово-мотивувальній і резолютивній частинах постанови. Умотивованість є відображенням обґрунтованості рішення судді і умовою його законності. Умотивованість судового рішення є гарантією правосуддя, оскільки забезпечує вищестоящому суду можливість перевірки законності і обґрунтованості рішення суду в порядку перегляду судових рішень.

Розглядаючи питання законності та обґрунтованості рішення про провадження слідчої дії, що проводиться не інакше, як за судовим рішенням, необхідно зважати на те, що насамперед рішення про необхідність провадження такої слідчої дії приймається слідчим (органом дізнання, прокурором). Іншими словами, саме ці державні органи і посадові особи встановлюють належність, допустимість, достовірність і достатність доказів для прийняття рішення про внесення подання до суду про провадження відповідної слідчої дії.

Надалі законність прийнятого слідчим (органом дізнання) рішення про внесення подання до суду підтверджується прокурором під час дачі ним згоди на внесення цього подання (ч. 5 ст. 177). Дача прокурором згоди на внесення до суду подання про проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи та інших слідчих дій, що проводяться за судовим рішенням, є передумовою формування законної та обґрунтованої практики їх проведення. Адже прокурор перед дачею згоди на внесення подання до суду повинен перевірити наявність достатніх фактичних підстав для проведення слідчої дії, якою обмежуються конституційні права та свободи особи.

Насамкінець, суддя в судовому засіданні в порядку здійснення судового контролю шляхом розгляду подання, вивчення матеріалів кримінальної справи, а у разі необхідності — заслуховування пояснень слідчого, прокурора, здійснює перевірку законності і обґрунтованості рішення, прийнятого слідчим (за згодою прокурора), і тільки після цього виносить постанову про проведення слідчої дії чи про відмову в цьому. Мотивами відмови у задоволенні подання слідчого (органу дізнання, прокурора), вочевидь, як правило, виступають незаконність і необґрунтованість першочергового рішення слідчого (органу дізнання, прокурора) про внесення подання. На жаль, чинний КПК України не містить з цього питання будь-яких роз'яснень.

Вважаємо, що третє речення ч. 5 ст. 177 КПК України слід доповнити відповідним положенням і викласти його у такій редакції: «Суддя негайно розглядає подання і матеріали справи, а у разі необхідності вислуховує слідчого, прокурора і за наявності підстав виносить постанову про проведення обшуку чи постанову про відмову в проведенні обшуку, наводячи конкретні фактичні підстави і мотиви прийнятого рішення».

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР – ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ РОЗПОРЯДЖЕНЬ СПІЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ПОДРУЖЖЯ

***СОБОЛЄВ Дмитро Володимирович,**
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС*

Нормами Сімейного кодексу України (далі — СК України) регулюються майнові відносини між подружжям, їхні майнові права та обов'язки, майнові права та обов'язки подружжя як батьків. Але за власним бажанням подружжя або наречених зазначені відносини можна врегулювати шляхом вчинення правочину, який змінює загальні норми закону. Таким видом правочину щодо розпорядження спільною власністю подружжя є шлюбний договір, якому присвячено главу 10 СК України.

Шлюбний договір укладається в письмовій формі й посвідчується нотаріально.

Нотаріусу при посвідченні такого договору необхідно пам'ятати загальне правило: шлюбний договір укладається з метою встановлення правил, які відмінні від тих, що передбачені законом.

Згідно зі ст. 92 СК України, суб'єктами шлюбного договору можуть бути:

- наречені (абзац другий ч. 1 ст. 28 СК України);
- подружжя.

До набрання чинності Сімейним кодексом України діяв Порядок укладання шлюбного контракту, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 16.06.1993 р. № 457. Зараз у чинному СК України шлюбному договору присвячено розділ 10, що містить 12 статей. Але практичні проблеми щодо укладання шлюбного договору виникають і сьогодні.

Шлюбний договір може розглядатися як згода або домовленість наречених або подружжя щодо встановлення майнових прав та обов'язків подружжя, пов'язаних з укладенням шлюбу, його існуванням та припиненням.

Згідно з ч. 2 ст. 93 СК України, шлюбний договір регулює лише майнові відносини подружжя. Частина 3 ст. 93 СК України прямо передбачає, що особисті відносини подружжя між собою та з дітьми не можуть регулюватися шлюбним договором. Це дуже важливий момент, оскільки у свідомості громадян шлюбний договір радше асоціюється саме з регулюванням особистих, навіть інтимних сторін життя. Однак такі відносини не можуть регулюватися шлюбним договором, оскільки закон не передбачає санкцій за їх порушення, і навіть більше — врегулювання таких відносин у шлюбному договорі є обмеженням прав і свобод людини. Тож такий договір визнаватиметься недійсним, і нотаріусам слід відмовляти в їх посвідченні.

При укладенні шлюбного договору необхідно враховувати деякі особливості щодо правового режиму майна:

- сторони можуть передбачити, що майно, яке набуто кожним з подружжя до шлюбу або одержане за час шлюбу в дар та в порядку спадкування, належатиме подружжю разом і набуватиме режиму спільної часткової або спільної сумісної власності подружжя;
- умови шлюбного договору не можуть погіршувати матеріальний стан будь-кого із подружжя, тобто необхідність закріплення умов договору лише щодо обох з подружжя в рівних частках, що мають відповідати загальним принципам спільного життя. Наприклад, не може бути включено до шлюбного договору умову, що у разі поділу майна подружжя вся нерухомість передаватиметься одному з них, натомість другий отримуватиме рухоме майно незначної вартості;
- якщо при посвідченні шлюбного договору постане питання про конкретне майно, право власності на яке пропонується визначити в шлюбному договорі, то в такому разі має встановлюватись належність права власності на нього. Згідно із загальним змістом шлюбного договору — визначення правового стану майна у шлюбних правовідносинах — він має відповідати змісту окремих правочинів, що мають законодавче закріплення;
- сторони можуть домовитися про можливий порядок поділу їх майна (як наявного на момент укладення шлюбного договору, так і майна, яке буде набуто подружжям у майбутньому).

Що стосується безпосередньо особливостей дії шлюбного договору, то слід відзначити, що дія шлюбного договору, укладеного до його реєстрації, починається з моменту реєстрації шлюбу. Отже, початок дії шлюбного дого-

вору не збігається з моментом його укладення, проте шлюбний договір спричиняє виникнення права власності на майно у другого з подружжя. У разі спільної відмови від реєстрації шлюбу або якщо з ініціативи однієї зі сторін шлюб не буде зареєстровано, шлюбний договір набуде статусу неукладеного, а тому може застосовуватися за аналогією ч. 3 ст. 635 ЦК України, тобто одна зі сторін може запропонувати зареєструвати шлюб в інший час.

Також сторони можуть розірвати шлюбний договір за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання. Але у випадку встановлення судом режиму окремого проживання подружжя права та обов'язки, передбачені шлюбним договором, який не втратив чинності, не можуть бути припинені (ст. 120 СК України).

Слід відзначити, що в Україні укладання шлюбних договорів не є настільки популярним як наприклад в багатьох Європейських державах, оскільки наше розуміння щодо шлюбних договорів базується на недовірі одного із подружжя, хоча наприклад в інших державах навпаки не укладання даного правочину дає наміри вважати, що один із подружжя нехтує міцності шлюбу та в подальшому усуненню конфліктів щодо правового режиму майна подружжя.

Тобто можна зробити висновок про складну правову природу майнових відносин у сім'ї, у тому числі й за участю подружжя, що ускладнює виявлення правового режиму того чи іншого майна та створює значні труднощі для розв'язання судами спорів, що виникають між подружжям та іншими членами сім'ї.

МОЖЛИВІ ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПРАВОЧИНІВ, ЯКІ ВИЗНАНО УДАВАНИМИ

СУШАК Валерій Валерійович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Останнім часом в українській юридичній практиці набуло поширення укладання удаваних договорів. Тобто, сторони задля приховання здійсненого правочину документально укладають інший правочин. При цьому обидві сторони завчасно розуміють, що документально оформлений договір не буде

виконуватися тому, що основна його мета приховати правочин, який безпосередньо цікавить сторони.

На дану проблему звернув увагу і Верховний суд України, який в узагальненні Практики розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними від 24.11.2008 р. [1] вказує, що найчастіше за удаваним договором дарування приховувався договір купівлі-продажу. Робиться це здебільшого для перешкодження у здійсненні іншим співвласником права переважної купівлі, а також для приховання справжніх доходів, отриманих від забороненої діяльності. Також, у судовій практиці велику кількість становлять договори дарування, за допомогою яких приховувалися договори довічного утримання.

Незважаючи на те, що удавані угоди були передбачені ще Цивільним кодексом Української РСР, в редакції ч.2 ст. 58, відповідно до якої: «Якщо угода укладена з метою приховати іншу угоду (удавана угода), то застосовуються правила, що регулюють ту угоду, яку сторони дійсно мали на увазі», а згодом, у зв'язку із прийняттям Цивільного кодексу України дана норма була виокремлена в окрему статтю — 235, яка вже складається із частини 1 та 2, непоодинокими є випадки неправильного застосування в українському законодавстві даної норми та наслідків, щодо неї.

Відповідно до положень ч.2 ст.235 ЦК України: «Якщо буде встановлено, що правочин був вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, відносини сторін регулюються правилами щодо правочину, який сторони насправді вчинили.»

Тобто, виходячи із вище викладеної норми, коли судом під час розгляду справи, буде встановлено, що документальний правочин було вчинено з метою приховати інший правочин, суд на підставі статті 235 ЦК України має визнати, що сторонами вчинено саме той правочин, який можливо не набув ніякого документального підтвердження, але на який була спрямована воля сторін (наприклад, договір купівлі-продажу квартири, що насправді є договором застави в забезпечення повернення позики або укладений з метою уникнути звернення стягнення на заставлене майно в судовому порядку), та вирішити спір із застосуванням норм, що регулюють цей правочин, такого ж висновку дійшов і Верховний суд України, в постанові № 9 від 6 листопада 2009 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» [2].

Верховний суд України в Узагальненні, вказує й на те, що у судовій практиці, виникало питання, яким чином вирішувати справи, якщо правочин, вчинений насправді, також не відповідає закону? В даному випадку є підстави вважати, що такий правочин може визнаватися недійсним на під-

ставі ч. 1 ст. 215 ЦК, як такий, що суперечить вимогам закону, але, оскільки, законодавством не передбачено недійсність удаваного правочину, а лише пропонується застосовувати до відносин сторін норми, що регулюють той правочин, який сторони дійсно мали на увазі.

Також, ВС України було визначено, що якщо правочин, який насправді було вчинено, суперечить закону, суд ухвалює рішення про встановлення його нікчемності або про визнання його недійсним.

Проте деякі суди розглядали недійсність лише правочину, який мався на увазі (наприклад, рішення від 15 травня 2007 р. Хотинського районного суду Чернівецької області у справі № 2–219/2007 р.).

Крім того у судовій практиці, щодо удаваних правочинів, велику кількість становлять договори дарування, з допомогою яких приховувалися договори довічного утримання.

Так, наприклад рішенням Котелевського районного суду Полтавської області за позовом М. до П. договір дарування житлового будинку було визнано удаваним на підставі ст. 235 ЦК України для приховання договору довічного утримання. Проте у резолютивній частині суд визнав договір дарування недійсним та поновив право власності на будинок М.

В даному випадку, цілком очевидно, що договір дарування слід було визнавати недійсним за ст. 229 ЦК України, як вчинений через помилку. Оскільки, суд не може застосувати норми щодо правочину, який сторони насправді вчинили (договір довічного утримання), оскільки невідомо, на яких умовах буде здійснюватись утримання, в чому полягає догляд тощо.

Тобто, в судовій практиці проблемним є визначення наслідків удаваних правочинів, якщо цей правочин, який вчинено насправді, також не відповідає закону.

Але завдяки виконанню найвищою судовою інстанцією свого призначення, по забезпеченню єдності офіційного тлумачення законодавства України було визначено, що встановивши під час розгляду справи, що правочин вчинено з метою приховати інший правочин, суд на підставі статті 235 ЦК України має визнати, що сторонами вчинено саме цей правочин, та вирішити спір із застосуванням норм, що регулюють цей правочин. Якщо ж правочин, який насправді вчинено, суперечить закону, суд ухвалює рішення про встановлення його нікчемності або про визнання його недійсним. Але до удаваних правочинів наслідки недійсності, передбачені статтею 216 ЦК України, можуть застосовуватися тільки у випадку, коли правочин, який сторони насправді вчинили, є нікчемним або суд визнає його недійсним, як оспорюваний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними / Узагальнення судової практики від 24.11.2008 р. Верховний Суд України. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://scourt.gov.ua>
2. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06.11.2009 р. // Вісник Верховного Суду України — 2009. — № 12. — 17.12.2009.

АНОНС ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЙ НА 2011 РІК

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Шановні науковці! Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції інформує Вас, що *наступні* науково-практичні інтернет-конференції проекту «Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки» будуть проведені у 2011 році:

Дата проведення конференції / Conference Date	Дата подачі матеріалу на конференцію (deadline)
29 листопада «Національна та міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах»	до 20 листопада
20 грудня «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності»	до 10 грудня

Прохання матеріали надіслати відповідно до обраної Вами дати участі у нашій конференції.

До участі в заході запрошуюються студенти, курсанти, аспіранти, ад'юнкти, вітчизняні і зарубіжні вчені, провідні науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів та наукових установ, представники правоохоронних органів, а також громадських організацій.

З огляду на важливість заходу, а також актуальність заявленої тематики конференція сприятиме поглибленню досліджень проблем сучасної юридичної та безпекової науки. За підсумками конференції будуть сформовані рекомендації, які будуть направлені до вищих органів державної влади України та Європи.

У рамках конференції планується робота за секціями: 1. *Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права.* 2. *Конституційне право. Міжнародне право.* 3. *Цивільне та сімейне право.* 4. *Кримінальне право. Кримінально-процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.* 5. *Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право.* 6. *Трудове право.* 7. *Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.* 8. *Фінансове право. Банківське право.* 9. *Господарське право.* 10. *Право інтелектуальної власності. Інформаційне право.* 11. *Національна, регіональна та міжнародна безпека.*

Робочі мови конференції: українська, англійська, російська.

Матеріали конференції будуть розміщені на Інтернет-сайті <http://www.natsecurity.com.ua>, а також будуть офіційно опубліковані у збірниках конференції у легальних видавництвах, зареєстрованих відповідно до законодавства України, які мають право на виготовлення друкованої продукції, а також матимуть міжнародний номер ISBN, а також УДК і ББК. Таким чином, дані збірники стануть можливим для використання у будь-якій бібліотеці світу, а не будуть простою збіркою неофіційних статей, які не можна ніде використати і на які важко посилатися при публікуванні результатів власного наукового пошуку.

Вартість публікації у збірнику тез доповідей складає **40 гривень за кожен** повну або неповну сторінку формату А4. Оплата за видання збірників надсилається на рахунок 2600 71535 84000 Укрсиббанка, ДРФО Ліпкан О.С. 313 580 1549, МФО банку 351 005.

Призначення платежу: Виготовлення друкованої продукції.

Ви офіційно сплачуєте гроші за видання збірника, а не поповнюєте невідомим особам їхні карткові рахунки. Це дає впевненість у тому, що видавництво, в якому надруковані наші збірники, є офіційно зареєстрованими в органах державної влади, а також те, що Ви отримаєте власні збірники поштою на адресу, вказану Вами в заявці.

У разі Вашої зацікавленості, просимо подати до друку доповіді, заявку та електронний варіант документа про оплату на участь в електронному вигляді на **e-mail: book@market-ua.com** відповідно до обраної Вами дати участі у нашій конференції.

У заявці необхідно вказати такі відомості:

- П.І.Б. автора (авторів), якому (яким) необхідно надіслати збірники;
- домашня адреса, код міста;
- контактний телефон та e-mail;
- місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь;

Вимоги до оформлення тез доповідей: матеріали подаються у форматі «doc» або «rtf» текстового редактора Microsoft Word; обсяг тексту – 2–5 сторінок; береги – 20 мм; гарнітура Times New Roman, кегль – 14, інтерліньяж – 1,5.

Важливо пам'ятати!

Відповідальність за висвітлений матеріал у тезах несуть автори доповідей.

Кожна неповністю заповнена текстом сторінка оплачується як і заповнена. Рукопис не підлягає додатковому редагуванню, тому він має бути ретельно підготовлений.

На одну наукову працю надсилається 1 (один) примірник збірника на адресу першого автора, який вказаний у відомостях про авторів.

Оригінал документа про оплату зберігайте у себе.

Наші контакти: **Email: book@market-ua.com, academic@ukr.net**

У рамках проекту «Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки» вже вийшли друком наступні збірники конференцій, з якими можна ознайомитись як в усіх національних бібліотеках України, так і на нашому сайті www.natsecurity.com.ua

Конференція «Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки» – постійно діючий креативний хай-тек проект, заснований родиною Ліпканів у 2005 році. Результати конференції видаються друкарським способом офіційно зареєстрованим суб'єктом видавничої справи ФОП Ліпкан О.С., згідно з нормами ДСТУ, зокрема і **щодо накладу та розсилки обов'язкових примірників**, а також розміщуються на сайті www.natsecurity.com.ua.

Зміст і місію даного проекту ми хотіли б розкрити через постановку та відповідь на запитання, що найчастіше ставляться до нас.

Яке призначення даного проекту?

Основне призначення даного проекту – забезпечити українських студентів, аспірантів та вчених реальною можливістю публікувати результати власних досліджень для ознайомлення з ними широких кіл як української громадськості, так і зарубіжних вчених. Це досягається через: 1) безумовне розсилання матеріалів конференції **усім визначеним адресатам** відповідно до Законів України «Про обов'язковий примірник документів» від 9 квіт-

ня 1999 року № 595-XIV, «Про внесення змін до статті 8 Закону України «Про обов'язковий примірник документів» від 4 квітня 2007 року № 867-V (загалом 40 адресатів); 2) розсилання в бібліотеки тих навчальних закладів, учасники яких взяли участь в конференції ВНЗ, студенти або аспіранти матеріалів учасникам; 3) розсилання безпосереднім учасникам конференції; 4) публікацію матеріалів конференції в Інтернеті.

У чому полягає відмінність нашої Інтернет-конференції від звичайних та подібних Інтернет-конференцій?

Відмінність і престижність участі в нашій Інтернет-конференції обумовлена наступними принципами, що початково закладені в неї:

- 1) **комунікативність** – матеріали конференції публікуються не лише в збірниках тез, що друкуються, але й стають вільними для доступу в режимі читання в Інтернеті. Це уможливило ознайомлення з дослідженнями авторів більш широкого загалу, ніж читацька аудиторія збірників тез і матеріалів конференції, надрукованих на паперових носіях;
- 2) **економічність** – автор матеріалів не витрачає власних коштів на проїзд в інші міста, а також свого часу, і може знайомитися з матеріалами конференції і спілкуватися в зручний для себе час через форум одночасно з колегами з різних куточків країни;
- 3) **оперативність** – термін оголошення про проведення конференції і практичного виходу збірників не перевищує 3 місяців;
- 4) **плановість** – дати проведення конференцій є наперед визначеними, що дає можливість чітко планувати вихід власної статті в потрібний для резидента конференції час;
- 4) **системність** – наш проект є закритим системним комплексом, оскільки від стадії його розроблення до стадії практичної реалізації він перебуває повністю під нашим контролем;
- 5) **компетентність** – ви сплачуєте гроші не міфічним особам, поповнюючи невідомо кому карткові рахунки, а перераховуєте гроші на рахунок офіційно зареєстрованого в органах державної влади суб'єкта підприємницької діяльності за виготовлення друкованої продукції, що гарантує вам надійне і цільове вкладання власних коштів і реальність виходу збірника;
- 6) **гарантованість** – гарантією виходу збірника є повністю легальний процес проведення конференції, чіткість оголошених і проведених конференцій, і відповідно виготовлення і друк збірників, а також їхня подальша реалізація в офіційно зареєстрованих інтернет-магазинах;
- 7) **безперервність** – наш проект є постійно діючим, це означає, що дані конференції проводяться постійно в безперервному режимі;
- 8) **відкритість** – окрім запланованих конференцій, ми можемо проводити і друкувати на замовлення матеріали спеціалізованих конференцій, присвячених розглядові окремих проблем;

- 9) **якість** – матеріали конференції якісно друкуються на відповідному папері і мають кольорову обкладинку, в Інтернеті вони викладені в спеціальному форматі, який є зручним для читання і роботи з текстами різної складності;
- 10) **відповідність державним стандартам** – кожний збірник конференції отримувє УДК, ББК, а також має свій ISBN, і відповідно на задньому боці обкладинки – штрих-код (бар-код). Його друк відбувається на сертифікованому обладнанні і відповідає ДСТУ, що є свідченням його легальності та офіційності, на протипагу іншим збіркам, які друкуються без зазначених вище нами вихідних даних, обмеженим тиражем, що: *а)* унеможливило його розсилку обов'язковим адресатам, визначеним у законодавстві України; *б)* призводить до відсутності даних збірників у чітко визначених адресатів обов'язкової розсилки; *в)* зводить нанівець прагнення авторів публічно висловлювати свої думки; *г)* спричинює відсутність ISBN і відповідно штрих-коду, а отже робить даний збірник неофіційним і непридатним для використання в бібліотеках України та світу, а також незареєстрованим у Книжковій палаті України; *д)* означає, що збірники готуються лише за кількістю учасників, і окрім них, з матеріалами конференції ніхто ознайомлений бути не може.

Яким чином захищене право інтелектуальної власності публікацій авторів при розміщенні їхніх статей на Вашому сайті?

Використання високих технологій дозволило нам зробити зручним перегляд матеріалів попередніх конференцій таким чином, щоб зацікавлена особа могла *лише дивитися* той чи інший текст без можливості його копіювання.

Як взяти участь у даній конференції?

Брати участь у нашій конференції дуже просто. Потрібно завітати на наш сайт www.natsecurity.com.ua, обрати зручну для Вас дату проведення конференції і надіслати свій матеріал на нашу електронну адресу: e-mail: book@market-ua.com.

Скільки коштує участь у конференції?

Цінова політика участі обумовлена відповідністю даного видання усім вимогам ДСТУ, а також нормативам Книжкової палати України, щодо отримання міжнародних стандартних номерів. Відтак, ціна участі є пропорційною кількості сторінок, що ви їх надішлете, і в кожному конкретному випадку встановлюється окремо. А головне: окрім того, що вам *до дому* поштою прийде збірник матеріалів конференції, ваші матеріали *безкоштовно* будуть розміщені на нашому сайті, і з ними зможе познайомитися будь-яка людина на цій планеті.

Чи є альтернативи Інтернет-конференціям?

Нині, зважаючи на темпи життя, інформатизацію суспільства і дедалі зростаючу роль інформаційних технологій, альтернатив інтернет-конференціям не існує.

**Наш проект —
пропозиція авторам крокувати разом із нами в майбутнє.**

*Дати наступних конференцій на 2011 рік:
29 листопада і 20 грудня 2011 року.*

Навчально-наукове видання

ІНФОРМАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
Київ, 29 жовтня 2011 р.*

Голова редакційної колегії: *В.А.Ліпкан*
Відповідальна за випуск: *І.О.Михайленко*
Художній редактор *О.Г.Новіков*
Редактор *Є.П.Кравченко*
Коректор *О.С.Ліпкан*
Комп'ютерне верстання *Д. Лепешин*

Підписано до друку 29.10.2011 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 8,14. Наклад 300 прим. Зам. № 1011-11.

Видавець ФОП Ліпкан Олена Сергіївна
03058, Київ, вул. М.Донця, 23, б, кв. 33
Тел. +38 099 313 6581, факс: +38 044 4040 483
E-mail: **book@market-ua.com.**, сайт: **www.book.market-ua.com.**
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3535 від 27.07.09.

Виготівник ТОВ «Дорадо-Друк»
09000, м.Сквира, вул. Щорса, 7
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 2600 від 01.09.2006 р.